

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Klementina Ožvald

Spletno nasilje skozi osebna izkustva in pogled stroke

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Klementina Ožvald

Mentorica: prof. dr. Tanja Oblak Črnič

Spletno nasilje skozi osebna izkustva in pogled stroke

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

ZAHVALA

Magistrsko nalogo posvečam svojemu očetu, ki je v moje srce zasadil pozitivne vrednote, s katerimi vsakodnevno vstopam v svet in želim tudi s to magistrsko nalogo doprinesti k pozitivnim spremembam, s katerimi lahko skupaj ustvarimo boljši jutri. Kljub temu, da ga ni več med nami, je njegov nauk še kako živ in ne mine dan, da ne pomislim nanj.

Poleg tega pa se želim zahvaliti vsem, ki so me podpirali tekom študija in mi stali ob strani. Hvala, ker ste tudi sami prispevali kamenček v mozaik pozitivnih sprememb in hvala, da ste del mojega življenja. Ob tem gre največja zahvala mojim neverjetnim prijateljem in nezamenljivemu fantu, saj vsakodnevno veliko prispevajo s svojo podporo in ljubeznijo.

Zahvala gre tudi mentorici, ki je delila mojo vizijo in mi pomagala ter svetovala pri nastajanju magistrske naloge.

Spletno nasilje skozi osebna izkustva in pogled stroke

S povečano rabo digitalnih medijev smo priča novim družbenim fenomenom. Eden izmed njih je porast spletnega nasilja, ki se nanaša na namerno ponavljajoče sovražno obnašanje, usmerjeno na posameznike ali skupine in poteka prek digitalnih medijev. Spletne nasilje zajema več vrst, kot denimo žaljivo komuniciranje, nadlegovanje, očrnitev, posebljanje, prevaro, izključitev/izgon, zalezovanje, posnetke žrtev fizičnih obračunov in seksting. Žrtve spletnega načina se odzivajo na različne načine, a v večini primerov ne vedo, kdo je povzročitelj nasilja, prav tako pa spletnemu nasilju (za razliko od drugih oblik nasilja) težje ubežijo. Zaradi tega lahko občutijo resne dolgoročne posledice, ki so lahko fizične, psihološke in emocionalne narave, pri šolajočih se osebah pa to vpliva tudi na njihovo izobraževanje. Z namenom boljšega razumevanja spletnega nasilja in vpogleda v to, kako ga dojemamo, naloga predstavlja rezultate, pridobljene s pomočjo intervjujev s sedmimi posamezniki s konkretno osebno izkušnjo spletnega nasilja ter dvema strokovnjakinjama na področju mladih in spletnega nasilja. Izsledki raziskave lahko pripomorejo k drugačnemu pogledu na spletno nasilje, prav tako pa lahko ponudijo nekaj rešitev, kako se preventivno spopadati z njim.

Ključne besede: spletno nasilje, internet, kvalitativna raziskava

Cyberbullying through personal experiences and the view of the profession

With the increased use of digital media, we are witnessing new social phenomena. One of them is the emergence and growth of cyberbullying, which refers to intentional repetitive hostile behavior targeting individuals or groups through digital media. Online violence includes flaming, harassment, tantrums, personalization, deception, exclusion/expulsion, stalking, happy slapping and sexting. The victims of cyberbullying respond in different ways, but it is necessary to note that this newly born form of violence can be extremely dangerous. In most cases victims of online violence do not know who is causing this violence and they cannot escape it (unlike other forms of violence). Because of this they can experience serious long-term consequences, which can be physical, psychological, emotional, and, considering children, also educational. With the aim of better understanding cyberbullying and gaining some insight into how the victims actually perceive it, I interviewed seven victims of cyberbullying and two experts in the field of youth and online violence. The results of the research can contribute to a different view of online violence and they can offer some solutions on how to cope with it.

Keywords: cyberbullying, internet, qualitative research

KAZALO

1 UVOD.....	6
2 SPLETNO NASILJE.....	10
2.1 Opredelitev in vrste spletnega nasilja.....	10
2.2 Oblike spletnega nasilja.....	14
2.3 Razlikovanje med fizičnim in spletnim nasiljem.....	15
3 PSIHOSOCIALNI KONTEKSTI SPLETNEGA NASILJA.....	17
3.1 Pozicija žrtev spletnega nasilja.....	19
3.2 Pozicija povzročiteljev spletnega nasilja.....	21
3.3 Posledice spletnega nasilja.....	24
3.4 Reševanje problematike spletnega nasilja.....	26
3.5 Zakonodajno pravni vidik spletnega nasilja.....	28
4 EMPIRIČNI DEL: Razširjenost doživljanja in reakcije na spletno nasilje.....	31
4.1 Raziskovalni problem in metoda zbiranja podatkov.....	31
4.2 Vzorec in vprašalnik.....	33
5 INTERPRETACIJA REZULTATOV.....	36
5.1 Razširjenost spletnega nasilja in njegovih oblik.....	36
5.2 Žrtve in njihovo doživljanje spletnega nasilja.....	39
5.3 Percepcija spletnega nasilja.....	43
5.4 Spopadanje s spletnim nasiljem.....	46
5.5 Sinteza rezultatov.....	47
6 ZAKLJUČEK.....	52
7 LITERATURA.....	57
PRILOGA A: Intervju z Andrejo Verovšek, 18. maj 2016, prek elektronske pošte.....	64
PRILOGA B: Intervju z Ajdo Petek, 24. maj 2016, prek elektronske pošte.....	65
PRILOGA C: Intervju z osebo A, 19. maj 2016, Brežice.....	67
PRILOGA D: Intervju z osebo B, 21. maj 2016, Celje.....	68
PRILOGA E: Intervju z osebo C, 15. junij 2016, Ljubljana.....	70
PRILOGA F: Intervju z osebo D, 17. september 2016, prek elektronske pošte.....	72
PRILOGA G: Intervju z osebo E, 17. september 2016, Celje.....	73
PRILOGA H: Intervju z osebo F, 15. januar 2017, Ljubljana.....	74
PRILOGA I: Intervju z osebo G, 31. januar 2017, Ljubljana.....	76

1 UVOD

Digitalni mediji so v zadnjih letih fundamentalno spremenili naša življenja. S prihodom spleta, rekordno rabo mobilnih ter pametnih telefonov in vzponom družbenih omrežij, smo postali globalna vas, ki narekuje konstantno dosegljivost. Gre za orodja, ki so postali nepogrešljivi pri komunikaciji, pri čemer igra osrednjo vlogo kibernetiki prostor. Lenarčič (2010, 47) opisuje kibernetiki prostor kot »ageografsko in fizično nedoločljiv prostor oziroma kot-da-prostor, kar je v nasprotju s »tradicionalnim« razumevanjem prostora saj ga ljudje doživljamo kot »tisto, kar doživljamo in dojemamo kot celoto materialnega okolja, v katerem obstajamo.« Kibernetiki prostor je tako postal splet tokov političnega, gospodarskega in družbenega aspekta naših življenj. Vzpon digitalnih medijev tako ni spremenil le načina našega življenja, temveč tudi naše dojemanje sveta, sebe in drugih. »Zelo poenostavljeno lahko kibernetiki prostor opišem kot prostor, ki nima specifične lokacije in v katerem delujemo vsakokrat, ko brskamo po svetovnem spletu, beremo in pošiljamo elektronsko pošto, igramo igrice na računalniku, GSM telefonu in podobno« (Lenarčič 2010, 49). Gre za nefizični prostor, ki je postal del našega vsakdana, kar je najverjetneje omogočila konvergenca na ravni komuniciranja: »Različne medijske formate povezuje v medsebojne mreže in simultano tvori različne oblike komuniciranja« (Oblak in Petrič 2005, 55).

Konvergenca je najbolj izrazita pri uporabi mobilnih ter pametnih telefonov, ki so prerasli svojo prvotno funkcijo in postali komunikacijsko orodje, fotoaparati, internet, radio in televizija obenem. V Sloveniji ga uporabljamo že več kot 20 let, vloga mobilnih telefonov pa je postala tako pomembna, da lahko po pisanju Fortunatijeve (2007) govorimo o četrti komunikacijski revoluciji. Mobilni telefon kot medij je namreč »pomenil začetek procesa približevanja in stapljanja elektronskih medijev s človeškim telesom« (Fortunati 2007, 13). Že Marshal McLuhan (1967) je razumel, da so sodobna tehnološka sredstva podaljški naših fizičnih teles in proteza, ki nam omogoča nove odnose z drugimi ljudmi in svetom. Ravno ta sredstva so tista, ki v veliki meri definirajo naše dojemanje sveta in naše medsebojne odnose.

Prav mobilni telefoni so namreč odstranili tradicionalno distanco med digitalnimi mediji in človeškim telesom, s čimer so dosegli, da je novo nastala središčnost telesa postala povezana ravno z razvojem tehnoloških inovacij (Fortunati prav tam). »Hkrati je ravno mobilni telefon od vseh tehnologij najbolj tesno integriran v vsakdanje življenje. Univerzalna uporaba ter vsakdanost in vseprisotnost telefona so krive, da se zdi komunikacijska tehnologija banalen, zreduciran na svojo utilitarno funkcijo« (Luthar in Oblak Črnič 5, 2009).

Silovita ekspanzija digitalnih medijev je povzročila spremembe na področju potrošnje in oglaševanja, dojetanja identitete, politike, gospodarstva, zdravja, zabave, komunikacije itd. Ob tem pa je sproducirala kar nekaj stranskih učinkov, kot so raznorazne zlorabe, spremembe na področju zasebnosti in spletno nasilje. »Doslej ni bilo sistema, ki bi vsemu svetu približal, dobesedno na dom prinesel, med drugim tudi vse najhujše mogoče oblike nasilja,« ugotavlja Petrovec (2003, 36), ki dodaja: »Internet je prostor, kjer nima meja človeška domišljija, ki se oplaja z nizkotnimi nagoni« (Petrovec prav tam). Navarro in drugi (2016) navajajo, da je splet naša življenja spremenil do te točke, ko se je človeška družba praktično spojila z internetom. Zaradi tega ne preseneča, da družba kibernetiki prostor dojema kot realen svet, kjer pa ne obstajajo jasno določeni vzorci vedenja. »Pri pojasnjevanju kibernetikega prostora je potrebno izhajati iz tega, da gre za nematerialno entiteto, ki ji posledično ni mogoče določiti fizične lokacije. Pri tem je pomembno tudi to, da imajo akcije oziroma dejanja, ki se izvršijo v kibernetičnem prostoru, določene posledice tudi v fizičnem prostoru, kar nedvomno prispeva k temu, da ga družbeni akterji (vse bolj) dojemajo kot realnega« (Lenarčič 2010, 47).

Tehnologija sama po sebi je lahko nevtralne narave, vendar lahko v človeških rokah prevzame mnogo oblik. V agresivni družbi bodo ljudje tehnologijo uporabili za nasilje, v ljubeči in altruistični družbi pa bo internet uporabljen za pomoč drug drugemu. O tem pričajo tudi podatki, da je ustrahovanje s pomočjo digitalnih medijev pogostejše v državah, kjer je ustrahovanje nasploh bolj razširjeno (Završnik in Sedej 2012, 264). Tehnologija lahko tako na različne načine (trans)formira naša življenja, pri čemer pa je zaradi vedno večje dostopnosti tudi vedno bolj pomembna. Kot opozarja Lenarčič (2010, 50), ima večja dostopnost, ki jo omogočajo digitalni mediji, »dva medsebojno povezana učinka: odpravlja prostor kot oviro, obenem pa to vodi k izgubi njegove zaščitne vloge. Na takšen način postajajo posamezne družbe vse bolj izpostavljene želenim ali neželenim globalnim vplivom in vdorom.«

Predvsem mladi preživijo pretežnost vsakdana s povezavo na splet, kamor dostopajo preko različnih elektronskih naprav (mobilni telefoni, računalniki, tablični računalniki), zaradi česar so konstantno povezani (online), kar pa zanje predstavlja nove izzive, predvsem glede medosebnih odnosov. Tapscott (v Jones in Shao 2011) razume »net« generacijo kot radovedno, samozadostno, uporniško, pametno, fokusirano, prilagodljivo, samozavestno in globalno usmerjeno. Gre za generacijo ljudi, rojenih med letoma 1977 in 1997 (Tapscott v Jones in Shao 2011).

»Net generacija je specifična v tem, da ne uporablja tehnologije, preprosto živi z njo. Zanje ta tehnologija ni nič eksotičnega, je preprosto tu, tako kot je življenje« (Ule v Luthar in Oblak 144, 2009). Ne samo, da je vsa tehnologija nenehno prisotna, temveč ustvarja čisto novo psihološko

okolje ter transformira pomen časa in prostora, kot ga poznamo. »Sodobna sredstva obveščanja v življenju mladih niso nekaj postranskega, ampak predstavljajo nekaj osrednjega. Ta sredstva prispevajo k izgrajevanju njihovega pomembnega okolja, v katerem živijo in kjer doživljajo svoje izkušnje ter gradijo svoja spoznanja« (Bajzek 2008, 320). Za mlade so vsa ta sredstva postala tudi pomemben del socializacije in gradnje identitete. »Internet, mobilni telefoni, socialna omrežja in sorodna tehnologija so tako za mlade postali ključna orodja njihovega družabnega življenja« (Žakelj 2013, 108). Ravno iz tega razloga pa bi morali rabi digitalnih medijev posvečati dodatno pozornost, saj ima velik psihosocialni vpliv na uporabnike, hkrati pa s seboj prinaša številne nevarnosti, ki jih moramo ustrezno nasloviti. Ena izmed njih je zagotovo izvajanje nasilja med uporabniki, ki ni več omejen zgolj na osebne stike. S tem so nastale nove možnosti spornega komuniciranja, ki jih posebej spodbuja percepcija spletne anonimnosti (Turkle 1997) in odsotnost splošno sprejetih normativnih okvirov. Posledično so nastale tudi povsem nove oblike spletnega nasilja (cyberbullying), ki jih navaja Žakelj (2013). Gre za žaljivo komuniciranje (flaming), nadlegovanje, očrnitev, poosebljanje, »outing« in prevaro, izključitev/izgon, zalezovanje, posnetke žrtev fizičnih obračunov (happy slapping) in seksting.

Da gre za izjemno nevarne aktivnosti, potrjuje tudi Petrovec (2003, 37): »Pri skrajnih oblikah nasilja, si ni mogoče zamisliti takega, ki ga ne bi mogli najti na internetu.« Še posebej zaskrbljujoči so izsledki Navarre in drugih (2016, 2), da je od leta 1992 prišlo do porasta nasilja med vrstniki, razmah spleta in pametnih telefonov pa je poskrbel še za spletno nasilje, ki ga je z leti vedno več. V minulih 10 do 12 letih se je pojavilo spletno nasilje kot nova oblika nasilnega vedenja v kontekstu digitalnih medijev, ki je najbolj razširjena med mladimi. Gre za posledico nenehnega dostopa do vseh tehnologij, ki je po podatkih Overeja (v Navarro in drugi 2016) samo v ZDA 93 odstotna, v letu 2013 pa je bilo med 20 in 40 odstotkov mladostnikov žrtev spletnega nasilja. Številke z leti vedno bolj naraščajo. Ob tako razširjeni rabi spleta in konstantni rabi mobilnega telefona, ne smemo zanemariti dejstva, da je z leti tudi vedno več mladih uporabnikov različnih družbenih omrežij. S porastom nasilja so tako tudi družbena omrežja postala priljubljeno orodje za izvajanje spletnega nasilja. Sploh, če omogočajo anonimnost (na primer Ask.fm). Na družbenih omrežjih je spletno nasilje še toliko bolj nevarno, saj uporabniki vsakodnevno objavljajo podatke in fotografije o sebi, kar povzročiteljem nasilja dodatno omogoča raznorazne zlorabe. Posledice pa so lahko usodne. Hargittai (v Hrženjak 2014, 1307) ugotavlja, da novi digitalni mediji (kot na primer Facebook) z vidika družbene reprodukcije zastrujejo obstoječe neenakosti, s tem ko povečujejo možnosti tistih, ki so že privilegirani, in še bolj marginalizirajo tiste, ki so izključeni. Na takšen način pa nastane popolno okolje za izvajanje različnih oblik nasilja in zlorab.

Cilj tukajšnje magistrske naloge je opozoriti na nevarnost spletnega nasilja ter poglobiti znanje o naraščajoči nevarnosti te nove oblike nasilja. V ospredju naloge je vpogled v emocionalno doživljanje s strani žrtev spletnega nasilja ter različne posledice, ki jih lahko tovrstno nasilje prinaša. Izhajajoč iz omenjenih ciljev, sem zastavila sledeča raziskovalna vprašanja:

Raziskovalno vprašanje 1: Katere oblike spletnega nasilja se med uporabniki spleta največ izvajajo?

Raziskovalno vprašanje 2: Kdo so žrtve in kako občutijo spletno nasilje?

Raziskovalno vprašanje 3: Na kakšen način se spletno nasilje razlikuje od fizičnega?

Raziskovalno vprašanje 4: Ali se mladi uporabniki spleta zavedajo negativnih posledic spletnega nasilja in spletno nasilje dojemajo kot enakovredno grožnjo drugim oblikam nasilja?

Raziskovalno vprašanje 5: Kako bi se lahko najbolj učinkovito spopadli s spletnim nasiljem?

Odgovore na raziskovalna vprašanja sem iskala s pomočjo strukturiranih intervjujev. Dva sta bila opravljena s strokovnjakinjama na področju svetovanja in spletnega nasilja, poleg tega pa sem opravila še intervjuje s sedmimi žrtvami spletnega nasilja. Z njihovimi odgovori sem želela pridobiti več znanja o tem, kako žrtve doživljajo spletno nasilje, katere oblike so najpogostejše, kakšne so posledice in kakšna je percepcija spletnega nasilja (predvsem v primerjavi s fizičnim). Izsledki raziskave sledijo v 5. poglavju, za poglobljeno razumevanje spletnega nasilja pa bo teoretični del postregel z osnovnimi pojmi in oblikami spletnega nasilja. Opredelitvi osnovnih pojmov sledijo psihosocialni konteksti spletnega nasilja, ki razkrivajo posledice in pozicijo žrtev ter povzročiteljev spletnega nasilja. Opremljeni s tem znanjem lahko začnemo iskati izhodišča za reševanje problematike spletnega nasilja.

2 SPLETNO NASILJE

2.1 Opredelitev in vrste spletnega nasilja

V najbolj splošnem pomenu se spletno nasilje nanaša na nasilje v kibernetnem ali spletnem prostoru, kot ga v angleščini označuje termin »cyberbullying«.

Navarro in drugi (2016, 4) spletno nasilje opredeljujejo kot agresivno in namerno obnašanje, ki se nanaša na elektronske oblike komuniciranja, ter ga posamezniki ali skupine ponavljajoče izvajajo nad žrtvijo ali skupino, ki se ne more sama braniti. Koncept spletnega nasilja je širše definiral Robertz (2010), ki ga opredeljuje kot namerno in ponavljajočo rabo informacijsko komunikacijskih sredstev posameznika ali skupine z namenom škodovati. Rooney (2014) spletno nasilje dojema kot rabo tehnologije, kot sta mobilni telefon in internet, za pošiljanje, posredovanje in objavljanje tekstov, fotografij ali videov, z namenom osramotiti ali prizadeti drugo osebo. »Ta vključuje številne oblike (od očitve, posebljanja, prevare, izključitve do sekstinga itd.), katerih ključne značilnosti izvirajo predvsem iz zakonitosti komunikacije v kibernetnem prostoru in rabe digitalnih medijev, s pomočjo katere se posredujejo podatki, ki imajo namen prizadeti ali škoditi določeni osebi,« je pojav širše opredelila Žakelj (2013, 108).

Spletno nasilje poteka med žrtvijo in povzročiteljem nasilja. Žrtev je oseba, ki »preživlja oziroma je preživela nasilje« (Aničić 2002, 176), povzročitelj pa je tisti, ki izvaja nasilje. V kontekstu spletnega nasilja je najbolj primeren termin za izvajalca nasilja »povzročitelj«, saj je »storilec« bolj »pravni termin in označuje osebo, ki je zakrivila kaznivo dejanje« (Aničić prav tam), »nasilnež« pa je oznaka, ki jo lahko najpogosteje zasledimo pri fizičnem nasilju. Spletno nasilje pa ne poteka le enoznačno med žrtvijo in povzročiteljem nasilja, temveč gre za psihosocialni družbeni fenomen, ki neposredno vpleta tudi druge sodelujoče, posredno pa družbo v celoti.

Spletno nasilje se manifestira skozi štiri primarne oblike: klepetalnice, hitra sporočila, elektronska pošta in mobilna sporočila (Zalaquett in Chatters 2014). Zaradi tega moramo pri raziskovanju spletnega nasilja posebno pozornost nameniti tudi rabi digitalnih medijev, prek katerih nasilje tudi poteka. S porastom spleta in pametnih telefonov, vključno z miselnostjo, da moramo biti vedno priključeni, smo torej ustvarili nov prostor za grožnje, ki jim ne moremo ubežati. Najbolj tipičen primer za to je konstantna raba mobilnih telefonov. »Mobilni telefon s tem, ko posamezniku omogoči, da postane središče omrežja komunikacijskih praks v javnem prostoru, preoblikuje

ustaljene ločnice med javnim in zasebnim. Posameznik je postal lahko dostopen, hkrati pa tudi zlahka dostopa do drugih« (Kotnik v Luthar in Oblak Črnič 63, 2009). Mobilni telefon pa je le eno od orodij, prek katerega prihaja do spletnega nasilja. V tem kontekstu moramo omeniti še splet kot sam, družbena omrežja, forume in interaktivne spletne strani. Z vzponom pametnih telefonov so našta orodja postala dostopna na enem samem mestu, kar lahko hitro izkoristijo povzročitelji spletnega nasilja.

Mobilni telefoni so v kontekstu spletnega nasilja pomembni predvsem zaradi njihove visoke rabe in konstantne dosegljivosti, ki jo omogočajo. Predvsem najstnikom mobilni telefon predstavlja sredstvo, s katerim »kupujejo« nove oblike in strategije tvorjenja zasebnosti in neodvisnosti v razmerju do starševskega nadzora in jim pomaga pri pristopanju do družbenih mrež ali pozicioniranju v okviru socialnih hierarhij med njimi samimi (Kotnik v Luthar in Oblak Črnič 63, 2009). Ko govorimo o spletnem nasilju, moramo posebno pozornost nameniti tudi družbenim omrežjem. Številne raziskave¹ dokazujejo neposredno korelacijo med družbenimi omrežji in zadovoljstvom z življenjem, samopodobo, medosebnimi odnosi in psihološkim dobrim počutjem. Vse to pa je negativno povezano s potrošno rabo družbenih omrežij (Gilroy–Ware 2017, 7). Raba družbenih omrežij je najbolj kritična pri mladostnikih, saj gre za dominantno skupino uporabnikov družbenih omrežij, ki na omenjenih platformah razvijajo svojo identiteto in medosebne odnose.

Že samo Facebook lahko naše odnose formira na dva načina. Kot opisuje Rice (2011), se najprej pojavi distanca moči. Sočasno pride tudi to formalnosti, ki pa ustvarja čustveno oddaljenost. »Poleg tega je naš stil komuniciranja na Facebooku enosmeren, kot voki toki /.../ Ti nekaj rečeš, jaz pa se odzovem (ali pa ne). V obeh primerih gre za komuniciranje z namenom, da bi dobili odgovor. To kaže, da način, na katerega komuniciramo, določa naravo našega odnosa« (Rice 2011, 100).

Mladi tako prevzamejo določena nenapisana pravila obnašanja, kar pa je odvisno od njihove medijske potrošnje. Jontes in drugi (2015) so prav tako izpostavili medijsko potrošnjo in ideje, ki jih slednja prinaša. V raziskavi *Moč besed* so namreč ugotovili, da je v starostni skupini od 15 do 25 let »izjemno poudarjena potreba po nenehni dosegljivosti, tudi ponoči« (Jontes in drugi 2015, 30). Ugotovili so tudi, da so »pojavi in odnosi, ki jih mladi negujejo v spletnih okoljih, odraz vsakdanjih življenj pa tudi širših družbenih struktur, v katere s(m)o vpeti« (Jontes in drugi 2015, 32). Zato ne preseneča, da se je v zadnjih letih intenzivno povečala raba družbenih omrežij in mobilnih telefonov. »V zelo kratkem času se je zelo velika populacija (nekaj sto milijonov in še raste) sinhronizirala (potegnili jo je v orbito ene same platforme, imenovane Facebook,« ugotavlja Rice

¹ Lup in drugi (2015) pišejo, da je raba Instagrama neposredno povezana s simptomi depresije. Meier in Gray (2015) pa ugotavljata, da je čas, ki ga ameriška dekleta preživijo z gledanjem fotografij na Facebooku, povezan z nizko samopodobo in samoobjektivizacijo.

(2011, 46), v ta svet pa večina vstopa preko mobilnih telefonov. Kot piše Gilroy-Ware (2017), povprečen odrasel človek v starosti od 18 do 35 let, v povprečju preživi 5 ur in 12 minut dnevno na svojem pametnem telefonu. Avtor te podatke povezuje predvsem s kompulzivno potrebo po preverjanju družbenih omrežij, kar navezuje na pritisk, da moramo biti ves čas dostopni. Tako intenzivna raba družbenih omrežij pa prinaša tudi svoje slabosti. Gilroy-Ware (2017) objavlja izsledke raziskav o rabi družbenih omrežij in rezultati niso pozitivni. Avtor ugotavlja, da je več kot 66 odstotkov ameriških najstnic doživelo spletno nasilje preko Facebooka, 19 odstotkov je postalo žrtev omenjenega nasilja na Twitterju, 9 odstotkov pa na Instagramu (Gilroy-Ware 2017, 7). V nadaljevanju so ugotovili, da je Facebook potencialno odgovoren za ustvarjanje ljubosumja in zavisti v ljubezenskih zvezah, prav tako pa se je med rednimi uporabniki Facebooka povečala depresija, saj so ustvarili in obdržali prepričanje, da so drugi srečnejši od njih. Gilroy-Ware (2017) tako opozarja, da Facebook povečuje neprijetne občutke, ob pogosti rabi pa so uporabniki vedno bolj nesrečni. Raba družbenih omrežij pa gre še dlje pri formiranju naših medosebnih odnosov. Sodoben uporabnik namreč predpostavlja, da ima občinstvo. To je sicer del naše narave, vendar je novost tehnologija, »ki nas prikrajša za naravno mladostniško predpostavko, da nas svet opazuje /.../ Hiperpovezanost Facebooka spreminja naravo naših odnosov s tem, ko naše prijatelje spreminja v občinstvo, nas pa v nastopajoče« (Rice 2011, 100). Takšna percepcija se s pretirano rabo le še povečuje. »Pretirana raba spletnih medijev in njihovih raznoterih aplikacij naj bi povzročala nepozornost, zniževala osebne kompetence, predvsem pa naj bi izhajala iz slabših ali šibkejših psihosocialnih karakteristik« (Jontes in drugi 2015, 36). Novonastala družbena hegemonija ima torej ob pretirani rabi tudi negativno plat. Kot primer lahko navajamo še podatke, da ljudje približno 25 odstotkov svojega časa preživijo na družbenih omrežjih, pri čemer 80 odstotkov uporabnikov navaja redno rabo zgoraj omenjenih platform (Keipi in drugi 2017, 1). Povečana raba družbenih omrežij logično prispeva tudi k večji možnosti za tveganja, kot je spletno nasilje. Zaradi pomanjkanja nadzora in prisotnosti anonimnosti, pa je lahko vsak žrtev ali povzročitelj (Zalaquett in Chatters 2014).

Družbena omrežja imajo (predvsem pri mladih) zelo pomembno vlogo pri konstruiranju identitete, zaradi česar bi jim morali nameniti dodatno pozornost, sploh v kontekstu spletnega nasilja. Gilroy-Ware (2016) namreč navaja raziskavo iz leta 2014, ki kaže, da je raba Facebooka neposredno pogojena z naraščajočim nezadovoljstvom posameznika ob njegovi zunanji podobi, prav tako pa pri uporabnikih povzroča porast depresije, saj so ves čas obkroženi s pozitivnimi in veselimi fotografijami njihovih Facebook prijateljev. Žal pa se le malokdo zaveda, da ne gre za realno stanje. To je še toliko bolj alarmantno, saj so družbena omrežja prežela naša življenja do te mere, da se

umikamo od resničnega življenja v življenja drugih, kar v veliko uporabnikih zbuja nezadovoljstvo z njimi samimi. Ob tem je smiselno razmisliti o rabi besedne zveze »družabna omrežja«, saj po naravi pogosto ne ponujajo veliko družabnosti. Samo ime je verjetno zgolj marketinška poteza, saj enostavno zveni bolje kot asocialna omrežja ali depresivna omrežja. Pri tem se lahko opremo na semiotika Ferdinanda de Saussureja, ki kritično piše, da so besede uporabljene za denotacijo nečesa in v tem kontekstu je jezik le način za podeljevanje družbeno konstruiranih pomenov na samo besedo (Gilroy–Ware 2017, 17). Isto se je zgodilo s terminom »družbena omrežja«, pri čemer lahko hitro ugotovimo, da je družabnost kot taka le ena izmed mnogih slojev družbenih omrežij. Kot pojasnjuje Gilroy–Ware (2017), sama »družabnost« družbenih omrežij ni razlog za njihovo rabo, saj imajo iste karakteristike tudi drugi novi mediji, ki temeljijo na interaktivnosti. Turkle (2011) piše, da predvsem mladi primarno uporabljajo družbena omrežja z namenom bega pred realnostjo, kljub temu pa ne morejo niti na spletu ubežati negativnim družbenim pojavom.

Že Sombart (1911) je ugotovil, da o tehnologijah ne moremo govoriti, ne da bi pri tem govorili o ljudeh. Postmoderna oziroma postfordistična družba namreč živi v naraščanju raznovrstnih orodij tehnologije, zaradi česar se širijo tudi njene uporabniške prakse. »Te uporabe seveda v veliki meri sooblikujejo ideološki diskurzi in institucionalni imperativi, ki uokvirjajo določeno tehnologijo, ki pa prav tako lahko proizvedejo nepričakovane učinke. Tehnologija je torej integralni del življenja družbe in funkcionira kot ključni prostor kulturne proizvodnje, skozi katero se konstruirajo in izpodbijajo pomeni in identitete« (Luthar in Oblak Črnič 11, 2009).

Razumevanje rabe digitalnih medijev je torej ključnega pomena, ko govorimo o spletnem nasilju. Vsi kanali, ki omogočajo elektronsko posredovano komuniciranje, so omogočili tudi novo obliko nasilja, imenovano spletno nasilje, na kar opozarja tudi Gilroy-Ware (2017). Jasno je, da ljudje uporabljamo digitalna medija za zadovoljevanje svojih potreb, kot so pripadnost, iskanje ljubezni, samouresničitev ... Poleg tega omogoča tudi različne oblike zastraševanja, sovražnega govora, sovraštvo ali spolno nasilje (Dostop.si 2015). Zaradi tega preko digitalnih medijev prihaja do različnih oblik spletnega nasilja, ki so opisane v naslednjem poglavju.

2.2 Oblike spletnega nasilja

Nasilje v kibernetnem prostoru obsega številne različice, ki pomenijo namerno sovražno obnašanje drugih, ki ima namen prizadeti, žaliti ali raniti druge. Tipologije tovrstnih oblik nasilja so različne in se hitro dopolnjujejo z vedno novimi oblikami kibernetnega nasilja. Tjaša Žakelj (2013) povzema tipologijo pravnice N. Willard, avtorice ene prvih knjig na temo kibernetnega nasilja »Cyberbullying and Cyberthreats«, ki loči med naslednjimi vrstami kibernetnega nasilja (Willard v Žakelj 2013, 109):

– »**Flaming**« ali **sovražno komuniciranje**, za katerega v slovenščini še ni ustreznega prevoda, pomeni kratko, stopnjujočo se izmenjavo sovražnih misli, ki se izmenjajo med dvema ali več posamezniki z uporabo katerih koli digitalnih medijev. Običajno se pojavi na javnih kanalih, v klepetalnicah ali diskusijskih skupinah (in manj pogosto v izmenjavi e-sporočil)« (Žakelj 2014, 113);

– »**Nadlegovanje** (harrasment) je termin, ki se običajno uporablja za obliko nasilja v kibernetnem prostoru med odraslimi. Kot obliko ga je kljub temu treba izpostaviti, saj je v zakonskem smislu v nekaterih državah ZDA že prepovedano. Pomeni ponavljajoče se ali vztrajno nadlegovanje v obliki besed, delovanja ali dejanj, ki vznemirjajo ali povzročajo precejšnje emocionalne stiske. Obratno kot za žaljivo komuniciranje velja, da se kibernetno nadlegovanje širi po kanalih zasebnega komuniciranja (npr. e-pošta). Nadlegovanje traja dalj časa kot pri žaljivem komuniciranju in je vedno usmerjeno zgolj na eno osebo« (Žakelj 2014, 114);

– »**Očrnitev** (denigration) pomeni posredovanje neresničnih informacij o nekom z namenom očrnitve. Informacija je lahko objavljena na spletni strani ali posredovana po e-pošti ali sms-ih. Lahko pomeni posredovanje digitalno preoblikovanih fotografij, pošiljanje posnetkov žaljivih pesmi o nekom, med očrnitev se umešča tudi umestitev na sezname z negativno konotacijo, ki so objavljeni na spletu ipd.« (Žakelj prav tam);

– »**Poosebljanje** (impersonation) pomeni, da se storilec predstavlja kot žrtev; najpogosteje uporabi žrtvino geslo za dostop do računov in potem v imenu žrtve komunicira na neprimeren, žaljiv način (npr. pošilja sporočila s seksualno vsebino, žali druge v imenu žrtve ipd.). Med oblike poosebljanja sodi tudi sprememba osebnega profila na družbenih omrežjih, ki jo naredi posameznik, ki je žrtvi ukradel geslo ipd.« (Žakelj prav tam);

– »**Prevara** (outing and trickery) se nanašata na posredovanje osebnih podatkov nekomu, komur te sicer ne bi bile zaupane, z namenom osramotitve žrtve. Prevara pomeni prevarati nekoga z

namenom zaupanja intimne informacije o sebi in posredovanje te informacije dalje« (Žakelj prav tam);

– »**Izključitev/izgon** (exclusion/ostracism) se nanaša na problematiko izključevanja v kibernetskem prostoru, kjer so skupnosti mladostnikov zelo običajne. Biti »noter« ali »zunaj« je ključnega pomena za oblikovanje identitete mladostnikov. Kibernetski izgon ima lahko zelo resne emocionalne posledice, lahko se pojavi v kateri koli spletni skupnosti, kjer je vstop omogočen na podlagi gesla. Zgodi se lahko že zaradi nezadostne hitrosti odziva v računalniško posredovani komunikaciji« (Žakelj prav tam);

– »**Zalezovanje** v kibernetskem prostoru (cyberstalking) se nanaša na rabo elektronske komunikacije za zasledovanje drugega. Zasledovanje se odvija na podlagi ponavljajoče se komunikacije, ki vključuje nadlegovanje in grožnje. Groženj je v tem primeru več kot pri nadlegovanju« (Žakelj prav tam);

– **Posnetki žrtev fizičnih obračunov** (happy slapping) je ena novejših oblik kibernetskega nasilja. Pojav se je najprej razvil na podzemnih železnicah v Angliji. Eden od mladostnikov nekoga med hojo udari ali klofne in zbeži, drugi mladostnik dogodek posname in ga objavi na spletu ali pa ga posreduje prek mobilnega telefona. Žrtev je lahko znana ali neznana« (Žakelj prav tam);

– »**Seksting** (sexting) je oblika nasilja v kibernetskem prostoru, ki se je pojavila v zadnjih letih. Pomeni objavo in širjenje slik ter posnetkov golih delov telesa ali spolnih aktov. Slike ali posnetki se širijo v obliki objav na spletu ali prek mobilnih telefonov. Seksting se kot oblika nasilja pojmuje takrat, kadar slik z golo vsebino ne pošilja oseba, ki je na sliki« (Žakelj prav tam).

2.3 Razlikovanje med fizičnim in spletnim nasiljem

Spletno nasilje se od drugih oblik nasilja razlikuje na več pomembnih načinov. Rooney (2014) navaja, da gre pri spletnem nasilju za zelo specifično polje obravnave. Po njenem so digitalni mediji namreč kanal za izživljanje strahopetnežev, saj omenjeni ne vidijo nujno reakcije svojih žrtev. Poleg tega ni nujno, da žrtve vedo, kdo nad njimi izvaja spletno nasilje, kar omogočata distanca in anonimnost. Žrtev tako pogosto sploh ne ve, kdo jo ustrahuje. Distanca in anonimnost lahko vplivata na to, da je spletno nasilje bistveno bolj boleče od fizičnega (Rooney 2014, 8). To potrjuje tudi Završnik, ki dodaja: »Storilčeva anonimnost – zamaskiranost z anonimnimi uporabniškimi računi, ki jih je težko ali nemogoče izslediti, povečuje strah žrtve« (Završnik 2013, 228). Težava je tudi v tem, da spletno nasilje v večini primerov poteka preko spleta (z izjemo SMS/MMS sporočil

in telefonskih pogovorov). Gre za orodje, ki povzročitelje nasilja spodbuja s splošnim prepričanjem, da vse, kar počnejo na spletu, nima posledic (Dreyfus 2001, 81).

Prav tako spletno nasilje ne producira fizičnih ran, namesto tega pa lahko ustvari psihično škodo, ki je lahko ravno tako škodljiva kot fizična, dodaja Rooney (2014). Še ena pomembna razlika je v tem, da lahko žrtev fizičnega nasilja pobegne, medtem ko lahko povzročitelj spletnega nasilja do svoje žrtve dostopa kjerkoli in kadarkoli. Spletno nasilje je namreč lahko javne in zasebne narave, zaključuje Rooney (2014).

Potrebno se je zavedati, da spletno nasilje ne povzroča vidnih ran, vendar so lahko psihične posledice pogosto enako hude ali celo hujše od fizičnega nasilja. Spletno nasilje v večini primerov poteka tiho in ga nihče niti ne opazi, dokler žrtev ne spregovori o tem. Zaradi tehnološkega znanja, anonimnost, relativne distance, kompleksne vloge očividcev, statusa in nezmožnosti pobega, pa je spletno nasilje resna grožnja v primerjavi z drugimi oblikami nasilja (Nilan in drugi 2015).

Iz pozicije povzročitelja nasilja, je lahko spletno nasilje povsem nedolžen akt, saj se lahko brez večjih posledic skrijejo v zavetje anonimnosti. Prav tako se izvajalec nasilja lažje prepriča, da gre le za šalo, če se sam nikoli ne sooči z žrtvijo nasilja (Rooney 2014).

Najpomembnejša razlika, ki jo moramo izpostaviti, je ta, da se žrtev fizičnega nasilja v realnem svetu lahko skrrije. Za žrtev spletnega nasilja pa ni izhoda, saj jo lahko spletni nasilnež doseže kadarkoli in kjerkoli – tudi tam, kjer se žrtev načeloma počuti varno. Povzročitelj spletnega nasilja lahko preko digitalnih medijev do žrtve dostopa, medtem ko slednja spi, je na dopustu ali se druži z družino. Rooney (2014) dodaja, da je spletno nasilje lahko zasebno in hkrati še bolj javno od fizičnega nasilja. Nekaj, kar objavimo na spletu, je namreč lahko v nekaj trenutkih dostopno celemu svetu. Spletne vsebine lahko prav vsak deli, to deljenje pa je nemogoče ustaviti. Z vidika mladih so še posebej problematična družbena omrežja, saj »prejemajo socialne potrditve pri druženju po različnih internetnih storitvah in so prek njih povezani in vključeni v socialno življenje vrstnikov /.../ Pred kibernetiskim nadlegovanjem se zato ni mogoče skriti, žrtev je dostopna kjerkoli in kadarkoli« (Završnik 2013, 229). Ne samo, da se žrtev ne more skriti. Dodati moramo, da je spletno nasilje bistveno bolj enostavno od drugih oblik nasilja. Vse, kar more povzročitelj storiti, je klikniti. »Dezinhibijski učinek interneta, tj. (navidezna ali resnična) anonimnost in posrednost komunikacije, lahko povzroči, da se storilec nečesa hipoma domisli in to s klikom miške brez presojanja posledic tudi izvede« (Završnik prav tam).

Ugotovimo lahko, da gre pri fizičnem in spletnem nasilju za agresivno obnašanje, katerega cilj je prizadeti drugo osebo, s tem da pri spletnem nasilju glavno vlogo odigrajo digitalni mediji.

3 PSIHOSOCIALNI KONTEKSTI SPLETNEGA NASILJA

Spletno nasilje je družbena težava, s katero bi se morali vsi aktivno spopadati. V poduk so nam lahko številni najstniki iz celega sveta, ki so prav zaradi spletnega nasilja napravili samomor. Gre za fenomen, ki ga pred leti še nismo poznali, danes pa je vedno bolj razširjen in ... tabuiziran. Zaradi slabega poznavanja spletnega nasilja, ga marsikdo sploh ne dojema kot obliko nasilja, kar pa lahko ima nevarne posledice.

Obravnava spletnega nasilja skozi psihosocialni aspekt je nujna, saj ima porast spletnega nasilja negativen vpliv na posameznike z nizko samopodobo, predvsem pa na razvoj identitete v zgodnjem obdobju življenja. Sploh v obdobju pubertete so ljudje vedno bolj dovzetni za spletno nasilje, spletne socialne zavrnitve, spletne žalitve in ustrahovanje, kar lahko dolgoročno poškoduje njihov psihosocialni razvoj (Reš 2017). Pomembna razvojna naloga adolescence je prav oblikovanje identitete ter integracija lastnih karakteristik in izkušenj, ki formirajo stabilen in edinstven občutek sebe (Erikson 1950). V kolikor v tem občutljivem obdobju prihaja do deviacij, lahko to pomembno zaznamuje oblikovanje identitete.

Jamais Cascio (2005), ameriški interpret kulturnih potencialov tehnologij, je zasnoval pojem participativni panoptik. Ugotovil je, da smo se v digitalni dobi spremenili v množico bratov in sester, ki ves čas nadzorujejo drug drugega (Cascio 2005). To še posebej drži za mlade, ki levji delež svojega časa preživijo priklopljeni na splet, kjer so nenehno v interakciji drug z drugim in kjer gradijo svojo identiteto. Raziskave pa kažejo, da obstaja močna korelacija med identifikacijo s spletnimi skupinami in izkušnjami s spletnim nasiljem ali nadlegovanjem (Keipi in drugi 2017). Prav tako lahko pojem »participativni panoptik« zlijemo z zmotno percepcijo spletnega nasilja, ki naj bi potekala zgolj med povzročiteljem nasilja in žrtvijo. Situacija je bistveno bolj kompleksna, saj je spletno nasilje družbeni fenomen, ne individualni. Poleg tega se spletno nasilje vedno pojavi v socialnokulturnem kontekstu, zaradi česar moramo v obzir vzeti tudi vlogo družine, izobraževalnih institucij in družbe v celoti (Navarro in drugi 2016). Spletno nasilje oziroma nasilje kot tako je torej fenomen, do katerega prihaja v družbenem kontekstu, zaradi česar moramo bolje razumeti celotno družbeno kolesje.

Zaradi dejstva, da večina mladih svoj prosti čas primarno preživi v virtualnem svetu, je logično, da je slednje odraz neoliberalnega kapitalizma, ki tvori neoliberalne subjekte. Navarro (2016) opozarja miselnost teh subjektov, ki menijo, da lahko uporabijo kakršnekoli okoliščine, vključno z ljudmi, da

nekako profitirajo. Vsi aspekti neoliberalne ideologije, kot so sebičnost, individualizem, socialni darvinizem, fatalizem in tekmovalnost, se zaradi povečane rabe digitalnih medijev najhitreje razširijo med mladimi, pri čemer lahko vidimo dvoje posledic. Kot piše Navarro (2016), je bolj verjetno, da bodo mladi v vedno večji meri imeli manj empatije do vrstnikov, kar lahko hitro privede do spletnega nasilja, hkrati pa bodo vzorci obnašanja, ki lahko pomagajo ali branijo žrtve nasilja, postali vedno redkejši.

Spletno nasilje ni le pojav med žrtvijo in povzročiteljem nasilja, marveč gre za družbeni fenomen, do katerega vedno prihaja v psihosocialnem kontekstu. Zaradi tega ima pomembno funkcijo pri (pre)oblikovanju naših medsebojnih odnosih, komunikaciji, prevladujočih ideologijah in življenju. Kot ugotavlja Klančnik (2015, 45), pri tem »osrednjo vlogo, kot nekakšen »servis za izživljanje in sprožanje«, odigrajo družbena omrežja.« Nations (2015) piše, da se dandanes internet uporablja precej drugače, kot so zanj značilni prvi zametki. Ugotavlja, da ima danes bistveno bolj hiperpovezano funkcijo, saj je postal prostor za druženje. »Takšne možnosti, ki jih ponuja splet, pa lahko posamezniku povzročijo ne-malo težav, vključno z reviktimizacijo,« opozarja Klančnik (2015, 53). Virtualno dogajanje ima torej psihosocialno ozadje, saj ima sposobnost, da uporabniki lahko (trans)formirajo svojo identiteto. Hkrati pa uporabniki uporabljajo digitalne medije skladno s svojimi vrednotami, mnenji, predsodki in pogledi na svet, ki so jih razvili v obdobju socializacije.

Tudi Ule (v Oblak in Luthar 2009) izpostavlja psihosocialne kontekste rabe digitalnih medijev. Medosebno komuniciranje namreč prinaša občutek »odsotne prisotnosti«, kar razširja ohlapne medosebne povezave. Ule (prav tam) izpostavlja, da pri komuniciranju prek SMS sporočil, družbenih omrežij in elektronskih naprav, osebno postaja pragmatično. »Digitalno medosebno komuniciranje sicer razširja obseg (realnih ali le zamišljenih) medosebnih odnosov, obenem pa zmanjšuje globino in intenzivnost odnosov« (Ule v Oblak in Luthar 2009, 137). Ravno zato je toliko bolj zaskrbljujoče, da mladi večino svojega prostega časa preživijo v virtualnem svetu, kjer ne pridobijo socialnih ali čustvenih veščin, kar jih do neke mere hendikepira v psihosocialnem kontekstu. Morda je ravno to eden od dejavnikov, da prihaja do vedno več spletnega nasilja, saj mladi v objemu posredovanega medosebnega komuniciranja ne razvijajo zadosti empatije in emocionalne inteligence nasploh, poleg tega pa je vprašujoče tudi razvijanje sebstva. »V spominu nosimo vzorce vedenja drugih oseb, ki jih v ustrezni situaciji lahko uporabimo. S tem pa vsak od nas postaja potencialni drugi. Ko se proces nadaljuje, postanejo naše identitete neverjetno preobljudene z drugimi« (Ule v Oblak in Luthar 2009, 141). Witmerjeva (2015) pravi, da so mladostniki neprepoznavni, če bi bili ob robu trenutnih modnih muh in trendov, ter poudarja, da je vzrok temu njihova dejavna izgradnja lastne identitete. Zaradi tega so vedenjski vzorci v

medosebno posredovanem komuniciranju toliko bolj vprašljivi in fluidni. Eden izmed načinov za oblikovanje sebstva je tudi izvajanje spletnega nasilja, ki povzročitelju nasilja daje moč.

Eden izmed glavnih indikatorjev za razcvet spletnega nasilja je zagotovo anonimnost. Tega se zaveda tudi Matic Munc (2011, 16): »Šele z digitalnimi mediji omogočena brezimnost vodi tudi k temu, da mladostniki prevzemajo take oblike obnašanja, kakršnih iz strahu pred družbeno kontrolo nekoč niso pokazali.« Ena izmed teh aktivnosti je prav spletno nasilje. Ne moremo namreč mimo dejstva, da splet, računalnik, pametni telefoni in družbena omrežja bistveno spreminjajo naše socialno obnašanje. Predvsem pa spreminjajo naše dosedanje poznavanje žrtev in povzročiteljev tradicionalnih oblik nasilja. To dokazujejo tudi podatki, da je že samo med najstniki od 20 do 40 odstotkov žrtev ter 5 do 35 odstotkov povzročiteljev (Cappadocia in drugi 2012). Da bi lahko bolje razumeli dinamiko spletnega nasilja, pa moramo preučiti tudi pozicijo žrtev in povzročiteljev. Kot pišeta Craig in Pepler (2003), so žrtve in povzročitelji nasilja podvrženi številnim psihosocialnim težavam, zaradi česar je potrebno nasloviti spletno nasilje skozi psihosocialni aspekt. Kakršnokoli nasilje, torej vzpostavljanje moči z agresijo, je družbeni problem, ki se izraža tudi kasneje v življenju, saj imajo posamezniki težave z vzpostavljanjem zdravih medosebnih odnosov (Craig in Pepler 2003).

3.1 Pozicija žrtev spletnega nasilja

Kot ugotavlja Rooney (2014), spletno nasilje v resnici izvaja prav vsak. Pogosto pa se zgodi, da so nasilneži že sami bili žrtve spletnega nasilja ali zlorabe (Rooney 2014, 32). Kljub temu pa obstajajo karakteristike in okoliščine, značilne za vsako skupino posebej. Spletno nasilje lahko sproži dogodek iz resničnega sveta, po drugi strani pa je lahko povod dogodek, do katerega je prišlo na spletu. Dogodek pa ni pogoj, saj so skozi prizmo hegemonije moči žrtve lahko tudi marginalizirane oziroma diskriminirane skupine in/ali posamezniki. Žal na tem področju še ne obstaja zadostno število raziskav, ki bi konkretno dokazovale korelacijo med sociodemografskimi dejavniki in spletnim nasiljem. Med obstoječimi raziskavami pa lahko izpostavimo razlike v spolu. Raziskava agencije Evropske unije za temeljne pravice (FRA) je pokazala, da so žrtve spletnega nasilja najpogosteje ženske (FRA 2014). To potrjuje tudi izsledek raziskave Notten² in Nikken (2014), kjer je več žensk kot moških poročalo o tem, da so se zaradi svoje spletnih komunikacijskih aktivnosti pogosteje znašle v neželenih situacijah, kar pa sovpada tudi s povečano rabo digitalnih medijev s strani žensk. Hkrati pa tudi med žrtvami prihaja do razlik pri oblikah spletnega nasilja. Cuadrado-Gordillo in drugi (2016) ugotavljajo, da so dekleta pogosto povzročiteljice spletnega nasilja,

² Natascha Notten in Peter Nikken (2014) sta raziskovala spolne razlike v odnosu do tveganega vedenja najstnikov na spletu.

predvsem prek kratkih sporočil in telefonskih klicev. Razlike pa se pojavijo tudi v starosti, saj je spletno nasilje najbolj razširjeno med najstniki, medtem ko z leti upada. Predvsem moški z leti vedno manj participirajo pri tveganem obnašanju na spletu (Notten in Nikken 2014). Kljub temu pa je zaskrbljujoče, da je spletno nasilje najpogosteje ravno med najstniki. Gre namreč za obdobje v njihovih življenjih, ko strukturirajo svojo identiteto, pri čemer lahko spletno nasilje igra precej negativno vlogo. Mladi v tem obdobju skozi različne kulturne tokove spoznavajo sebe, svojo spolno identiteto in družbo, v kolikor pa so žrtve nasilja, lahko ima to nanje negativne posledice. »Zato sta identiteta in spol v dinamičnem odnosu: spolna identiteta je osrednja komponenta vsakokratnih identitetnih konstrukcij in obratno – različne vrste identitet (npr. etnična, razredna, regionalna, poklicna ipd.) so globoko prežete z normami spola« (Hrženjak 2011, 134).

Čeprav žrtev spletnega nasilja s tovrstnimi izsledki še ne moremo natančno identificirati, pa obstaja nekaj karakteristik, značilnih zanje. Matic Munc (2011) kot najbolj značilno karakteristiko žrtev nasilja prepoznava pasivno vedenje. »Značilno je za ljudi, ki so po svoji naravi plahi, nemočni, občutljivi in/ali vase zaprti.« Plahost in naučenost pa nista genetsko pogojeni, tako da ni potrebe po tem, da takšni ostanemo, čeravno v to verjamemo. »Občutek nemoči je pot v samopomilovanje in pasivnost. Ljudje tudi pogosto verjamejo, da so potrebe in želje drugih pomembnejše od naših« (Munc 2011, 85). Ravno zaradi tega zelo težko zavrnejo druge ali pa se izpostavljajo. Po pisanju Munca (2011) te karakteristike pogosto najdemo pri oškodovancih nasilja. »Za posledice takšnega vedenja imamo znižano samozavest in samospoštovanje ter slabo samopodobo. S ponavljanjem pasivnega vedenja se krepijo stres, zaskrbljenost in nezadovoljstvo s seboj ter z drugimi« (Munc 2011, 86). Za takšno vedenje pa so dovzetni raznovrstni povzročitelji nasilja, ki bodo to nemoč in pasivnost prepoznali ter izkoristili za uresničitev njihovih interesov. Pogosto bodo tudi žrtve spletnega nasilja postale povzročitelji, saj se bodo želele maščevati ali pa preprosto širiti negativen vzorec spletnega nasilja (Rooney 2014). Žrtve spletnega nasilja imajo pogosto negativno samopodobo in nizko samozavest ter težave s koncentracijo, poleg tega pa lahko kažejo znake depresije in anksioznosti (Rooney 2014).

Razen tega je žrtve izjemno težko identificirati, kljub temu pa moramo znati prepoznati vedenjske vzorce, ki kažejo na viktimizacijo. Šele tako lahko pomagamo žrtvam spletnega nasilja, ki bodo v nasprotnem primeru imele skozi celo življenje težave z zaupanjem in formiranjem zdravih medosebnih odnosov (Rooney 2014).

3.2 Pozicija povzročiteljev spletnega nasilja

Povzročitelji spletnega nasilja imajo po navadi nekaj skupnih lastnosti, čeprav moramo tudi v tem kontekstu poudariti, da je, isto kot pri žrtvah, tudi povzročitelj spletnega nasilja lahko vsakdo. Kljub temu pa si v večini primerov tudi povzročitelji delijo nekaj karakteristik. Aničić (2002) opisuje, da se povzročitelji niso sposobni spoprijeti z vsakodnevnimi dogodki, saj si ne želijo doživeti neuspeha. Pogosto so tudi sami žrtve drugih vrst nasilja, ki največkrat izhajajo iz družine. Poleg tega tudi prihajajo iz družin, ki cenijo avtoriteto in moč. »Ne čutijo obžalovanja, kadar prizadanejo vrstnika ali vrstnico. Pogosto menijo, da ni dovoljeno kazati čustev,« piše Aničić (2002, 111), ki dodaja: »Ne sprejemajo odgovornosti za svoja dejanja in čutijo potrebo po nadvladi, vedno morajo zmagati.« Pri spletnem nasilju je to še toliko huje, saj povzročitelj ni v neposrednem stiku z žrtvijo, zaradi česar ne vidi njenega odziva in je posledično še bolj emocionalno distanciran od svojih dejanj.

Kot piše Matic Munc (2011) je za povzročitelje nasilja značilno manipulativno in agresivno vedenje. Manipulativno vedenje je značilnost nasilnih ljudi, prepoznamo pa ga lahko po različnih oblikah psihičnega nasilja. »Takšno vedenje uporabljajo ljudje, ki si ne upajo biti odkriti in neposredni /.../ Največkrat ne gre za zavestne manipulacije, temveč za v preteklosti naučene načine delovanja, ki so postali nekakšni avtomatizmi« (Munc 2011, 86). Takšni ljudje kratkoročno celo uživajo v svojem vedenju, vse dokler jih ne dohitijo posledice njihovih manipulacij.

Najpogostejše vedenje povzročiteljev nasilja je agresivno. »Značilno je za navzven usmerjene ljudi, ki se počutijo močne in sposobne, v prvi vrsti vidijo svoje cilje in interese ter se pri njihovem doseganju ne ozirajo dosti na druge« (Munc 2011, 87). Ti ljudje pa se samo počutijo močne, »saj prave notranje moči ne izžarevajo, pogosteje so notranje negotovi in imajo nizko samozavest. Njihovo vedenje je brez občutka za druge, uporniško, nestrpno, gospodovalno in/ali maščevalno« (Munc prav tam). Takšnemu tipu osebnosti bo agresija vdihnila občutek nadvlade in moči, kar lahko še dodatno spodbuja agresivno vedenje. Kakršnokoli izvajanje nasilja pa je v resnici znamenje šibkosti.

Ljudje ustrahujejo iz različnih razlogov. Nekateri strokovnjaki so mnenja, da je ustrahovanje enostavno del človeške narave. »Dominantne živali v skupini lahko zaplodijo več mladičev, ker si prve izbirajo samice. Torej obstaja možnost, da narava nagrajuje in vzpodbuja ustrahovanje,« piše Hibbert (2006).

Ustrahovanje je sicer orodje, ki ga človek uporablja že od nekdaj. »Med človeškimi bitji je ustrahovanje največkrat povezano z nižjim družbenim položajem in pomeni znamenje, da človek ni povsem civiliziran,« dodaja Hibbert (2006).

Nasilje je torej skorajda vedno vprašanje moči. Hibbert (2006) piše, da so ustrahovalci pogosto »večji, močnejši in agresivnejši kot običajni ljudje.« Ta vidik je povezan z genetskimi predispozicijami osebe, ki pa pri spletnem nasilju ne igrajo bistvene vloge, saj povzročitelj nasilja za pisanje sovražnih tekstov ne potrebuje posebne fizične moči. Prav ta vidik pa je zaskrbljujoč, saj praktično vsakomur omogoča, da postane povzročitelj spletnega nasilja.

Kot navaja Regan (2013), se ljudje zatekajo k nasilnemu vedenju zaradi pomanjkanja samozavesti, zaradi česar se nekako počutijo boljše ob tem, ko so nasilni do drugih. Nasilne osebe imajo pogosto težave doma, kar pa vpliva na to, kako se obnašajo do svojih vrstnikov. Pogosto ima pomembno vlogo tudi družbeni pritisk, saj povzročitelji menijo, da bodo z nasilnimi akti postali bolj priljubljeni v očeh drugih.

Regan (2013) opozarja, da se ljudje zlahka ujamejo v past nasilnega vedenja, v kolikor njihovi prijatelji in znanci menijo, da je takšno vedenje »kul« ali zabavno. Po pisanju avtorice so med mladimi zelo razširjene stave, v okviru katerih mora določena oseba prizadeti drugo, sicer je izločena iz družbe. Takšna percepcija spletnega nasilja pa je zelo nevarna za nadaljnji psihosocialni razvoj osebe. Strah za obstanek v družbi je prav tako pogost motiv za spletno nasilje, saj nagovarja človekov osnovni nagon po pripadnosti. In mogoče povzročitelji začnejo z nasilnim vedenjem iz šale, vendar lahko ta šala za osebo na nasprotni strani nosi resne posledice. Po drugi strani pa povzročitelj z nasilnim vedenjem krepi svoje sebstvo in išče svoj prostor v družbi, kar je pri najstnikih esencialnega pomena. Po mnenju Musila (2010) je takšno vedenje značilno za egocentrično zahodno družbo. »Z industrializacijo so nastopile hitre spremembe ter posledično povečanje številčnosti in razpršenosti podskupin, ki kažejo neodvisnost od vodečih modelov družbe« (Musil 2010, 87). Ta pojav pa dodatno otežuje obstanek v določeni skupini, ki lahko posameznika izloči ob najmanjši deviaciji. Ravno zaradi tega povzročitelj nasilja pogosto nadaljuje s svojim destruktivnim vedenjem, da lahko ohrani svoj položaj v družbi. »Posameznikovo vedenje je neposredno determinirano z njegovimi izkušnjami, kar povratno izvira iz njegovih stikov z okoljem. Okolje determinira izkušnjo, le-ta pa vedenje posameznika« (Musil 2010, 53).

»Pri ustrahovanju je pomembno vedeti, da je ustrahovalec neusmiljen do žrtve /.../ Zadovoljen bo le, ko tarča pokaže, da je prizadeta,« dodaja Hibbert (2006). V kontekstu spletnega nasilja pa lahko tovrstne emocije pri žrtvi dosežemo bistveno hitreje. »Občutki ustrahovalca in žrtve temeljijo na

zmotni ideji samega dogajanja. Ustrahovalec morda niti ne spozna, da je nekoga prizadel – misli, da je njegov odnos do žrtve normalen in zdrav.« Pri tem pa se ne vpraša, kako njegovo nasilno vedenje vpliva na žrtev.

»Mučitelji hočejo čutiti, da so močnejši, kot v resnici so. Želijo, da jih opazijo in cenijo. Ponižujejo druge ljudi, da bi se lahko sami počutili bolje od njih,« pojasnjuje Zubrycka (2008, 21). Nasilje do drugih (ne glede na obliko) je lahko zanje dobra zabava, ali pa žrtvam enostavno zavidajo in se trudijo, da bi uničili njihovo dobro razpoloženje in/ali življenje. Prav tako marsikateri nasilnež ne razume, da izvaja nasilje – to velja zlasti za spletno nasilje. Lahko pa se enostavno zgodi, da so ustrahovalci v težkem življenjskem obdobju, pri čemer zlivajo svojo jezo na druge ljudi (Zubrycka 2008, 21). To pojasnjuje tudi Rooney (2014), ki pa povzročitelje spletnega nasilja dojema kot strahopetneže, saj viktimizirajo druge brez osebnega stika, zaradi česar nikoli ne čutijo potrebe po konfrontaciji. Ta karakteristika lahko prizadane njihov nadaljnji psihosocialni razvoj. V kolikor se otroci zatekajo k fizični agresiji, bo slednja z leti upadala. Če pa uporabljajo posredne ali verbalne načine agresije, se bo tovrstno nasilje z leti le še stopnjevalo (Craig in Pepler 2003). Trendi uporabe različnih oblik nasilja zrcalijo splošne razvojne trende. To je še posebej pomembno pri najstnikih, ki se spoznavajo s spreminjajočo se naravo moči in agresije. S povečanim osveščanjem o njihovem seksualnem razvoju in seksualni identiteti, mladostniki brez težav pridobijo moč nad ostalimi s tem, da prepoznajo njihovo ranljivost, povezano s seksualnostjo (Craig in Pepler 2003). V tem obdobju so torej predvsem spolne razlike pogosto predmet spletnega nasilja.

Ugotovimo torej lahko, da do spletnega nasilja prihaja zaradi zunanjih in notranjih dejavnikov. Zunanje dejavnike v tem primeru predstavlja družbeni pritisk in potreba po pripadnosti, notranje pa potreba po moči.

Rooney (2014) je raziskovala, zakaj se ljudje odločijo za izvajanje spletnega nasilja. Pri tem je ugotovila sledeče: 58 odstotkov se želi nekemu maščevati, 58 odstotkov meni, da si je žrtev to zaslužila, 28 odstotkov je spletno nasilje izvedlo za zabavo, 21 odstotkov je želelo osramotiti žrtev, 14 odstotkov je želelo biti hudobnih in 11 odstotkov je želelo narediti vtis na prijatelje.

3.3 Posledice spletnega nasilja

Posledice spletnega nasilja so podobne posledicam drugih oblik nasilja. Razlika je v tem, da ima spletno nasilje bolj dolgotrajne in uničujoče učinke (Navarro in drugi 2016). Zaradi teh karakteristik so žrtve spletnega nasilja tudi bolj nagnjene k samomoru.

Različne raziskave z vseh koncev sveta dokazujejo negativne učinke spletnega nasilja. Rezultate analiz so v svojem prispevku strnili Navarro in drugi (2016), evidenca pa kaže, da je spletno nasilje velika grožnja za žrtve iz vidika zdravja, splošnega počutja, mentalnega stanja itd. Završnik (2013, 230) v tem kontekstu navaja raziskavo s sledečimi izsledki: »Žrtve kibernetškega nadlegovanja se počutijo jezne (50 odstotkov moških – M, 56 odstotkov žensk – Ž), frustrirane (46 odstotkov M, 56 odstotkov Ž), žalostne (44 odstotkov M, 49 odstotkov Ž), osramočene (41 odstotkov M, 36 odstotkov Ž), nekaterih pa se dejanja ne dotaknejo (54 odstotkov M, 52 odstotkov Ž).« Ugotovimo lahko, da večina žrtev spletnega nasilja doživlja negativna čustva. Posledice spletnega nasilja pa so odvisne od različnih indikatorjev. Mednje sodijo prisotnost oz. odsotnost anonimnosti, število in identiteta očividcev in tako dalje (Dredge 2014).

Primer: v kolikor je ena izmed posledic za žrtev spletnega nasilja anksioznost, bo to stanje še bolj izrazito pri osebah, ki ne vedo, kdo so povzročitelji nasilja. Žrtve namreč ne morejo vedeti, kdo jim povzroča bolečino, zaradi česar postanejo še bolj paranoične, saj bi to lahko bil kdorkoli (Rooney 2014). Ena izmed bolj bolečih izkušenj za žrtev je tudi občutek izpostavljenosti, ki je bolj pogost pri žrtvah spletnega nasilja kot pri drugih oblikah nasilja. Pri tem je še posebej problematično dejstvo, da je spletno nasilje načeloma lahko dolgotrajnejše, zaradi česar je žrtev dlje časa podvržena negativnim posledicam nasilja in posledično lahko utрпи hujšo bolečino oz. škodo. Završnik (2013, 231) v tem kontekstu navaja tudi slovensko raziskavo o čustvenem opismenjevanju. Ugotovili so, »da največ neprijetnih čustev doživljajo učenci, ki trdijo, da so doživeli nadlegovanje po telefonu, kar je za avtorje pomemben kazalnik, da gre za posebej ogrožene in ranljive učence oziroma za zelo problematične oblike viktimiziranosti s hujšimi čustvenimi posledicami.« Zanimivo je, da posamezniki, ki bolje razumejo digitalne medije in so bolj tehnološki veščji, občutijo manjši stres v situaciji kibernetškega zalezovanja (Završnik prav tam).

Navarro in drugi (2016) delijo posledice spletnega nasilja v štiri kategorije:

- **fizične:** stres, ki ga povzroča spletno nasilje, lahko vodi k resnim simptomom, kot so glavoboli, bolečine v želodcu, kronična utrujenost, težave s spanjem in napadi panike (Rooney 2014). Stres

lahko vodi tudi k samodestruktivnemu vedenju, saj se pogosto odraža v motnjah hranjenja, škodovanju samemu sebi, zlorabi drog in alkohola.

- **psihološke in emocionalne:** strah, anksioznost, depresija, žalost, negativizem, tesnoba (Navarro in drugi 2016) ... V kolikor oseba postane žrtev spletnega nasilja, se znajde v začaranem krogu stresa in trpljenja. Žrtev nikoli ne ve, kdaj bodo povzročitelji udarili in se ne more sprostiti. Nenehna skrb pa vodi v anksioznost in depresijo (Rooney 2014, 34). Rooney (prav tam) se opira na raziskavo, pri kateri so ugotovili, da so posamezniki, ki so bili v otroštvu žrtve nasilja, kasneje bolj nagnjeni k depresiji, anksioznosti in mentalnim boleznim.

Beležimo lahko naraščajoč pojav; med mladimi, ki so žrtev nasilja (predvsem spletnega), je vedno večja stopnja samomorilnosti, s čimer želijo ubežati nasilju. Bauman in drugi (2013) ugotavljajo, da žrtve spletnega nasilja pogosteje razmišljajo o samomoru, Van Geel in drugi (2014) z bolj zaskrbljujočo noto dodajajo, da žrtve spletnega nasilja tudi pogosteje napravijo samomor, saj jim slednji predstavlja edini izhod iz začaranega kroga nasilja.

- **posledice, povezane z izobrazbo:** žrtve spletnega nasilja se pogosto želijo izločiti iz družbe, zaradi česar se začnejo pogosto izogibati pouku. Posledično v šoli dosegajo slabše rezultate, so manj motivirano in imajo malo (ali nič) življenjskih ciljev (Rooney 2014). Z izostankom iz šole se žrtve spletnega nasilja tudi ne družijo z vrstniki, kar povzroča še eno resno posledico, povezano s spletnim nasiljem:

- **psihosocialne:** občutek izolacije in osamljenosti, ostracizem, družbena zavrnitev (Wright in Li 2013) ... Ti učinki so še posebej nevarni, saj vplivajo na žrtvin socialni center, kar vključuje psihosocialne zahteve, zlasti pripadnost, pozitivno identiteto in samospoštovanje. Žrtev izgublja vedno več zaupanja v druge ljudi, zaradi česar se lahko izloči iz družbe in postane osamljena (Rooney 2016).

Izolacija je v digitalni dobi že sama po sebi velika težava pri mladih, ob pojavu spletnega nasilja pa se še dodatno poglobi. Za današnjo mladino so sodobna komunikacijska sredstva nekaj povsem vsakdanjega. »Pogosti virtualni stiki nadomeščajo resnične, zato se pogloblja osamljenost. Ure, ki jih mladi preživljajo pred televizijo in računalnikom, zmanjšujejo sposobnost kritičnega dojetanja sveta, ki se krepi pri branju in z osebnimi srečanji« opozarja Bajzek (2008, 318). Osebe, s katerimi mladi navezujejo stike prek klepetalnic, pogosto niso iskrene ali pa imajo celo slabe namene. Velikokrat je taka komunikacija le maska, ki prekriva pravo notranjo resničnost osebe. Rezultat take komunikacije je lažen in pogloblja osamljenost ter preprečuje resnične in iskrene odnose med ljudmi (Bajzek prav tam).

Spletno nasilje ima destruktiven učinek na žrtev nasilja, prav tako pa vpliva tudi na povzročitelja in pogosto tudi ostale vpletene. Spletno nasilje povzroča strah v povsem novi sferi, saj se zaradi konstantne izpostavljenosti žrtev nikoli ne more počutiti varno. Razumeti je potrebno tudi, da bo vsak posameznik drugače reagiral na spletno nasilje, kar je odvisno od žrtvinega spola, kvantitete in kvalitete njenih socialnih vezi, starosti, časa, ki ga preživijo v objemu elektronskih komunikacijskih medijev itd. Brown in drugi (2014) dodajajo, da ženske prej podležejo negativnim učinkom spletnega nasilja kot moški, prav tako pa bodo posamezniki, ki več časa preživijo na spletu (predvsem družbenih omrežjih) prej vpleteni v spletno nasilje. Izsledki raziskave, ki jo je pod drobnogled vzela Rooney (2014) nadaljnje kažejo tudi, da spletno nasilje pogosteje izvajajo dekleta kakor fantje. Razlago za to lahko najdemo tudi pri sami rabi digitalnih medijev. »Mobilni telefon in splet lahko (predvsem) ženskam iz močno patriarhalno organiziranih okolij ponuja spekter novih možnosti, da obidejo konfiacije domače sfere« (Kotnik v Luthar in Oblak Črnič 63, 2009). Poleg tega dekleta tudi bistveno več in dlje časa uporabljajo družbena omrežja (Waasdorp in Bradshaw 2015). Zaradi tega ne preseneča, da se na spletu najpogosteje prav ženske zatekajo k različnim oblikam nasilja. Po drugi strani pa so moški bolj nagnjeni k tveganemu vedenju na spletu, vendar ne iz vidika spletnega nasilja kot takega, temveč zaradi rabe pornografije (Livingstone in Helsper 2010).

3.4 Reševanje problematike spletnega nasilja

Percepcijo spletnega nasilja lahko pojasnimo s teorijo nihala, ki pravi, »da kadar nihalo odkrenemo z njegovega sredinskega položaja v eno skrajnost in ga potem spustimo, najprej zaniha v drugo skrajnost, ponovno naprej, in tako nekaj časa, dokler se ponovno ne umiri v sredinskem položaju« (Munc 2011, 92). Če pogledamo teorijo nihala skozi prizmo odnosa družbe do spletnega nasilja, lahko ugotovimo, da se še vedno nahajamo nekje na drugi skrajnosti nihala. Tudi Munc (2011) ugotavlja, da se kot družba še vedno nahajamo v fazi odkrenjenega nihala, saj nam pogosto primanjkuje znanje in zdrava pamet, ki bi nam povedala, kje so meje nasilja. Prav tako ne znamo prepoznati, »kje so meje prisile in kje nasilja ter kakšna uveljavitev lastne moči je v določenih položajih nujna in celo zaželena, in kdaj prepovedana« (Munc 2011, 95). Spletne nasilje še bolj zabriše meje med dovoljenim in nedovoljenim. Ker gre za relativno novo obliko nasilja, smo kot družba še vedno izjemno nepoučeni o tem, posledično pa spletnega nasilja še vedno ne obravnavamo kot problematiko, v kakršno je preraslo.

Kaj konkretno torej lahko naredimo za posameznike, da ne bi postali žrtve spletnega nasilja? »Predvsem bi morala biti vzgoja kritična do sodobnih komunikacijskih sredstev, hkrati pa bi bilo

treba v mladih krepiti vedenje in moč, da ne bi bili le pasivni odjemalci sporočil sredstev javnega obveščanja. Danes vsekakor ne moremo in ne smemo preprečiti mladim dostopa do sodobnih komunikacijskih sredstev, lahko pa jih osveščamo, kako in kdaj naj jih kritično uporabljajo« (Bajzek 2008, 318).

Rooney (2014) mladostnikom, ki so žrtve spletnega nasilja, v prvi vrsti priporoča pogovor z odraslimi in/ali svetovalci. V kolikor so posamezniki najpogosteje žrtev nasilja preko mobilnega telefona, naj zamenjajo telefonsko številko. Če se največ spletnega nasilja dogaja preko družbenih omrežij, je potrebno blokirati in/ali izbrisati povzročitelje nasilja, rešitev pa je tudi brisanje profila.

Najbolje je, da se žrtev na spletno nasilje ne odziva. Mogoče bo to pri povzročitelju sprožilo še dodatno željo po izvajanju nasilja, vendar bo v večini primerov sčasoma odnehal. Žrtev mora ignorirati kakršnokoli obliko zlorabe in nasilja ter nadaljevati s svojim življenjem. Zamoti se lahko s številnimi drugimi aktivnostmi, ki jo osrečujejo, s čimer bo pozabila na samo nasilje. V kolikor nič od naštetega ne deluje, naj se žrtev obrne na strokovno pomoč.

Pri tem pa ne zadošča, da se samo žrtev spopade s spletnim nasiljem. Vprašati se moramo, kako lahko kot družba ukrepamo proti novim oblikam nasilje. Evidentno je, da je naše vedenje v virtualnem svetu psihosocialne narave, zaradi česar svoje vrednote, predsodke, čustva in drugo odražamo tudi »online«. V kolikor beležimo povečanje spletnega nasilja, je jasno, da živimo v nasilni družbi, zato bi morali spletno nasilje začeti reševati vsak pri sebi. Šele nato si lahko kot družba postavimo ogledalo in se soočimo z našimi strahovi, ki podžigajo različne vrste nasilja. Bistveno pa je, da k pozitivnim spremembam stremimo skupaj. To je tudi izhodišče za rešitve, ki jih predlagajo Navarro in drugi (2016), ki poudarjajo, da moramo spletno nasilje preventivno reševati, začeni z družino, šolo in skupnostjo. Avtorji menijo, da so dobri odnosi v družini ključni za lažje spopadanje s spletnim nasiljem. Navarro in drugi (2016) pri reševanju spletnega nasilja predlagajo ekološki model, ki zajema medsebojne in skupinske odnose, atmosfero v šolah, družinski kontekst in skupnost. Spletno nasilje je namreč psihosocialnega izvora, zaradi česar je potrebno razloge zanj iskati zunaj spleta in skrbeti za dobre medsebojne odnose ter se opremiti z znanjem glede spletnega nasilja, saj se lahko le tako učinkovito spopademo z njim.

V prvi vrsti se moramo tako naučiti odgovornejše rabe digitalnih medijev in etike na spletu. Šolski sistem se mora prilagoditi družbenim premikom in otrokom ter staršem zagotoviti ustrezna izobraževanja o spletu in njegovih pasteh. Pomemben je tudi odprt pogovor o nasilju, tako na individualni, družinski in šolski ravni, predvsem pa na družbeni. Šele, ko bomo v celoti razumeli fenomenologijo nasilja in posledice nasilja, lahko začnemo kot družba stremeti k izkoreninjenju

težave. Do odprtega dialoga na širši ravni pa nas čaka še dolga pot, čeprav posamezniki vsakodnevno trpijo zaradi različnih oblik nasilja.

V kolikor je do spletnega nasilja že prišlo, pa je pomembno, da žrtve glede tega ne molčijo in pomoč poiščejo pri bližnjih ali pa strokovnjakih. V Sloveniji se lahko žrtve spletnega nasilja obrnejo na sledeče institucije:

- **Safe.si**, točka osveščanja o varni rabi interneta in mobilnih naprav za otroke, najstnike, starše in učitelje;
- **Spletno oko**, točka za prijavo sovražnega govora in posnetkov spolnih zlorab otrok na internetu;
- **LogOut**, prvi specializirani center pomoči pri prekomerni rabi interneta;
- **Policija**;
- **Center za socialno delo**;
- **TOM**, telefon za otroke in mladostnike.

3.5 Zakonodajno pravni vidik spletnega nasilja

Kot pišeta Lobe in Muha (2010), splet dnevno uporablja 70 odstotkov slovenskih otrok in mladih, večkrat dnevno pa se na splet priključi 45 odstotkov. Zato ne preseneča, da se je večina medijske potrošnje preselila na splet (Jontes in drugi 2015). Mladi, ki največ časa preživijo na spletu, tja prenesejo tudi vzorce, prepričanja in obnašanje iz resničnega življenja. »Posledično se mlade pogosto krivi za neodgovorno objavljane osebnih podatkov neznancem, izgubo jezikovne kulture v novem pisnem izražanju, za spletno nasilje in nadlegovanje itn.« (Jontes in drugi 2015, 31). Na medijsko potrošnjo te generacije pa ne moremo gledati enoznačno, temveč moramo v obzir zajeti več faktorjev. Predvsem mlade bi morali poučiti o etiki na spletu in odgovorni rabi digitalnih medijev. V kolikor jim primanjkuje to znanje, bo na spletu seveda prišlo do različnih oblik zlorab in nasilja. Poleg tega bi se morali mediji (v našem kontekstu je govora predvsem o spletnih medijih) zavedati njihove družbene odgovornosti in neprimerno vedenje temu ustrezno sankcionirati.

Varuh človekovih pravic (2016) opozarja prav na odsotnost sankcij za kršitev osmega člena Zakona o medijih, saj do njih pride le v primeru, da se kršitve nahajajo v oglasih. Ostale spletne vsebine pa so slabo regulirane. Uredniki slovenskih spletnih medijev lahko svobodno presojujejo o vsebinah, ki so bodisi primerne bodisi neprimerne za objavo. V praksi pa ta ureditev prinaša veliko prostora za

sovražni govor in druge oblike spletnega nasilja. 8. člen 2. oddelka Zakona o medijih sicer narekuje sledeče: »Prepovedano je z razširjanjem programskih vsebin spodbujati k narodni, rasni, verski, spolni ali drugi neenakopravnosti, k nasilju in vojni, ter izzivati narodno, rasno, versko, spolno ali drugo sovraštvo in nestrpnost« (Zakon o medijih 2006), vendar člen regulira le programske vsebine, ne pa tudi obnašanja na spletu za uporabnike.

Ostaja torej vprašanje, ali se je tudi na samo spletno nasilje potrebno odzvati s kazenskim pravom. Ob tem vprašanju se pogosto pojavi tudi polemika svobode govora. »Inkriminiranje kibernetkega nadlegovanja zaradi simbolno posredovane narave trči ob pomembno ustavnopravno materijo: pravno relevantna analiza inkriminiranja se začneja pri možnostih omejitev pravice do svobode govora,« piše Završnik (2013, 235). Pomembno vlogo pri tem igra Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic, ki v prvem odstavku desetega člena narekuje: »Vsakdo ima pravico do svobodnega izražanja. Ta pravica obsega svobodo mišljenja ter sprejemanja in sporočanja obvestil in idej brez vmešavanja javne oblasti in ne glede na meje« (Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic 1950, 10). Konvencija sicer v naslednjem odstavku predvideva omejitev sovražnega govora »zaradi varnosti države, njene ozemeljske celovitosti, zaradi javne varnosti, preprečevanja neredov ali kaznivih dejanj, za varovanje zdravja ali morale, za varovanje ugleda ali pravic drugih ljudi, za preprečitev razkritja zaupnih informacij ali zavarovanje avtoritete in nepristranskosti sodstva« (Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic prav tam). Za izvrševanje pravil konvencije je odgovorno Evropsko sodišče za človekove pravice (ESŠP), ki ima velik vpliv na pravno ureditev sovražnega govora. Obstaja več pomembnih dokumentov na področju sovražnega govora, ki zajemajo Listino Evropske Unije o temeljnih pravicah (Charter of Fundamental Rights in EU), EU Direktiva (EU Directive), Okvirni sklep Sveta 2008/913/PNZ o boju proti nekaterim oblikam in izrazom rasizma in ksenofobije s kazensko-pravnimi sredstvi in Priporočilo CM/Rec (2010) 5 o ukrepih za boj proti diskriminaciji na podlagi spolne usmerjenosti ali spolne identitete (Motl in Bajt 2016).

Evropska direktiva sicer obstaja, vendar se problem pojavi pri tem, da sovražni govor kot termin ni vključen v Ustavo Republike Slovenije ali v katerokoli drugo slovensko zakonodajo, ki večinoma zajema le spodbujanje in napihovanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti. Sovražni govor kot samostojna kategorija kaznivega dejanja torej ni vključen v slovensko zakonodajo, ki prav tako ne regulira večine oblik spletnega nasilja. Obstajajo pa različni sistemi za zaščito zasebnih podatkov: (1) digitalni podpis, (2) digitalno potrdilo, (3) HTTPS –Secure Http, (4) AES –Advanced Encryption Standard, (5) VPN –Virtual Private Network, PGP –Pretty Good Privacy (Završnik 2012, 274). Iz pravnega vidika zopet naletimo na semantično oviro, saj je OZN zasebnost določila kot

nedoločljivo frazo, kar pomeni, da si zasebnost vsak interpretira po svoje. »Bolje določljiva je informacijska zasebnost, ki zajema zbiranje in upravljanje z osebnimi podatki in jo poznamo tudi kot varovanje osebnih podatkov. Varovanje osebnih podatkov je sistemsko urejeno z Zakonom o varstvu osebnih podatkov« (Varen svet 2015). Kazenski zakonik sicer določa tudi prevzemanje identitete, neupravičeno slikovno snemanje ali posredovanje posnetka in objavo zasebnih podatkov kot kazniva dejanja, vendar prav zaradi nerazumevanja spletnega nasilja v teh primerih zelo redko pride do kazenskega pregona.

Ugotovimo lahko, da obstaja zaskrbljujoča diskrepanca med zakonodajo, ki regulira kakršnekoli oblike spletnega nasilja in samo percepcijo spletnega nasilja. Večina zakonov zajema le določene aspekte spletnega nasilja, kot sta sovražni govor in osebni podatki, vendar sta zaradi neenotnega razumevanja spletnega nasilja tudi ta dva aspekta pogosto zanemarjena s strani javnosti in zakonov. »Neraziskanost ter redke javne razprave o nasilju v kibernetnem prostoru vplivajo tudi na neenotno in mestoma neustrezno slovensko terminologijo, ki se nanaša na obravnavani problem« (Žakelj 2013, 115). Zakonodaja je na področju spletnega nasilja torej izjemno šibka prav zaradi neraziskanosti in različnih percepcij spletnega nasilja, zaradi česar pa so žrtve v večini primerov obsojene same nase.

4 EMPIRIČNI DEL: Razširjenost doživljanja in reakcije na spletno nasilje

4.1 Raziskovalni problem in metoda zbiranja podatkov

Predmet mojega raziskovanja je spletno nasilje v Sloveniji, ki postaja vedno bolj pereč problem, a je istočasno še vedno zelo zapostavljen. Leta 2015 je Pristop (za Telekom Slovenije) v sodelovanju s Fakulteto za družbene vede izvedel prvo večjo raziskavo o spletnem nasilju v Sloveniji. Z raziskavo, zasnovano znotraj iniciative Moč besed, so avtorji želeli poglobiti vedenje o problemu sovražnega govora in spletnega nasilja med mladimi (Jontes in drugi 2015, 1). Raziskovalno poročilo je bilo tudi temelj za moje magistrsko delo. Za razliko od raziskave Moč besed, sem se odločila za izključno kvalitativno analizo, saj me je predvsem pri žrtvah zanimal emocionalni in psihosocialni aspekt spletnega nasilja, česar pa s kvantitativno raziskavo ne bi bilo mogoče doseči. Ob tem sem opravila pisna strukturirana intervjuja z dvema strokovnjakinjama, s čimer sem pridobila poglobljen vpogled v to, kakšno je širše dojemanje spletnega nasilja v Sloveniji in kako se lahko z njim učinkovito spopademo. Intervju uvrščamo med kvalitativne metode raziskovanja, delimo pa jih na strukturirane in pol-strukturirane intervjuje, vodene razgovore, neformalne razgovore in fokusirane intervjuje (Grey 2004, 215). Pri magistrskem delu sem se srečala z dilemo, katero od naštetih metod uporabiti. Glede na to, da sem želela pridobiti predvsem emocionalni aspekt spletnega nasilja, bi bil bolj smiseln neformalen razgovor ali pol-strukturiran intervju, ker pa je tema zastavljena zelo široko s poudarkom na zelo specifične karakteristike (kot so čustveno dojemanje spletnega nasilja, njegove posledice in znanje o njem), sem se odločila za strukturiran intervju, s čimer lahko pridobimo čim bolj točne podatke. Strukturirane intervjuje sem tako opravila tudi s sedmimi žrtvami spletnega nasilja, s čimer sem želela pridobiti vpogled v doživljanje in posledice spletnega nasilja, pri intervjuvancih pa sem preverila tudi njihovo znanje o spletnem nasilju. Na podlagi opravljenih intervjujev sem želela odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja:

Raziskovalno vprašanje 1: Katere oblike spletnega nasilja se med uporabniki spleta največ izvajajo?

Na podlagi Žakeljeve (2013) je tipologije oblik spletnega nasilja, bomo ugotavljali, katere oblike spletnega nasilja se med uporabniki spleta največ izvajajo.

Raziskovalno vprašanje 2: Kdo so žrtve in kako občutijo spletno nasilje?

Spletno nasilje lahko ima, tako kot vse ostale oblike nasilja, dolgotrajne posledice pri žrtvah. Rooney (2014) poudarja, da lahko spletno nasilje žrtve spremlja kjerkoli – v šoli, doma, na dopustu ... Avtorica ugotavlja, da lahko žrtev dolgoročno preplavijo negativna čustva, kot so strah, depresija, utesnjenost, nervoza, poleg tega pa se lahko pojavljajo še resnejše oblike, kot so zdravstvene in psihološke težave. Dodatno naj bi spletno nasilje tudi v večji meri povzročalo psihološke težave kot pa fizično nasilje (Rooney 2014, 34). Zaradi tega bomo v raziskavi poskušali izvedeti, katere konkretne občutke zbuja spletno nasilje pri žrtvah, prav tako pa nas bo zanimalo, kdo so najpogosteje žrtve spletnega nasilja.

Raziskovalno vprašanje 3: Na kakšen način se spletno nasilje razlikuje od fizičnega?

Rooney (2014) ugotavlja, da se spletno nasilje razlikuje od drugih oblik nasilja po tem, da se spletni nasilneži v večini primerov ne soočijo z žrtvijo in z njeno reakcijo na nasilje. Žrtev spletnega nasilja morda sploh ne ve, kdo je nasilnež. Distanca in anonimnost lahko spletno nasilje spremenita v veliko večjo grožnjo, kakor v primeru, da bi bil nasilnež fizično prisoten (Rooney 2014, 8). Poleg tega spletno nasilje ne povzroča fizičnih ran, vendar so lahko namesto tega psihološke posledice toliko bolj resne. V primeru fizičnega nasilja se žrtev tudi lahko umakne, medtem ko lahko spletno nasilje doseže svojo žrtev kjerkoli in kadarkoli. Spletno nasilje je lahko bistveno bolj zasebno in hkrati javno v primerjavi s fizičnim nasiljem (Rooney prav tam). Ravno zato nas v poglobljenem obsegu zanima, na kakšen način se spletno nasilje razlikuje od fizičnega.

Raziskovalno vprašanje 4: Ali se mladi uporabniki spleta zavedajo negativnih posledic spletnega nasilja in spletno nasilje dojemajo kot enakovredno grožnjo drugim oblikam nasilja?

Jontes in drugi (2015) so v raziskavi z naslovom Moč besed med drugim raziskovali strukturno razumevanje (spletnega) vrstniškega nasilja, pri čemer so ugotovili, da so respondenti sorazmerno visoko ocenjevali razširjenost nasilja med vrstniki – fizično in spletno, močnejše pa so zaznavali prisotnost spletnega nasilja v primerjavi s fizičnim. Rooney (2014) pa poudarja, da mladi spletnega nasilja pogosto ne jemljejo tako resno kot fizičnega oz. ga ne dojemajo pravočasno kot enakovredno grožnjo, zaradi česar se bo naša raziskava osredotočila tudi na percepcijo spletnega nasilja v primerjavi s fizičnim. Zato nas bo zanimalo, ali se mladi uporabniki spleta zavedajo negativnih posledic spletnega nasilja in ga dojemajo kot enakovredno grožnjo drugim oblikam nasilja.

Raziskovalno vprašanje 5: Kako bi se lahko najbolj učinkovito spopadli s spletnim nasiljem?

Spletno nasilje je grožnja, ki jo je potrebno resno nasloviti. Wickenhäuser (2010) v tem kontekstu poudarja intervencijo (opazovanje posredovanje in informiranost učiteljev, staršev) ter preventivo (pogovor z mladimi o problematiki spletnega nasilja, poučevanje mladih o kulturi komuniciranja, šolski programi proti spletnemu nasilju itd.). Rooney (2014) pa se dotakne še reševanja spletnega nasilja na osebni ravni in piše, da ga lahko tudi sama žrtev prepreči z zamenjavo telefonske številke, blokiranjem izvajalcev spletnega nasilja na družbenih omrežjih, ignoriranje spletnega nasilja in pogovor z bližnjimi in strokovnjaki o nasilnem aktu. Tako bi tudi v okviru magistrske naloge s pomočjo strokovnjakov ugotavljali, kako se lahko individualno in družbeno gledano najbolj učinkovito spopademo s spletnim nasiljem.

Ob tem sem na prvo in peto vprašanje raziskovalno vprašanje iskala odgovore skozi perspektivo stroke, s čimer lahko pridobimo podatke o razširjenosti spletnega nasilja in reševanju problematike. Drugo raziskovalno vprašanje sem raziskovala na podlagi intervjujev z žrtvami, saj lahko z njihovo pomočjo pojasnimo, kako doživljajo spletno nasilje in kdo sploh so žrtve. Na tretje in četrto raziskovalno vprašanje lahko odgovorimo s pomočjo vseh intervjuvancev (žrtve in stroka) ter tako pridobimo več informacij o samem spletnem nasilju in njegovi percepciji. Predvsem četrto raziskovalno vprašanje nam lahko ponudi vpogled v morebitno diskrepanco med poznavanjem in percepcijo spletnega nasilja, prav tako pa lahko ugotavljamo, kje mnenje stroke odstopa od praks.

4.2 Vzorec in vprašalnik

Najprej sem opravila intervjuje z dvema strokovnjakinjama. Ob tem sem kontaktirala več institucij: Spletno oko, Safe.si, TOM, Svetovalni center Maribor, Društvo center za pomoč mladim, Svetovalnica Tu smo zate, Center za varnejši internet in Zavod Varni internet. K intervjuju sta pristopili le Andreja Verovšek, univ. dipl. socialna delavka in vodja projektov na Med.Over.Net ter Ajda Petek, koordinatorka projekta iz Centra za varnejši internet. Intervjuja z obema strokovnjakinjama sta bila opravljena prek elektronske pošte. Verovškova je odgovarjala 18. maja 2016, Petkova pa 24. maja 2016. S podatki je pomagala Zdenka Švaljek, strokovna vodja Novo mesto TOM, ki je poslala nekaj podatkov glede spletnega nasilja v Sloveniji prek elektronske pošte. Ostali korespondenti so dejali, da nimajo zelenih podatkov, saj se mladi v Sloveniji ne zatekajo k strokovnjakom v primeru spletnega nasilja, zaradi česar ta fenomen še vedno ostaja odet v tančico skrivnosti. Ravno intervjuji s stroko pa naj bi služili k poglobljenemu razumevanju spletnega nasilja, njegovi percepciji ter reševanju problematike. Vprašalnik s stroko temelji na naslednjih sklopih: »medijske prakse«, »oblike spletnega nasilja«, »percepcija spletnega nasilja« in

»spopadanje s spletnim nasiljem«. Intervjuja s stroko služita dodatnemu razumevanju spletnega nasilja v Sloveniji.

Strukturirane intervjuje sem opravila tudi s sedmimi žrtvami spletnega nasilja, starimi med 17 in 25 let. Pri intervjujih z žrtvami sem ubrala pristop »snežne kepe«, kar pomeni, da so me sogovorniki usmerjali k novim, ki jih sami poznajo. Opozoriti moramo na dejstvo, da so žrtve želele ostati anonimne, zaradi česar v raziskavi niso poimensko navedeni. Intervjuji so potekali med 19. majem 2016 in 31. januarjem 2017. Vsi intervjuji, z izjemo enega, so bili opravljeni osebno, potekali pa so na treh lokacijah: Brežice, Celje in Ljubljana. Tako lahko pridobimo podatke, ki niso vezani na kraj bivanja, ampak odražajo širšo sliko. Strukturirani intervjuji so trajali od 20 do 30 minut in so uokvirjali izkustva žrtve spletnega nasilja.

Ena izmed žrtev je dvajsetletna oseba D, ki je bila žrtev poosebljanja. Povzročitelj nasilja je prevzel nadzor nad njenim Gmail in Facebook računom. Priložnost je izkoristil za nadlegovanje njenih prijateljic, med katere sodi tudi oseba E, ki je od povzročitelja postala tarča nadlegovanja. V nadaljevanju sem govorila z osebo G, ki je spletno nasilje občutila, ko je nekdo z njenega Facebook profila vzel dve njeni fotografiji in z njimi ustvaril druge profile. Na podobno težavo je naletela tudi oseba F, s tem, da so ji, poleg fotografij, vzeli tudi ime, priimek, življenje in celotno identiteto. Njegov prijatelj oziroma oseba C je bila žrtev prevare, saj ji je neznanec ukradel osebne podatke in z njimi objavljal lažne novice. Osebi C je brez prestanka zvonil telefon, saj je neznanec pod njenim imenom prodajal traktorje, zaposloval, iskal dekle itd. Prek osebe C sem spoznala sedemnajstletno osebo B, ki je skorajda vsakodnevno žrtev žaljivega komuniciranja zaradi svoje spolne usmerjenosti. Z enako težavo se spopada njegova znanka oseba A, ki je sovražni govor že sprejela kot del svojega življenja.

Vprašanja za intervjuvance, ki so bili žrtve spletnega nasilja, so bili razdeljeni v tri sklope. Najprej me je zanimalo njihovo izkustvo spletnega nasilja: kako so postali žrtve, kdaj je prišlo do tega, kako dolgo je trajalo ... V drugem sklopu sem se poglobila v doživetje in posledice spletnega nasilja. Zanimalo me je predvsem, kako so žrtve to doživljale in kako to na njih vpliva še danes. V tretjem sklopu me je konkretnije zanimalo njihovo znanje in doživetje spletnega nasilja (sploh v primerjavi s fizičnim) ter njihova predstava o tem, kaj je nasilje.

Tabela 4.1: Tipologija intervjuvanih žrtev spletnega nasilja

Intervjuvanci	Starost	Status	Kraj bivanja	Datum intervjuja
Oseba A	25 let	zaposlena	Brežice	19. maj 2016
Oseba B	17 let	dijak	Celje	21. maj 2016
Oseba C	25 let	študent	Ljubljana	15. junij 2016
Oseba D	20 let	študentka	Celje	17. september 2016
Oseba E	25 let	študentka	Celje	17. september 2016
Oseba F	27 let	samozaposlen	Ljubljana	15. januar 2017
Oseba G	23 let	nezaposlena	Ljubljana	31. januar 2017

V nadaljevanju sledita analiza intervjujev s stroko in analiza intervjujev z žrtvami spletnega nasilja, s pomočjo katerih bom odgovarjala na zgoraj opisana raziskovalna vprašanja.

5 INTERPRETACIJA REZULTATOV

5.1 Razširjenost spletnega nasilja in njegovih oblik

Prvo raziskovalno vprašanje se osredotoča na najpogostejše oblike spletnega nasilja med uporabniki. Na to vprašanje lahko najbolj poglobljeno odgovorimo s pomočjo stroke, ki ima pregled nad pojavnostjo spletnega nasilja. National Society for the Prevention of Cruelty to Children (2016) je med letoma 2015 in 2016 opravil 4541 svetovanj glede spletnega nasilja, kar je 13 odstotkov več kot leto poprej, poleg pa je v zadnjih petih letih število njihovih svetovanj na temo spletnega nasilja naraslo za 88 odstotkov. Opazili so porast spletnega nasilja, ki ga lahko pojasnimo tudi z rabo digitalnih medijev. Raziskava EU Kids Online: National perspectives kaže, da so slovenski otroci po rabi spleta nad evropskim povprečjem, ob tem pa se uvrščajo relativno visoko tudi glede tvegane rabe (Haddon in Livingstone 2012). Pri tem ima 74 odstotkov slovenskih otrok profile na družbenih omrežjih, kar je precej več od evropskega povprečja (Haddon in Livingstone 2012). Predvsem mladi večino časa preživljajo na spletu, kar pojasnjuje Andreja Verovšek (2016) iz Med.Over.Net: »Dostopnost od vsepovsod in kadarkoli omogoča, da si v stiku z drugimi ljudmi in vsebinami, ki te zanimajo. Hiter tempo življenja sili v površne, hitre in učinkovite oblike druženja.« To pa ni edini razlog. »Dodaten razlog pa je tudi pobeg iz in od samega sebe. Ker ljudje v splošnem ne zmorejo biti sami s seboj v tišini. Mnogo raje se zamotijo z opravili, telefon pa je pri roki za to« (Verovšek 2016). Ajda Petek, druga intervjuvana strokovnjakinja, je zavzela bolj kritično stališče: »Vprašanje je tudi, ali se dejansko seli na splet ali je dodatna oblika druženja, poleg tistega, ki je obstajalo že prej« (Petek 2016).

Digitalni mediji so postali nenadomestljivo orodje za druženje, zaradi česar se toliko mladih zateka na splet. Zanje je to postal integralen del vsakdana, kot odgovarja Verovšek (2016): »Biti všečen, biti vedno »online« in dostopen, biti vedno dobre volje, v dogajanju, na zanimivih mestih, z zanimivimi ljudmi. Če tega nima, se lahko zgodi, da se počuti prikrajšanega.« Ob povečani in neustrezni rabi pa digitalna orodja nudijo močne, a potencialno nevarne načine za mlade ljudi, da komunicirajo in se odzovejo (Nilan in drugi 2015). Posledično lahko pride do spletnega nasilja, ki se lahko pojavi v številnih oblikah.

Na vprašanje, katere oblike spletnega nasilja se v Sloveniji najpogosteje pojavljajo, socialna delavka Andreja Verovšek ni poznala odgovora. Sami namreč nimajo podatkov, saj se nihče ne obrne na svetovalnico za mlade zaradi težav s spletnim nasiljem. Ob tem pa dodaja: »Sicer pa na

Med.Over.Net opazimo, da občasno prihaja do medsebojnega žaljenja, pisanja pod lažno identiteto z namenov zasmehovanja in tudi novačenja za fotografiranje ali osebne stike, ki so neprimerni, celo kaznivi v nekaterih primerih. Takrat ukrepamo« (Verovšek 2016). Zavedati se moramo, da problem še ni irelevanten, ker se mladi s tem ne obračajo na strokovno pomoč. Stanje je še bolj alarmantno, saj se mladi ne soočijo s spletnim nasiljem ali pa ga sploh ne dojemajo kot resno grožnjo. Se je pa Petek (2016) pri svojem delu o osveščanju o varni rabi interneta srečala z več oblikami spletnega nasilja: »Objava neprimernih slik nekoga (razširjanje golih fotografij kot maščevanje, izsiljevanje, predelava fotografij na žaljiv način), žaljenje, trpinčenje v komentarjih na družbenih omrežjih, ustvarjanje sovražnih skupin proti nekomu, ustvarjanje lažnih profilov za nekoga, prevzemanje identitete nekoga z vdorom v njegov profil ali zlorabo gesla ...«

Z vprašanji sem se obrnila tudi na Nacionalno mrežo TOM (telefon za otroke in mladostnike), kjer mi prav tako niso bili sposobni natančneje odgovoriti. »Eden od razlogov je ta, da je število kontaktov v zvezi s spletnim nasiljem tako majhno, da na splošna vprašanja težko odgovorimo,« je odgovorila Zdenka Švaljek, strokovna vodja Novo mesto TOM. Kljub temu pa so posredovali podatke svetovalnice z obdobja od januarja 2015 do junija 2016, ki sem ga vključila v magistrsko delo, saj dodatno razkriva, kako zapostavljena problematika je spletno nasilje v Sloveniji. V omenjenem obdobju je svetovalnica TOM prejela 633 vprašanj (Švaljek 2016). Ob tem je le peščica letela na spletno nasilje:

Največ vprašanj smo prejeli na temo bullying (165). Nato so sledila vprašanja o samopoškodovanju (79), stikih preko spleta (63), zlorabi zasebnosti (58), zaščiti zasebnosti (52), samomoru (33), spletnem ugledu (33), tehničnih nastavitvah (30), neželenih spletnih stikih (27), kraji identitete (18), motnjah hranjenja (15), spletnem očesu (14), cyberbullyingu (13), spletnih prevarah (12). Manj kot deset vprašanje je bilo o sextingu (9), računalniških igrinah (7), groomingu (3) in internetu (2) (Švaljek 2016).

Švaljek (2016) dodaja, da se je v omenjenem časovnem obdobju k njim po pomoč obrnilo 256 mladih v starosti od 12 do 18 let. Od tega se po pomoč večinoma zatekajo pripadnice ženskega spola. Vidimo lahko, da se je na svetovalnico konkretno zaradi spletnega nasilja obrnilo 13 mladostnikov. Hkrati pa so imeli opravka s 63 primeri stikov preko spleta, 58 primerov zlorabe zasebnosti, 52 primerov zaščite osebnosti, 33 primerov spletnega ugleda, 27 primerov nezaželenih spletnih stikov, 18 primerov kraje identitete, 12 primerov spletnih prevar in 9 primerov sextinga. Vse to pa spada v kategorijo spletnega nasilja, vendar imajo po podatkih sodeč mladi in stroka različne percepcije glede spletnega nasilja in njegovih oblik. Težava pa je tudi v tem, da se mladi zaradi spletnega nasilja redko obrnejo na strokovno pomoč.

Na stroko sem naslovila tudi vprašanje, s kakšnimi težavami se žrtve spletnega nasilja najpogosteje obrnejo na strokovno pomoč, vendar je Verovškova (2016) zatrdila, da mladi s tovrstnimi težavami enostavno ne poiščejo strokovne pomoči, zaradi česar tudi sami nimajo teh podatkov. Tudi Nazanin in drugi³ (2015) so ugotovili, da žrtve spletnega nasilja redkeje poiščejo pomoč ali spregovorijo o svoji izkušnji, kot žrtve fizičnega nasilja. Prav tako so pri žrtvah spletnega nasilja odkrili večjo stopnjo samomorilnosti, saj so občutili manjšo stopnjo družbene podpore (Nazanin in drugi 2015). Petek (2016) je preko različnih raziskav ugotovila sledeče: »Zanima jih predvsem, kako iz spleta odstraniti sporne fotografije, podatke, kako prijaviti lažen profil, zlorabe, kako blokirati osebo, ali se obrniti na policijo in podobno.«

Vzporedno si pogledjmo še izkušnje intervjuvanih žrtev spletnega nasilja. Osebi D (2016) so neznanci vdrli v Gmail in Facebook profil in pod njenim imenom objavljali neokusne vsebine. Žrtev tega je bila tudi njena prijateljica oseba E (2016), ki je iz profila osebe D prejemale dvomljive tekste in fotografije.

Drugačne izkušnje ima oseba A, ki je bila zaradi svoje spolne usmerjenosti pogosto tarča napadov na družbenih omrežjih. »Preko posredovanih sporočil in komentarjev, prispevkov, še posebej na družbenih omrežjih, sem vsakodnevno priča, ter tudi žrtev, žaljivih in neprimernih objav in komentarjev« (Oseba A 2016).

Iste izkušnje ima tudi oseba B, ki je prav tako istospolno usmerjena, zaradi česar je pogosto žrtev spletnega nasilja. »Žalijo me na načine, ki si jih ne morete niti zamisliti,« je povedala sedemnajstletna oseba B, ki skorajda vsakodnevno prejema neprimerna sporočila – največ preko družbenih omrežij.

Oseba C je bila žrtev spletnega nasilja pred štirimi leti, ko je bila žrtev prevare. »Nekdo je z mojim imenom in priimkom objavjal, da prodaja traktorje, zaposluje natararice, išče punco ... Zmešalo se mi je, telefon mi je nonstop zvonil, ko sem se oglasila in poskusila pojasniti, pa so me ljudje na liniji še ozmerjali, da nisem resen in da sem prevarant« (Oseba C 2016).

Oseba G (2016) ima svojevrstno izkušnjo: »Neznana oseba si je »izposodila« dve moji prikazni sliki s Facebooka. Potem je ustvarila dva enaka profila (vendar z drugima slikama) z drugačnim imenom.« Podobne izkušnje ima tudi oseba F (2016): »Neka oseba – ne vem, za koga se gre - je popolnoma prevzela mojo identiteto. Z mojega Facebook profila so vzeli večino mojih fotografij in ustvarili nov profil – z mojim imenom in priimkom, z mojimi fotografijami ... Nekdo je moje življenje v celoti prevzel!« Ugotovimo lahko, da do spletnega nasilja prihaja preko različnih

³ Nazanin in drugi (2016) so raziskovali raven viktimizacije v razmerju z nujnimi psihiatričnimi svetovanji in ugotavljali, v kolikšni meri žrtve nasilja poiščejo strokovno pomoč.

digitalnih orodij. Kateri medij pa je najpogostejši kanal za izvajanje spletnega nasilja po mnenju stroke? »Od medijev, ki jih poznam, ne bi mogla nobenega izpostaviti, ker si vsi prizadevajo omejitve. Poleg tega je regulativa jasna« (Verovšek 2016). V kolikšni meri je upoštevana, pa je seveda drugo vprašanje. Petek (2016) pa izpostavlja »tista omrežja in aplikacije, ki jih otroci največ uporabljajo: Facebook, Ask.fm, Instagram, Snapchat ...« Kot že omenjeno zgoraj, postajajo družbena omrežja vedno bolj priljubljeno stičišče za druženje mladih, žal pa s seboj prinašajo tudi številne negativne aspekte.

Z namenom raziskati razširjenost spletnega nasilja, sem na intervjuvane žrtve naslovila vprašanje, če poznajo tudi druge žrtve in/ali povzročitelje spletnega nasilja. Oseba D (2016) sicer pozna še nekaj žrtev in dodaja: »Storilcev pa tako ali tako ne moreš poznati. Na internetu se skrivajo za lažnimi profili in anonimnostjo. Mogoče je to tvoj sosed, partner ... Pa tako ali tako ne moreš vedeti.« Za razliko od nje, oseba E (2016) pozna le malo žrtev in prav nobenega povzročitelja spletnega nasilja. Oseba F (2016) je s problemom bolj seznanjena: »Poznam par ljudi, žrtev ... Isto kot se je zgodilo meni, se je zgodilo tudi moji puncu in številnim mojim prijateljem, ki se ukvarjajo s športom. Ljudem se enostavno zdi »fajn«, če se lahko pretvarjajo, da so nekdo drug.« Oseba G (2016) je povedala sledeče: »Poznam eno dekle in enega fanta, ki se jima je zgodila podobna zadeva, tudi na Facebooku. Slike dekleta so prav tako uporabili za druge profile, pri fantu pa so uporabili ime in njegove slike.« Spletno nasilje tudi družbi osebe C ni prizaneslo. »Poznam par zgodb, ko so ljudje ostali brez podatkov ali pa so jim ukradli profile« (Oseba C 2016).

Oseba A pravi, da pozna tako žrtve, kot tudi storilce. »Gre za prijatelje in znance mene in moje partnerice. Sami sva pogosto žrtvi – posredno ali neposredno. Po drugi strani pa pozna ljudi, ki izvajajo spletno nasilje, večinoma iz zabave oziroma zaradi tega, da bi zabavali druge« (Oseba D 2016). Tudi oseba B pozna veliko število žrtev. »Storilcev tako ali tako ne moreš poznati, ker se skrivajo. Če mi piše nekdo, ki ima vzdevek neke slavne osebnosti, seveda ne gre zanjo. Ne moreš vedeti. Poznam pa veliko, ogromno ljudi v mojem ožjem krogu, ki so prav tako bili žrtve nasilja,« dodaja oseba B (2016).

5.2 Žrtve in njihovo doživljanje spletnega nasilja

Spletno nasilje je agresivna oblika komunikacije, ki se izvaja preko digitalnih medijev in povzroča negativne posledice za mentalno zdravje žrtev (Nakamoto in Schwartz 2009), zaradi česar je omenjeno problematiko potrebno nasilje resno nasloviti. Povzročča lahko namreč fizične,

psihološke, emocionalne in psihosocialne posledice ter posledice, povezane z izobrazbo (Navarro in drugi 2016). Posledice pa so lahko tudi usodne. Spletno nasilje je z leti vedno bolj pridobivalo na pozornost, predvsem zaradi naraščajočega števila samomorov, povezanim s spletnim nasiljem (Zalaquett in Chatters 2014). Kot piše Rooney (2014) je doživljanje spletnega nasilja odvisno od njegove kontinuitete in stopnje. Drugo raziskovalno vprašanje raziskuje, kdo so žrtve nasilja in kakšne občutke zbuja spletno nasilje pri njih. Zaradi tega sem intervjuvane žrtve spletnega nasilja tudi vprašala, kdaj so doživeli nasilni akt. Osebi G se je to zgodilo na dan najinega pogovora, gre pa za njeno prvo izkušnjo s spletnim nasiljem, ki je trajala le nekaj ur. Tudi oseba D, oseba E, oseba F in oseba C so imeli le enkratno izkušnjo s spletnim nasiljem. Drugače pa je pri osebama A in B ... Kot pravi oseba A (2016): »To se dogaja že več let. Vedno se najde nekdo, ki je »pameten«, nestrpen in nesramen. Marsikdo izkoristi anonimnost, da mi sporoči kaj nesramnega glede moje spolne usmerjenosti. Sicer sem že celo življenje žrtev takšnih izjav, vendar se je vse skupaj s socialnimi omrežji le poslabšalo. Dokler živimo v tako nestrpni družbi, pač ne bo miru.« Z osebo A se strinja tudi oseba B, ki je prvo izkušnjo spletnega nasilja doživela pred petimi leti. »Nekdo se je odločil, da mi bo poslal eno ogabno fotografijo dveh gejev in izkoristil priložnost, da me ozmerja,« je povedala oseba B (2016).

Sogovornike sem vprašala, zakaj so bili po njihovem mnenju žrtve nasilja. Oseba G je pri tem edina, ki tava v temi: »Iskreno, nimam pojma. Ne vem in niti nočem vedeti, kaj lahko ima človek od tega, da mi ukrade slike« (Oseba G 2016). Oseba D (2016) se zaveda, da je bilo njeno geslo za Facebook in Gmail zelo enostavno, kar hitro olajša delo potencialnim hekerjem. Edini zločin, ki ga je zagrešila oseba E (2016), je bil ta, da je z osebo D prijateljela: »Bila sem lahka tarča, ker sem bila njena prijateljica na Facebooku. To priložnost je izkoristil tudi en »debil«, ki me je v imenu prijateljice nagovarjal za gole fotografije.« Oseba F (2016) je mnenja, da je nekdo prevzel njeno identiteto, ker se ne počuti dobro v svoji koži in dodaja: »Sem profesionalni športnik in dobivam veliko pohval glede svoje zunanje podobe. Verjetno si je nekdo želel prav tega.« Oseba C (2016) sicer ne ve, vendar meni, da gre verjetno za šalo, ki pa ni bila smešna.

Oseba A (2016) je bila pri svojem odgovoru, zakaj je bila žrtev spletnega nasilja, bolj odločna: »Ker nisem del večinskega oz. normalnega sveta.« Podoben odgovor mi je ponudila tudi oseba B (2016): »Drugačen sem. Pa ne po videzu, ampak moja spolna usmerjenost gre marsikomu v nos.«

Na vprašanje, kdo so najpogosteje žrtve nasilja, je odgovarjala stroka. »Vsi ljudje smo lahko žrtve spletnega nasilja. Ne obstaja poseben profil,« pravi Verovšek (2016), saj se pred spletnim nasiljem nihče ne more skriti. Po drugi strani pa intervjuji z žrtvami kažejo, da spletno nasilje najpogosteje izzovejo spolne razlike. To podpira tudi Javaid (2017), ki piše, da so ljudje pogosto žrtve spletnega

nasilja zaradi svoje spolne usmerjenosti, saj iz spolne perspektive ne ustrezajo družbeno sprejeti hegemonski moškosti oziroma ženskosti. Hrženjak (2011, 134) namreč ugotavlja, da se razlike ne vzpostavljajo samo med moškimi in ženskami, marveč znotraj spolnih kategorij, torej med dominantnimi in marginaliziranimi modeli moškosti in ženskosti. Zaradi tega ne preseneča, da »ravno dominantne konstrukcije moškosti bistveno prispevajo k obsegu nasilja /.../, saj je nasilje, ki simbolizira moč nad drugimi, pomemben element konstruiranja moške spolne identitete« (Hrženjak 2011, 135). Spletno nasilje ima torej predvsem psihosocialne posledice, ki lahko vplivajo na identiteto žrtev.

Ugotovimo lahko tudi, da so posledice spletnega nasilja odvisne od agende povzročitelja. Intervjuvanci so razkrili, kako so sami doživljali spletno nasilje. Oseba D je bila sicer le enkrat žrtev spletnega nasilja, vendar jo je dogodek zaznamoval. »Najhuje je bilo, ker je ta oseba pošiljala sporočila različnim osebam z žaljivimi sporočili. Zbala sem se, da bodo mislili, da sem to jaz. Počutila sem se ranjeno, nekdo zlorablja tvoje ime za bolne igrice« (Oseba D 2016). Dodaja še, da mora imeti oseba, ki ji je ukradla profil, mentalne težave. Z njo se strinja tudi oseba E (2016), ki pravi: »Najprej sem mislila, da gre za šalo prijateljice. Ko sem čez čas po slogu pisanja ugotovila, da ne gre za njo, sem bila noro prestrašena. Spraševala sem se, kdo se pogovarja z mano, kaj hoče od mene in kako je ta oseba vdrla v profil prijateljice. Se to lahko zgodi tudi meni?« Spletno nasilje je zelo emocionalno doživela tudi oseba G, ki pravi, da gre za zelo neprijetno izkušnjo. »Ko se dejansko zaveš, da nekdo brez slabe vesti uporablja tvoje slike in podatke za to, da se izdaja za nekaj, kar ni« (Oseba G 2016). Sovražno komuniciranje iz dneva v dan prizadene tudi osebo A, ki si sicer želi bolj trde kože, vendar je to verjetno nemogoče. Takole pravi: »Ob tem počutim izjemno jezo ter nemočno. Sovražni govor ter napadanje preko socialnih omrežij je postal tako vsakdanji in samoumeven, da se mi zdi, da na to sploh nihče več ne reagira, to je postal naš vsakdan, ki ga mirno sprejemamo in odobravamo« (Oseba A 2016). Isto težavo je občutila tudi oseba B, ki meni, da ne more ubežati začaranemu krogu spletnega nasilja. »Vsakič, preden pogledam SMS ali se prijavim na Facebook, me prešine misel, da me verjetno spet nekje časa nesramno sporočilo. Vsakodnevno se počutim napadeno, vendar ne obstaja nihče, ki bi mi lahko konkretno pomagal, zaradi česar to ostaja moj problem« (Oseba B 2016). Oseba C je šla celo tako daleč, da je menjala telefonsko številko. »Mislil sem, da se mi bo zmešalo. No, saj se mi je. Predstavljam si, da ves čas zvoni telefon, ko se javiš in se ljudem opravičiš, pa te še bolj dotolčejo. Enostavno nisem več zdržal in nisem vedel, kako ukrepati, tako da sem menjal telefonsko številko« (Oseba C 2016). Oseba F ostaja edina, ki je spletno nasilje ni pretirano prizadelo. »Ja, najprej sem bil jezen, potem pa sem ugotovil,

da se mi baraba, ki mi je prevzela identiteto, zelo smili. Kakšno življenje moraš imeti, da te osrečuje kraja profila?» se sprašuje oseba F.

Ob tem lahko izpostavimo nekaj vzporednic, saj sta dva od petih intervjuvancev že več let kontinuirani žrtvi nasilja, hkrati pa gre za edina sogovornika, ki sta istospolne narave. Ravno zaradi tega sta tako pogosto žrtvi nasilja, posledično pa tudi bolj občutita posledice nasilnega akta. Na stroko sem tako naslovila vprašanje, kakšno vlogo imajo pri spletnem nasilju spol, starost, rasa, verska izpoved in razred. Verovšek (2016) je odgovorila: »Mislim, da nobene. Ugibam lahko le, da so dekleta bolj podvržena spolnemu nasilju.« Tudi Petek (2016) ugotavlja, da nimamo raziskav na tem področju in na tovrstna vprašanja ne moremo odgovoriti. Hitro lahko ugotovimo, kako zapostavljena tematika je spletno nasilje v Sloveniji, saj ne obstaja veliko konkretnih podatkov, s pomočjo katerih bi lažje prepoznali žrtve spletnega nasilja in jim pomagali.

Problematiko spletnega nasilja bi morali dodatno nasloviti ravno zaradi njegovih posledic, ki jih navaja tudi Verovšek (2016): »Odvisno, za kakšno obliko nasilja gre. Lahko poslabšano trenutno razpoloženje, lahko izguba identitete, povečan strah, izguba zaupanja ...« Petek (2016) izpostavlja tudi bolj resne posledice spletnega nasilja: »Je še bolj »vseprisotno«, saj nas spremlja tudi domov, tudi ponoči prihajajo sporočila v naše telefone, nabiralnike, pravzaprav se ne moremo nikamor umakniti. Ima tudi več prič, ljudi, ki to vidijo, spremljajo in je zato lahko hujše za žrtev, saj ima občutek, da vsi vedo in so proti njej.«

Povečan strah so občutile tudi intervjuvane žrtve spletnega zanimanja, na katere sem naslovila vprašanje, kako spletno nasilje nanje vpliva še danes. »Danes so Facebook, Instagram in ostale spletne aplikacije zelo pozorne, kdo se logira v profile, iz katerih naprav, kdaj in me to ne skrbi preveč,« je povedala oseba D (2016). Tudi oseba E (2016) pravi, da se zaradi nastavitve zasebnosti počuti boljše, čeprav dodaja: »Res pa je, da nikoli ne veš, kdaj bo kdo preko katerega medija udaril. Strah me je, da bi se to ponovilo, ker so občutki zelo neprijetni, ampak zaenkrat moram potrkati na les.« Kot prvi dve intervjuvanki, se tudi oseba F počuti varno. »Seveda ni dobro, kar se je zgodilo. Vendar je to sedaj stvar preteklosti. Če se kdo tako slabo počuti, da razmišlja o kraji identitete, naj raje razmisli o obisku psihiatra« (Oseba F 2016). Oseba C (2016) v šali doda: »Še vedno me je groza, ko vidim oglas za traktor. Sem pa dejansko bolj pozoren na kakršnekoli prijave, vse imam maksimalno zaščiten in upam, da se kaj takega ne ponovi.«

Oseba A (2016) je ponudila drugačen odgovor: »Začneš razmišljati o nevednosti, primitivnosti ljudi, začneš se zavedati, kako ranljiv je lahko tvoj svet. Nikoli več ni isto, ko veš, da lahko kadarkoli prejmeš žaljivo sporočilo.« Z njo se strinja tudi oseba B: »Ves čas mi je neprijetno. A veš,

kako grozen občutek je, ko te je strah vsakič, ko pozvoni telefon ali dobiš obvestilo po Facebooku? Razumem, da je nestrpnost del življenja nekaterih, ampak zato ni treba greniti življenje drugih.« Dodaja še, da se kot žrtev zaradi različnih stereotipov znajdeš v začaranem krogu, iz katerega ne moreš pobegniti. »Spremeniti se ne morem, ampak »idioti« bodo to vedno znova izkoristili – tako ali drugače,« dodaja oseba B (2016).

5.3 Percepcija spletnega nasilja

Eno izmed izhodišč za nastanek magistrske naloge je predpostavka, da smo premalo poučeni glede spletnega nasilja in ga posledično pogosto ne obravnavamo dovolj resno, predvsem v primerjavi s fizičnim nasiljem. Isto problematizira tudi Žakelj (2013, 111), saj »še posebej najmlajši uporabniki pogosto nimajo izkušenj in znanj za razumevanje potencialnih tveganj ter posledično tudi za spopadanje s problematiko nasilja v kibernetnem prostoru.« Z namenom odgovoriti na tretje raziskovalno vprašanje, sem na stroko naslovila vprašanje, na kakšen način se spletno nasilje razlikuje od fizičnega. Verovšek (2016) opozarja: »Je bolj subtilno in ga človek težje prepozna. Zaradi tega morda tudi dlje ostaja žrtev, dvomi v svoje občutke, kasneje ukrepa, pogosto težje pove drugim in poišče nasvet. Tudi ne jemlje tako resno vsega skupaj, kar ima zelo negativne posledice.« Ravno zaradi tega ne preseneča, da se žrtve spletnega nasilja ne obrnejo na strokovno pomoč, saj spletnega nasilja ne dojemajo kot resno obliko nasilja.

Četrto raziskovalno vprašanje se glasi: »Ali se mladi uporabniki spleta zavedajo negativnih posledic spletnega nasilja in ga dojemajo kot enakovredno grožnjo drugim oblikam nasilja?« S tem namenom sem intervjuvane žrtve vprašala, kako dojemajo spletno nasilje v primerjavi z drugimi oblikami nasilja. Oseba D (2016) je odgovorila takole: »Pred fizičnim se lahko ubraniš, pred spletnim pa moraš dolgo ugotavljati, kdo je ta oseba, ki se je spravila nate.« Z njo se strinja tudi oseba E (2016): »Pri fizičnem nasilju se lahko braniš, pri spletnem pa ne moreš nič, ker sploh ne veš, kdo ti piše oziroma grozi. Ne veš, ali je ta oseba iz tvojega bližnjega kroga ali te sploh pozna. Ne veš, ali je oseba tvoja sosedka, prijateljica ... ali pa nek popoln tujec.« Isto vprašanje sem zastavila tudi osebi G (2016), ki je odgovorila: »Mislim, da je lahko oseba prav tako prizadeta, kot če bi bila žrtev fizičnega nasilja. Mislim pa, da lahko spletno nasilje hitro preide v fizičnega. Če ti nekdo želi škodovati, bo našel način, da ti.« Oseba F (2016) se za razliko od ostalih ne počuti preveč ogroženo: »Seveda, nobena vrsta nasilja ni sprejemljiva in je ne bi smeli tolerirati. Edina razlika je verjetno v tem, da pri spletnem nasilju ne veš, s kom imaš opravka.« Oseba C (2016) po

kraji podatkov drugače gleda na spletno nasilje. »Če me hoče nekdo preteptsti, me bo. Pa se bova stepla in je to to. Ko pa se mi je dogajalo tole ... Telefon mi je ves čas zvonil, prijatelji so me zafrkavali, imel sem dovolj in občutki niso bili prijetni. Ves čas si živčen, slabe volje ...« (Oseba C 2016).

Oseba A (2016) je ponudila bolj izčrpen odgovor: »Mislim, da je takšno nasilje še bolj nevarno, saj se hitro širi med množice, ki začnejo to kmalu tudi sprejemati. Začnejo dojemati to kot nekaj normalnega, ni več mej, kaj je prav in kaj narobe. Mislim pa, da je bolj nevaren tudi zato, ker prav to nasilje velikokrat privede in vzpodbuja ljudi k fizičnemu nasilju ter diskriminaciji.« Tudi oseba B (2016) meni, da je spletno nasilje bolj nevarno: »Prvič, sploh ne veš, kdo ti piše in te nadleguje. Problem je v tem, da ta oseba po navadi tudi uspešno širi nestrpnost, zaradi česar te še več ljudi napada. Največji problem pa je absolutno v tem, da se ne moreš braniti in ne moreš zbežati. Ko vžgem telefon ali pa se prijavim na Facebook, so vsa ta sovražna sporočila enostavno tam.«

Ker sem mnenja, da je osveščenost pomemben faktor pri percepciji spletnega nasilja, sem intervjuvane žrtve vprašala, katere vrste spletnega nasilja poznajo. Oseba D (2016) navaja krajo identitete in »bullying«. Z njo se strinja tudi oseba E (2016), ki je kraji identitete dodala še zalezovanje in sovražni govor. Oseba G (2016) je naštela sledeče. »Kraja identitete na spletnih omrežjih, nesramna sporočila, maili, zloraba slik ...« Krajo identitete je izpostavila tudi oseba F (2016), ki dodaja: »Marsikdo zalezuje ljudi preko socialnih omrežij. Verjetno se vživi v njihovo življenje in jim na eni točki tudi ukrade profil. Seveda pa ti lahko kdo tudi »sheka« računalnik.« Oseba C (2016) je na vprašanje, katere oblike spletnega nasilja pozna, odgovorila: »Kraja podatkov, seksting, sovražni govor.«

Oseba A (2016) je izpostavila ustrahovanje prek družbenih omrežij, spletne strani, ki spodbujajo k nasilju in spodbujajo sovražni govor ter zalezovanje preko interneta. Tudi oseba B (2016) je omenila sovražni govor, zalezovanje in dodala še očrnitev.

Naslednje vprašanje, ki se dodatno pogloblja v percepcijo spletnega nasilja, je bilo, kako so žrtve ukrepale pri spletnem nasilju, izvedenem nad njimi. Oseba D (2016) je težavo rešila s tem, da je deaktivirala svoj Facebook profil in vsem javila, da so ji ukradli profil. Na to se je odzvala tudi oseba E (2016): »Ko mi je zadeva postala sumljiva, sem poklicala osebo D, ki je potrdila, da so ji vdrlji v profil. Nato sem enostavno ignorirala sporočila z njenega profila.«

S težavo se je podobno soočila tudi oseba G (2016): »Oba profila sem prijavila, javno izpostavila problem in prosila prijatelje, da mi pri tem pomagajo.« Njen ukraden profil je nato izginil, podobnih težav pa ni več imela. Isto je reagirala tudi oseba F: »Prijavil sem lažen profil in k temu angažiral

tudi prijatelje. Čez tri dni je profil izginil.« Oseba C je že predhodno omenila, da je menjala telefonsko številko. »Komurkoli sem povedala, so se mi samo smejali. Če sem hotela komu pojasniti, so me ozmerjali. Pa sem ukrepala in rešil situacijo z novim telefonom« (Oseba C 2016).

Pri osebi A in osebi B pa situacija ni tako preprosta. Kot je povedala oseba A (2016): »To ni problem, ki ga lahko rešiš. Ja, lahko si izbrišeš profil, zamenjaš številko ... Vendar bodo nestrpni ljudje še vedno obstajali in te obsojali tako ali drugače.« Sama tako žal ne vidi izhoda iz situacije, saj meni, da bo zaradi svoje spolne usmerjenosti vedno žrtev napada. Z njo se strinja tudi oseba B (2016): »Kaj pa naj? Nesramna sporočila preprosto ignoriram, izbrišem ljudi, ki mi pošiljajo grožnje ali nesramne pripombe, to pa je to. Vedno te najdejo, pa naj zdaj zaradi tega izginem iz socialnih omrežij? Ne vem ...«

Za boljše razumevanje percepcije spletnega nasilja, sem intervjuvane žrtve vprašala, kaj za njih pomeni biti nasilen do drugega. Kot pravi oseba D (2016): »To pomeni, da ima oseba frustracije in se mora znašati na druge. Verjetno ima zelo malo samospoštovanja in tudi spoštovanja. Ne glede na to, na kak način napade drugo osebo, tega ne bi smeli prenašati.« oseba E (2016) koncept nasilje razume sledeče: »To pomeni, da nekdo želi komu drugemu nekaj slabega iz različnih razlogov. Pri spletnem nasilju je prednost za nasilneže še v tem, da se lahko kar preko telefona ali računalnika spravijo na druge, tako da verjetno niso najbolj pogumni.« Istega mnenja je tudi oseba F (2016), ki opisuje podobne karakteristike: »Pri nasilju gre za to, da želi ena oseba škodovati drugi. Pa dobro, če imaš utemeljen razlog za to, ampak v večini primerov s tem nasilnež le izraža svoje frustracije, nesamozavest, strahove ... Naj raje razčisti sam pri sebi.« Oseba C (2016) dojema nasilje kot »nekaj slabega, kar namerno povzročiš drugi osebi. Cilj tega? Verjetno še sami ne vedo.«

Oseba G (2016) pravi, da gre za precej relativno vprašanje in je odvisno od posameznika, kaj dojema kot nasilje. »Mislim, da je nasilje izjemno širok pojem. Lahko bi rekli, na si nasilen takrat, ko nekoga prizadeneš oziroma mu namerno škoduješ – tako fizično kot psihično« (Oseba G 2016). Njenemu odgovoru se je približala tudi oseba A (2016), ki pravi: »Za mene predstavlja nasilje vsakršno dejanje, ki ogroža oziroma omejuje ljudi pri njihovih osnovnih pravicah, kot so varnost, svoboda, enakost ...« Kako pa nasilje dojema oseba B? »Nasilje je, ko komu na kakršenkoli način škodiš. Lahko gre za psihično ali fizično škodo. V vsakem primeru uperiš svoje sovraštvo (ki je v večini primerov neutemeljeno) v drugo osebo brez, da imaš razlog za to« (Oseba B 2016).

5.4 Spopadanje s spletnim nasiljem

Še vedno pa ostaja vprašanje, kako lahko učinkovito preprečimo spletno nasilje, kar odkriva tudi peto raziskovalno vprašanje. Verovškova (2016) pri tem svetuje odkrit pogovor, opozarjanje na primere, osveščanje o oblikah, prijave ... Tudi Petek (2016) svetuje pogovor in osveščanje, ob tem pa dodaja: »Preventivne dejavnosti, učenje asertivnosti, obvladovanje jeze in negativnih občutkov, izražanje čustev, delavnice za opolnomočenje prič spletnega nasilja, ki lahko veliko pripomorejo s tem, da ne širijo nasilja, ga ne spodbujajo, komentirajo in vsečkajo, podprejo žrtev, povedo odrasli osebi ...« Kot apelira odgovor, spletno nasilje ni le stvar povzročitelja in žrtve, temveč družbeni problem. Vsekakor moramo stremeti k družbi, ki ne spodbuja in širi nasilja, ki ga lahko šele s spremenjeno mentaliteto izkoreninimo.

V kolikor pa že pride do spletnega nasilja, je potrebno vedeti, kaj lahko stori žrtev. Verovšek (2016) odgovarja: »Pove ljudem, ki jim zaupa, poišče zaščito pri uredništvu medija, poda prijavo na policijo ali spletno oko.« Petek (2016) pa svetuje: »Ključno je, da žrtev poišče podporo, najbolje odrasle osebe. Morda tudi psihološko pomoč, odvisno od situacije. Zlorabe, nasilje naj prijavi tudi v družbenih omrežjih in aplikacijah, kjer se dogajajo. Naj ne odgovarja na zlobne komentarje, sporočila in druge oblike provokacije. Najbolje, da blokira osebo, ki jo nadleguje. Vendar pa naj shrani dokaze nadlegovanja, tudi če bo želela kdaj nasilje prijaviti.«

Tudi intervjuvane žrtve sem vprašala, kako bi po njihovem mnenju lahko rešili problematiko spletnega nasilja. Oseba D (2016) predlaga nadzor staršev in blokiranje, vendar to še ne odpravi problema. oseba E (2016) dodaja: »Verjetno je smiselno urediti svoje nastavitve zasebnosti, se pogovoriti z osebami, ki so ti blizu in skupaj najti rešitev. To je tema, ki bi jo prav tako lahko obravnavali v šolah.« Z njo se strinja tudi oseba F (2016), ki se zaveda, da je problem večji, kot ga vidimo: »Glej, če je nekdo nezadovoljen sam s sabo, če gre nekdo žaliti drugo osebo, če ji krade profil ... Potem je zelo verjetno nekaj hudo narobe s to osebo in bi morala poiskati strokovno pomoč. Namesto tega pa se skriva na internetu pod lažnimi ali anonimnimi profili in nihče ne ve, za koga gre. Mene to sicer ni preveč prizadelo, bi pa moralo več ljudi vedeti za to.« Oseba G (2016) je bila še posebej kritična glede zasebnosti: »Ljudje bi se morali zavedati, da so podatki na internetu vidni vsem. Zato bi morali poskrbeti, da svoje podatki čim bolj zaščitijo in jih javno ne objavljajo. Iz vseh vidikov je treba paziti na svojo zasebnost.« Podobnega mnenja je tudi oseba C (2016): »Vse je treba strogo nadzorovati, imeti dobra gesla, se dobro zaščititi. Paziti je treba, kaj objavljaš, predvsem pa bi morali preganjati tiste, ki to počnejo, saj gre za resne stvari.«

Oseba A in oseba B sta tudi pri tem vprašanju odgovorili bolj odločno. Kot pravi oseba A (2016): »Prvi in temeljni korak bi moral biti sprejeti zakonodajo, ki bi bila nato podlaga za ukrepanje, kar pa je danes urejeno izjemno ohlapno. Drugi korak pa bi bil v smislu čim boljšega osveščanja ljudi o nedopustnosti in netoleranci do takih dejanj.« Oseba B (2016) je pri svojem odgovoru šla še dlje: »Nasilje je vedno obstajalo in vedno bo. Internet je dal »boječkam« le moč, da se izživljajo nad drugimi samo z enim klikom. Problem pa ni v teh oblikah nasilja, ampak v glavi ljudi. Dokler je naša družba tako nestrpna, nazadnjaška in konzervativna, enostavno ne moremo pričakovati drugega.«

5.5 Sinteza rezultatov

Spletno nasilje je tihoma vseskozi prisotno. Kot je bilo uvodoma pojasnjeno, je porastu spletnega nasilja botrovala raba digitalnih medijev. Pametni telefon so postali stalnica v življenju vsakega posameznika, ves čas smo »priključeni« in rekordno število časa preživimo na družbenih omrežjih. Zato ne preseneča, da tudi mladi v virtualnem svetu preživijo veliko svojega prostega časa. Kot je pojasnila Vezovšek (2016), pa ima življenje v virtualni skupnosti tudi svoje negativne plati. Posamezniki so namreč pod pritiskom, da morajo biti všečni, vedno dostopni in na tekočem, vedno v dogajanju ... Že takšna nenapisana pravila obnašanja so lahko zelo velik pritisk (predvsem za mladega) človeka. Kot piše Gilroy-Ware (2017), se vsakodnevno več kot bilijon uporabnikov prijavi samo na Facebook, tam pa preživijo večji delež svojega prostega časa. Prav zaradi tega ne preseneča, da lahko prav tam zasledimo toliko spletnega nasilja, kot bomo ugotavljali v nadaljevanju.

Ob vprašanju, katere oblike spletnega nasilja se v Sloveniji najpogosteje pojavljajo, je Petek (2016) navedla objave neprimernih fotografij, žaljenje, trpinčenje, ustvarjanje sovražnih skupin, lažne profile, prevzem identitete, zloraba gesla ... Oblik spletnega nasilja je sicer več, vendar so se tudi med intervjuvanimi žrtvami našle vse našteje od strokovnjakinje. Eni od sogovornic je neznanec zlorabil geslo Gmaila in Facebooka, njeno prijateljico pa je preko tega nadlegoval. Še ena intervjuvanka je navedla krajo in objavo fotografij, drugemu pa so v celoti prevzeli identiteto. S podobno težavo se je v drugačnem kontekstu spopadel še en intervjuvanec, dva pa sta bila žrtvi žaljenja in ustvarjanja sovražnih skupin zaradi njune homoseksualnosti.

Ugotovimo lahko, da imamo v Sloveniji nekaj dominantnih oblik spletnega nasilja, ki zajemajo predvsem prevzem identitete, lažne profile in žaljivo komuniciranje. Naj omenimo še izsledke mag.

Antona Tonija Klančnika (2015), višjega kriminalističnega inšpektorja, specialista, ki v Sloveniji prepoznava naslednje tipologije spletnega nasilja: »Spletno ustrahovanje z vsemi oblikami žaljenja, obrekovanja, poniževanja, ter posest in razširjanje slikovnih oziroma video posnetkov otrok in mladostnikov (v neprimernih situacijah, vključno z goloto in v spolnih aktih) ter z obema trendoma povezani sekstanje, t.i. motivirana spoprijateljitev in izsiljevanj« (Klančnik 2015, 54). Iz vseh zbranih podatkov lahko ugotovimo, da najbolj prednjači žaljivo komuniciranje oziroma sovražne misli, sicer tudi najpogostejša oblika spletnega nasilja med analiziranimi intervjuvanci.

Žaljivo komuniciranje pa ni bilo najpogostejše samo med mojimi intervjuvanci. Kot so ugotovili v raziskavi Moč besed (2015), v katero je bilo vključenih 363 korespondetov, je med mladimi v Sloveniji najpogostejše žaljivo komuniciranje, ki mu sledijo očrnitev, nadlegovanje in žaljive komentarje preko različnih kanalov, med katerimi prevladujejo SMS/MMS sporočila (Jontes in drugi 2015).

Strokovnjake sem povprašala tudi, kakšno vlogo imajo pri spletnem nasilju spol, starost, rasa, verska izpoved in razred. Žal odgovora na to vprašanje nisem prejela, Verovšek (2016) pa potrjuje, da so dekleta bolj podvržena spletnemu nasilju. Kot že omenjeno, lahko odgovor za to najdemo pri rabi digitalnih medijev, ki je pri dekletih večja kot pri fantih. Sicer pa tudi Jontes in drugi (2016, 9) ugotavljajo, da je vpliv spola zanemarljiv, saj neprijetne situacije na spletu niso odvisne od spola. Izjema je širjenje neresničnih informacij. »Sodeč po podatkih, se nam zdi, da je več moških kot žensk zasledilo neresnične informacije o sebi na spletu« (Jontes in drugi prav tam). Tudi eden izmed mojih intervjuvancev je imel to izkušnjo. Sicer pa lahko s pomočjo raziskave in sekundarne literature ugotovimo, da obstaja povezava med rabo digitalnih medijev, spolom in oblikami spletnega nasilja. Cuadrado-Gordillo in drugi (2016) namreč ugotavljajo, da so dekleta pogosto povzročiteljice spletnega nasilja, predvsem prek kratkih sporočil in telefonskih klicev.

Ugotovila sem, da spolne razlike vendarle igrajo ključno vlogo pri spletnem nasilju. Dva od intervjuvancev že več let zelo pogosto doživljata spletno nasilje. Najpogosteje sta žrtvi žaljivega komuniciranja, sovražnega govora, žaljenja. Vsi ostali so imeli samo enkratno izkustvo s spletnim nasiljem. Kar je skupno fantu in dekletu, ki najpogosteje doživljata spletno nasilje, je njuna spolna usmerjenost. Kot sta tudi sama poudarila, sta drugačna od drugih, saj ju širša družba dojema kot anomalijo in sta zaradi tega zelo pogosto žrtvi spletnega nasilja. Alarmantno je tudi, da sta navedla skupine, ustvarjene na družbenih omrežjih, ki spodbujajo k nasilju in sovražnemu govoru. Menim, da je ta izsledek ključen za magistrsko delo, saj dokazuje, da je spletno nasilje družbeni fenomen, ki duh družbe odraža na spletu, pogosto pa je zamaskiran v anonimnost. Tako preganjana spolna usmerjenost zelo transparentno priča o nestrpni družbi, ki na spletu celo spodbuja k nasilju. Razloge

za to lahko najdemo v percepciji zahodne družbe glede hegemonске moškosti oziroma ženskosti, ki homoseksualce etiketira kot »abnormalne«, »deviantne« ali »feminizirane«, zaradi česar so homoseksualci pogosto marginalizirani, zaradi odstopanj od hegemonске moškosti oziroma hegemonске ženskosti pa so ti marginalizirani posamezniki pogosto žrtve nasilja (Javaid 2017). Ugotovimo lahko, da obstaja povezava med spletnim nasiljem in spolnimi razlikami. Iz psihosocialnega vidika gre za veliko nevarnost, saj lahko spletno nasilje (predvsem v najstniških letih) zaznamuje spolno identiteto žrtev. »Konstrukcije kulturnih razlik so pomembni elementi družbenih kontekstov, v katerih se pojavljajo različni načini moškosti in ženskosti, to pa vzpostavlja raso in etničnost kot zelo pomemben element generiranja moškosti in ženskosti« (Hrženjak 2011, 143). Nasilen poseg v kategorije spola, etničnosti in razreda lahko torej dolgoročno vpliva na žrtev spletnega nasilja.

Kar je zaskrbljujoče, ker pri spletnem nasilju ne gre za nedolžen akt, marveč za dejanja, ki ožigosajo žrtve. Tudi strokovnjaki potrjujejo, da lahko pride do resnih emocionalnih, psihosocialnih in fizičnih posledic. Večina intervjuvanih žrtev je občutila strah, vendar ne na dolgi rok. Zopet moramo izpostaviti sogovornika homoseksualne narave, saj sama še vedno vsakodnevno živita v strahu in v pričakovanju, kaj bodo povzročitelji nasilja zopet udarili. Nanju spletno nasilje zaradi svoje kontinuitete in dolgoročnosti najbolj vpliva. Kot je dejala oseba B (2016), se vsakodnevno počuti napadeno in ima občutek, da mu nihče ne more pomagati. Vse skupaj pa stopnjuje občutke strahu, nezaupanja in anksioznosti. Po pisanju Rooneyjeve (2014) so prav to karakteristike žrtev spletnega nasilja, zaskrbljujoče pa je, da gre za milejše posledice, ki se s kontinuiranim spletnim nasiljem zgolj stopnjujejo. Od žrtev sem želela izvedeti tudi, kako akt spletnega nasilja nanje vpliva še danes. Pet intervjuvancev, ki so se s spletnim nasiljem srečali le enkrat, je relativno pomirjenih. Zanašajo se na nastavitve zasebnosti družbenih omrežij in na zaščito. Drugače pa je za dva zgoraj omenjena intervjuvanca, ki sta dolgoročno izpostavljena spletnemu nasilju in se jima zdi situacija brezizhodna. Kot je povedala oseba A (2016), ni nikoli več isto, ko veš, da lahko kadarkoli prejmeš žaljivo sporočilo. Sogovornika, ki sta dolgoročno žrtvi spletnega nasilja, sta ves čas na preži, redno pa ju prežemajo občutki strahu. To potrjuje, da tudi kontinuiteta spletnega nasilja povzroča dodatno in dolgotrajnejšo škodo.

Večina sogovornikov se je s spletnim nasiljem srečala na družbenih omrežjih, pri čemer brezkompromisno prevladuje Facebook. Tudi Petek (2016) izpostavlja družbena omrežja, konkretnije Facebook, Ask.fm, Instagram in Snapchat. Kot lahko ugotovimo iz intervjujev, je bilo 6 od 7 sogovornikov žrtev spletnega nasilja ravno preko Facebooka. Podobno ugotavljata tudi Horowitz in Bollinger (2014), kar pa ni presenečenje, glede na to, da mladi prav na družbenih

omrežjih preživijo večino svojega prostega časa, poleg tega pa se vsakodnevno povečuje število uporabnikov družbenih omrežij. To nam pove, da moramo družbenim omrežjem, ki so začela dominirati našim življenjem, posvečati dodatno pozornost in skupaj poiskati rešitve, ki bi omejile sovražni govor in druge oblike spletnega nasilja na najbolj priljubljenem družbenem omrežju.

Zaskrbljujoč pa je podatek, da niti eden od sedmih intervjuvancev pri srečanju s spletnim nasiljem ni poiskal strokovne pomoči. Težavo so rešili bodisi s prijavo lažnega profila, bodisi z menjavo gesel ali pa celo z menjavo telefona. Pri osebi B in osebi A je situacija zopet poslabšana, saj sama enostavno ne vidita izhoda iz situacije in sta vzela spletno nasilje kot del njunih življenj.

Intervjuvane žrtve pa se strinjajo, da je spletno nasilje bolj nevarno od fizičnega. Oseba A (2016) je ob tem izpostavila še eno problematiko spletnega nasilja, saj se po njenem mnenju hitro širi med množice, ki začnejo to idejo sprejemati. »Začnejo dojemati to kot nekaj normalnega, ni več mej, kaj je prav in kaj narobe« (Oseba A 2016). Zopet lahko ugotovimo, da je spletno nasilje psihosocialne narave in v tem kontekstu bi ga morali tudi nasloviti. O tem priča tudi vprašanje za intervjuvane žrtve, ali poznajo druge, ki so se srečali s spletnim nasiljem. Prav vsi od sogovornikov poznajo vsaj še eno žrtev spletnega nasilja, vendar le redki poznajo posameznike, ki povzročajo spletno nasilje. Štirje od intervjuvancev poznajo večje število žrtev spletnega nasilja, zopet pa moramo izpostaviti osebo B in osebo A, saj je v njunem ožjem krogu veliko žrtev spletnega nasilja. Oseba A je ob tem omenila tudi svojo partnerico, s katero sta pogosto (posredno ali neposredno) žrtvi spletnega nasilja in družbe, ki ne sprejema drugačnih. Tudi Rooney (2014) opozarja, da žrtve v večini primerov ne poznajo povzročiteljev nasilja, kar pa še dodatno spodbuja negativne občutke in slabša psihosomatsko stanje žrtev. Ugotovimo lahko, da je spletno nasilje zares vseprisotno, vendar žrtve le redko poznajo povzročitelje, hkrati pa se skoraj nikoli ne obrnejo na strokovno pomoč.

Poleg tega sem ugotovila, da žrtve ne prepoznavajo različnih oblik spletnega nasilja, saj so seznanjene le z najbolj poglavitnimi. Prav tako ne dojemajo razlike med žaljivim komuniciranjem, sovražnim govorom in očrnitvijo, saj bi lahko posamezne tipologije večkrat navajali. Intervjuvanci so najbolj seznanjeni s krajo identitete, sovražnim govorom in zalezovanjem, kar je zanimivo, glede na to, da so sami bili žrtve različnih oblik spletnega nasilja. Tudi na tem področju lahko zasledimo diskrepanco med rabo in percepcijo spletnega nasilja. Intervjuvanci ne poznajo različnih spletnega nasilja oziroma jih ne dojemajo kot vrsto nasilja. Na podoben problem sem naletela tudi pri iskanju žrtev spletnega nasilja, saj je večina intervju zavrnila z razlogom, da nikoli niso bili žrtve spletnega nasilja. Tekom pogovora smo ugotovili, da so sicer bili žrtve, vendar sami tega niso dojemali kot nasilje, ker je do dogodka prišlo na spletu. Percepcija spletnega nasilja je torej zelo problematična in odvisna od interpretacije, kar pa ne preseneča, saj prihaja do odstopanj med literaturo, stroko in

žrtvami. Zaradi nasprotujočih si definicij spletnega nasilja potrebujemo bolj integrativno definicijo, kar je bistveno za konceptualno in operativno jasnost (Zalaquett in Chatters 2014). Šele s konsenzualno sprejeto definicijo spletnega nasilja in enotnim dojetjem njegovih oblik, lahko začnemo javnost kakovostno informirati in stremeti k reševanju problema.

Kako torej učinkoviti odpraviti ali vsaj omiliti problematiko spletnega nasilja? Stroka svetuje predvsem pogovor, opozarjanje na primere in osveščanje o spletnem nasilju. Petek (2016) izpostavlja rešitev skozi prizmo družbenega aktivizma, saj poudarja preventivne dejavnosti, učenje asertivnosti, delavnice za opolnomočenje spletnega nasilja itd. S spletnim nasiljem se lahko namreč učinkovito spopademo šele, ko nanj začnemo gledati kot na družbeni problem in družbo tudi izobražujemo o spletnem nasilju, strpnosti in izražanju čustev. Večina žrtev spletnega nasilja, s katerimi sem opravila intervju, pa bi spletno nasilje reševala individualno. Štirje od sedmih sogovornikov so izpostavili nastavitve zasebnosti, starševski nadzor, zaščito gesel in pozornost pri tem, kaj posamezniki objavljajo na spletu. Trije od intervjuvancev pa se zavedajo, da gre za širši problem. Oseba F (2016) je tako izpostavila, da imajo tudi povzročitelji nasilja resne težave, ki bi jih morali nasloviti na strokovno pomoč. Oseba C (2016) je mnenja, da bi morali tudi kazensko preganjati povzročitelje nasilja. To rešitev je predlagala tudi oseba A (2016), ki se ji zdi ključna ustreznost zakonodaja glede spletnega nasilja. Skupaj z osebo B (2016) je izpostavila tudi osveščanje ljudi in bolj strpno družbo, saj bi lahko šele s spremenjeno mentaliteto dosegli pozitivne spremembe v družbi.

Sodeč po zgornji raziskavi, veliko vlogo pri spletnem nasilju igrajo tudi stereotipi, kar priča o tem, da je spletno nasilje psihosocialne narave in izraža naše stereotipe. Še večjo težavo pa sama vidim v percepciji spletnega nasilja, saj je zaradi svoje neraziskanosti, neenotnosti in nepoznavanja javnosti ter stroke ta pojav pogosto zanemarjen. Analiza torej dokazuje, da je nujno potrebno izobraževanje na področju spletnega nasilja.

6 ZAKLJUČEK

Magistrska naloga lahko pripomore k bolj poglobljenemu vpogledu v fenomen spletnega nasilja. Tehnološki napredek in številni novi kanali za komuniciranje so namreč prinesli številne prednosti, ker pa gre za povsem človeške iznajdbe ne preseneča, da tudi digitalni mediji postavljajo ogledalo družbi. Nasilje je samo ena izmed komponent, ki jo je človek popeljal tudi v virtualni svet oziroma jo je ponesel na vse digitalne medije. Vsakodnevno smo lahko priča sovražnemu govoru na različnih spletnih straneh, vendar se nasilje s tem še ne konča. Veliko posameznikov, predvsem mladih, je namreč pogosto žrtev različnih oblik spletnega nasilja. Zaradi tega se mi zdi pomembno, da spletno nasilje razumemo kot resen družbeni pojav, in ga temu primerno tudi naslovimo.

To je bil tudi cilj magistrske naloge. V ta namen so bili opravljeni strukturirani intervjuji z dvema strokovnjakinjama in sedmimi žrtvami spletnega nasilja. Omenjena metoda služi k poglobljenemu razumevanju pojava spletnega nasilja in njegovih posledic, ki so pogosto tudi usodne.

V ta namen sem zastavila tudi pet raziskovalnih vprašanj, na katere sem tekom magistrske naloge poskusila najti odgovore. V nadaljevanju sledi verifikacija raziskovalnih vprašanj, ki izhajajo iz teoretičnih izhodišč in analize strukturiranih intervjujev s stroko in žrtvami spletnega nasilja.

Prvo raziskovalno vprašanje razkriva, katere oblike spletnega nasilja se med uporabniki največ izvajajo, odgovor nanj pa sem poiskala s pomočjo stroke. Na podlagi raziskave z intervjuji in sekundarne literature lahko ugotovimo, da so najpogostejše oblike spletnega nasilja pri nas žaljivo komuniciranje, očrnitev, nadlegovanje in žaljivi komentarji prek različnih kanalov, magistrsko delo pa izpostavlja še krajo identitete, ki je prav tako zelo pogosta oblika spletnega nasilja med uporabniki. Stroka je izpostavila predvsem objavo neprimernih fotografij, žaljivo komuniciranje, izsiljevanje, ustvarjanje sovražnih skupin in lažnih profilov ter krajo identitete. Kategorij spletnega nasilja je sicer več, vendar zaradi neraziskanosti pojava v Sloveniji ne moremo natančno določiti, katere oblike so dominantne. V primeru magistrske naloge gre nedvomno za žaljivo komuniciranje, poosebljanje in očrnitev, vendar moramo upoštevati majhen vzorec korespondentov, zaradi česar ne moremo dokončno določiti najpogostejših oblik spletnega nasilja med uporabniki. Lahko pa ugotovimo, da sta žaljivo komuniciranje in očrnitev najbolj dolgoročni obliki spletnega nasilja, ki žrtve zaradi njune kontinuitete tudi bistveno bolj prizadenejo od ostalih oblik.

Drugo raziskovalno vprašanje išče odgovor na to, kdo so najpogosteje žrtve in kakšne občutke zbuja spletno nasilje pri njih. Na to vprašanje sem odgovarjala s pomočjo žrtev. Kot ugotovljeno v

teoretični razpravi, lahko posledice spletnega nasilja razdelimo v štiri kategorije: fizične, psihološke in emocionalne, posledice, povezane z izobrazbo ter psihosocialne posledice. Stroka s posledicami žal ni najbolj seznanjena, saj obstaja zelo malo znanih primerov spletnega nasilja v Sloveniji, še manj pa je tistih, ki bi se s tovrstnimi težavami obrnili na strokovno pomoč. Kljub temu pa je pogovor s socialno delavko kot posledice izpostavil poslabšano razpoloženje, povečan strah in izgubo zaupanja. Z istimi občutki so se spopadale tudi žrtve spletnega nasilja, zajete v intervju. Šest od sedmih intervjujancev je izpostavilo strah in jezo, poleg tega pa so navajali še nemoč.

Potrebno pa je opozoriti še na korelacijo med kontinuiteto in intenzivnostjo spletnega nasilja. Preko intervjujev lahko ugotovimo, da negativne posledice spletnega nasilja bolj občutijo žrtve, ki so mu dlje časa in bolj intenzivno izpostavljene. Intervjuvanca s temi karakteristikami poročata o nenehnem strahu in povečanem nezaupanju v družbo. Ugotovimo torej lahko, da so glavne posledice spletnega nasilja psihološke oziroma emocionalne narave, z njimi pa so neposredno povezane tudi fizične in psihosocialne posledice, ki pa nastopijo šele ob stopnjevanju in daljši izpostavljenosti spletnemu nasilju. Najpogostejše psihološke oziroma emocionalne posledice so torej povečan strah, jeza in nemoč. Žrtve, ki so spletnemu nasilju dlje časa izpostavljene, pa pričajo tudi o izgubi zaupanja in kontinuiranemu strahu, kar vodi k družbeni izolaciji in lahko ima dolgoročno še hujše psihosocialne posledice.

Nadaljnje lahko podpremo teoretsko izhodišče, da je žrtev spletnega nasilja lahko prav vsak, ne glede na spol, starost in druge sociodemografske karakteristike. Raziskava pa je pokazala, da spletno nasilje najpogosteje podžgejo spolne razlike, saj sta ravno dva istospolno usmerjena intervjuvanca najdlje in najpogosteje žrtvi nasilja. Podobno ugotavlja tudi Hrženjak (2011, 75): »Dihotomne primerjave med kategorijama fantov in deklet vzpostavljajo spol kot deterministično dimenzijo neenakosti in ne zmorejo pojasniti razlik znotraj kategorij. Avtorica se tako sprašuje, kakšna je vloga nasilja pri vzpostavitvi posamezne spolne identitete kot dominantne ali marginalizirane, pri čemer gre za prepoznavanje relacijske spolne identitete (Hrženjak 2011, 134). Ugotovimo lahko, da je tako konstruiranje kot tudi izvajanje spolne identitete za oba spola določena in omejena z dominantnimi hegemonskimi reprezentacijami »prave« moškosti oziroma ženskosti, prav dominantne konstrukcije moškosti pa bistveno prispevajo k nasilju, ker je za moško spolno identiteto izjemno pomembna hegemonija moči (Hrženjak 2011, 135). Sklepamo lahko, da je prav koncept hegemonije moškosti oziroma ženskosti pogosto razlog za nasilje, kar sta občutili predvsem istospolno usmerjeni intervjuvani žrtvi nasilja. Problem pa ni enoplasten, kar potrjujejo analize neenakosti, ki se osredotočajo na eno od teh dimenzij, naj gre za spol, etničnost oziroma raso ali razred. »Spola, etničnosti/rase in razreda ne doživljamo ločeno, pač pa te kategorije delujejo hkrati

in vzajemno ter rezultirajo v sistemih dominacije, ki o(ne)mogočajo dostope do moči in privilegijev, vplivajo na družbene odnose, oblikujejo pomene ter pogojujejo vsakdanje izkušnje, delovanje, izbire in rezultate,« opozarja Hrženjak (2013, 85). Ravno zaradi tega lahko o spletnem nasilju govorimo skozi prizmo hegemonije moči, hkrati pa moramo nastaviti ogledalo družbi in kritično razmisliti o nestrpnosti predvsem v kontekstu spolnih razlik.

Nadaljnje sem raziskovala, na kakšen način se spletno nasilje razlikuje od fizičnega. Menim namreč, da je spletno nasilje v današnji družbi izjemno zapostavljena problematika, predvsem v primerjavi s fizičnim nasiljem. Izsledki same raziskave so podprli tudi teoretična izhodišča. Stroka opozarja, da je spletno nasilje bistveno bolj subtilno, zaradi česar ga človek težje prepozna. Prav tako lahko žrtve zaradi tega dlje časa ostanejo tarče spletnega nasilja, ker pa vsega skupaj zaradi dogajanja na spletu ne jemljejo resno, lahko ima zelo negativne posledice. Poleg tega je spletno nasilje bistveno bolj »vseprisotno« in se pred njim ne moremo skriti. Prav to pa je bila največja težava žrtev spletnega nasilja, zajetih v zgornji raziskavi, zaradi česar so sogovorniki mnenja, da je spletno nasilje bolj nevarno od drugih oblik nasilja. Spletno nasilje se lahko tudi širi med ljudi, kar pa lahko hitro privede tudi do fizičnega nasilja. Največja distinkcija pa je nedvomno v tem, da povzročitelj spletnega nasilja v večini primerov ostane neznan, kar je pri drugih oblikah nasilja skorajda nemogoče. Ker je spletno nasilje bistveno bolj »vseprisotno« in se žrtev pred njim ne more skriti, je lahko to zanj bolj travmatično kot na primer fizično nasilje. To sta dokazali tudi intervjuvani žrtvi, pri katerima se spletno nasilje že več let ponavlja. Pri fizičnih oblikah nasilja prihaja do vzpostavljanja razmerja moči iz obraza v obraz, medtem ko spletno nasilje temelji na psihološkem zastraševanju (Low in Espelage 2013), zaradi česar lahko sklenemo, da gre za izjemno nevarno obliko nasilja.

Četrto raziskovalno vprašanje raziskuje, ali se mladi uporabniki spleta zavedajo negativnih posledic spletnega nasilja in spletno nasilje dojemajo kot enakovredno grožnjo drugim oblikam nasilja. Navezuje se na raziskovalno vprašanje številka 3, vendar sem želela s tem konkretnim vprašanjem raziskati konkretnije vrednotenje spletnega nasilja. Kot je izpostavila Vezovšek (2016), posamezniki spletnega nasilja pogosto ne jemljejo resno, ker se večinoma odvija na spletu. Če žrtve ne znajo problema resno opredeliti, pa lahko to za sabo pušča zelo negativne posledice. Intervjuvane žrtve spletnega nasilja so poročale o tem, da nobena od njih ni poznala povzročitelja nasilja, kar je pri njih dodatno vzbujalo občutke strahu. Prav to pa je glavni faktor, zaradi katerega so sogovorniki večinoma ocenili, da je spletno nasilje predstavlja večjo grožnjo od drugih oblik nasilja. Sklepamo lahko, da se posledic spletnega nasilja zavedajo posamezniki, ki so bili že sami žrtve. Tisti, ki te vrste nasilja še niso doživeli, pa ga ne jemljejo resno.

Poudariti pa moramo, da nobena od žrtev ni poiskala strokovne pomoči, nekateri pa so tudi predvidevali, da jim tako ali tako ne more nihče pomagati. Kar je kontradiktorno, saj se žrtve sicer zavedajo uničujočih posledic spletnega nasilja, vendar v zvezi s tem ne storijo nič konkretnega. Ugotovimo torej lahko, da je spletno nasilje širše družbeno gledano velik problem, ki pa je hkrati izjemno tabuiziran in nepoznan, zaradi česar ga žrtve pogosto ne jemljejo resno, prav tako pa vedno urgirajo individualno. To potrjuje tudi stroka, saj enostavno nimajo veliko konkretnih podatkov glede spletnega nasilja, ker pogosto ostane zavito v temo med povzročiteljem nasilja in žrtvijo. Verjetno prav to raziskovalno vprašanje zbuja največ pomislekov, saj razkriva diskrepanco med poznavanjem in percepcijo spletnega nasilja, kar je problematično tudi pri nepopolni zakonodaji. V kolikor želimo resno nasloviti spletno nasilje, moramo najprej rešiti semantične bariere in ustvariti enotna pojmovanja različnih oblik spletnega nasilja ter jih primerno sankcionirati.

Zadnje raziskovalno vprašanje tako brezkompromisno išče odgovor na to, kako bi se lahko najbolj učinkovito spopadli s spletnim nasiljem. Kot že omenjeno, stroka izpostavlja pogovor, osveščanje, prijave in preventivne dejavnosti. Kot razkrivajo intervjuji z žrtvami spletnega nasilja (predvsem pri žrtvama, ki sta bili najdlje izpostavljeni spletnemu nasilju), gre za družbeni problem, ki bi ga morali tudi kolektivno reševati, kar lahko storimo na dva načina.

Prvi ukrep je širše izobraževanje otrok, staršev in učiteljev, ki bi lahko svoje znanje ponesli med mlajše. Za to so potrebne ustrezne delavnice, srečanja in predvsem poglobljeno razumevanje spletnega nasilja. Poleg tega pa moramo doseči tudi ustrezno spletno kulturo. »Ocenjujem, da je interaktivno sodelovanje otrok oziroma mladostnikov z učitelji ter starši ključnega pomena. Izvedba dogodkov, kjer eni in drugi in tretji sodelujejo,« predlaga Klančnik (2015, 54) in nadaljuje: »Ni dovolj postaviti zgolj neka pravila vedenja, ki niso rezultat skupnega, tvornega dela vseh skupin, ampak pravila bodo zaživela, v kolikor bodo lahko sestavljena v resnični skupni želji vseh udeležencev.«

Do reševanja problematike spletnega nasilja nas tako čaka še dolga pot, individualna in družbena. Pomembno pa je, da zbudimo pozornost na temo spletnega nasilja in se tako mlade kot tudi odrasle ustrezno izobražuje o tem. Pomembno je doseči ustrezno spletno kulturo, po drugi strani pa se moramo kot družba spopasti s težavami, ki so lahko povod za spletno nasilje. Kot ugotovljeno tekom magistrske naloge, je pogosto vzrok za spletno nasilje nestrpnost, ki se celo širi. Zato je pomembno, da si kot družba postavimo ogledalo in se spopademo s predsodki, ki nas prežemajo in ženejo k različnim oblikam nasilja.

Izpostaviti je potrebno tudi pomanjkljivost raziskave, saj zaradi majhnega vzorca intervjuvancev ne moremo natančno sklepati, v kolikšni meri je spletno nasilje v Sloveniji prisotno, katere oblike se najpogosteje pojavljajo in kakšna je splošna percepcija spletnega nasilja. Za natančno dojetje spletnega nasilja je kvalitativna analiza sicer primerna, vendar za razumevanje emocionalnega aspekta žrtev ne bi smela biti tako toga. Poleg tega so pomanjkljivi intervjuji s stroko, kar pa sovpada z dejstvom, da se žrtve spletnega nasilja enostavno ne obračajo na strokovno pomoč, zaradi česar ne moremo pridobiti točnih podatkov o tem, kako razširjeno je spletno nasilje v resnici. Prav tako pa nezadostni podatki stroke pričajo o razkoraku med poznavanjem in percepcijo spletnega nasilja, ki ga kot družba še ne znamo pravilno nasloviti. To lahko pripišemo tudi neenotnim pojmovanjem različnih oblik spletnega nasilja, prav tako pa bi morali kritično razmisliti o sami rabi besede »nasilje«, ki ne drži nujno za vse tipologije spletnega nasilja, marveč le na posamezne aspekte, ki bi jih morali tudi ustrezno sankcionirati. Besedna zveza »spletno nasilje« glede na percepcijo žrtev, stroke in zakonov ni dovolj pragmatično kompetentna, zaradi česar moramo najti druge rešitve, ki bi bile konotativno primernejše. Morda bi bilo bolje, če bi govorili o »tveganjih« ali različnih »zlorabah«, vsekakor pa spletno nasilje v Sloveniji zahteva še bistveno več raziskav, ki bi lahko natančno ugotovile, kakšno je realno stanje in na kakšne težave lahko naletimo, ko govorimo o spletnemu nasilju. Kljub temu pa je težko izmeriti prisotnost spletnega nasilja, predvsem zaradi tega, ker ga stroka in žrtve različno interpretirajo (Low in Espelage 2013). V prvi vrsti torej potrebujemo enotno pojmovanje spletnega nasilja in njegovih oblik, kar bi služilo kot izhodišče za bolj natančno raziskovanje spletnega nasilja, hkrati pa bi se s tem morda spremenila tudi percepcija tega nevarnega pojava.

Pogledati pa moramo tudi globlje in se soočiti z družbenimi stigmami, zaradi katerih prihaja do kakršnekoli vrste nasilja. Razumeti moramo, da je spletno nasilje le posledica, ki ima vzroke drugje. Glede na ugotovitev magistrske naloge, da so spolne razlike najpogosteje povod za ponavljajoče spletno nasilje, si moramo postaviti ogledalo in nasloviti predsodke, ki so pogosto povod za nasilje. Kot ugotavljata Notten in Nikken (2016), so socialne karakteristike neposredno vezane na obnašanje na spletu. Potrebno je torej še veliko raziskovanja in izobraževanja na področju etike na spletu ter kritičen razmislek o spletnem nasilju kot ogledalu družbe.

7 LITERATURA

Alavi, Nazanin, Nasreen Roberts, Chloe Sutton, Nicholas Axas in Leanne Repetti. 2015. Bullying Victimization (Being Bullied) Among Adolescents Referred for Urgent Psychiatric Consultation: Prevalence and Association With Suicidality. *Canadian Journal of Psychiatry* 60 (10): 427–431.

Aničić, Klavdija. 2002. *Nasilje – nenasilje*. Ljubljana: i2.

Bajzek, Jože. 2008. Svet prijateljstva in vezi prostega časa. V *Odiseja mladih*, ur. Jože Bajzek, 277–322. Radovljica: Didakta.

Cappadocia, M. Catherine, Wendy M. Craig in Debra Pepler. 2013. Cyberbullying: Prevalence, Stability, and Risk Factors During Adolescence. *Canadian Journal of School Psychology* 28 (2): 171–192.

Connell, R. W. In James W. Messerschmidt. 2005. Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender and Society* 19 (6): 829–859.

Craig, M. Wendy in Debra J. Pepler. 2003. Identifying and Targeting Risk for Involvement in Bullying and Victimization. *The Canadian Journal of Psychiatry* 48 (9): 577–582.

Cuadrado-Gordillo, Isabel in Inmaculada Fernández-Antelo. 2016. Vulnerability and Mimicry as Predictive Axes in Cyberbullying. *Journal of Interpersonal Violence* 31 (1): 81–99.

Dostop.si. 2015. Dostopno prek: <http://www.dostop.si/Novica.aspx?ID=5168> (20. oktober 2017).

Dreyfus, Hubert. 2001. *On the Internet*. London: Routledge.

Društvo za nenasilno komunikacijo. Dostopno prek: <http://www.drustvo-dnk.si/onasilju/drugevrstenasilja.html#12> (21. oktober 2017).

Erikson, Erik. 1950. *Childhood & Society*. Norton: New York.

Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic. 1950. Dostopno prek:

http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLV.pdf (10. oktober 2017).

Fortunati, Leopoldina. 2007. Mobilnik kot četrta komunikacijska revolucija. V *Mobilne refleksije*, ur. Vasja Vehovar, 9–28. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.

Foucault, Michael. 1991. Oko oblasti. V *Vednost – oblast – subjekt*. Ljubljana: Krt. 41–56

Gilroy-Ware, Marcus. 2017. *Filling the Void: Emotion, Capitalism & Social Media*. London: Repeater.

Grey, David E. 2004. *Doing research in the real world*. London: Sage publications.

Haddon, Leslie in Sonia Livingstone. 2012. EU Kids Online: National perspectives. Dostopno prek: <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20III/Reports/PerspectivesReport.pdf> (20. oktober 2017).

Hibbert, Adam. 2006. *Zakaj ljudje ustrahujejo?* Ljubljana: Grlica.

Hrženjak, Majda. 2011. Vrstniško nasilje v perspektivi dominantnih konstrukcij ženskosti in moškosti ter sovpadanja strukturnih neenakosti. *Šolsko polje* 22 (3–4): 131–147.

--- 2013. Kompleksnost (spolnih) neenakosti v izobraževanju. *Šolsko polje: Enake (izobraževalne) možnosti in družbena (ne)enakost* 25 (5–6), 73–90.

--- 2014. Državlanske prakse mladih z vidika digitalne neenakosti interseksionalnosti. *Teorija in praksa* 51 (6): 1304–1320.

Javaid, Aliraza. 2017. The Unknown Victims: Hegemonic Masculinity, Masculinities, and Male Sexual Victimization. *Sociological Research Online* 22 (1): 1–20.

Jones, Christopher in Binhui Shao. 2011. *The Net Generation and Digital Natives*. The Open University. Dostopno prek: <https://www.heacademy.ac.uk/sites/default/files/next-generation-and-digital-natives.pdf> (10. oktober 2017).

Jontes, Dejan, Breda Luthar in Tanja Oblak Črnič. 2015. *Raziskovalno poročilo Moč besed: Družbeni in medijski vidiki spletnega nasilja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Keipi, Teo, Markus Kaakinen, Atte Oksanen in Pekka Räsänen. 2017. *Social Media + Society*: 1–12.

Klančnik, Anton Toni. 2015. Internet: mladostniki, nasilje in trendi – vse več skupnih izzivov. V *Pasti mladostništva: zbornik za mentorje/-ice in organizatorje/-ice otroških parametrov*, ur. Zveza prijateljev mladine, 44–59.

Kotnik, Vlado. 2009. Magično, spektakelsko, obsesivno: K antropologiji rab mobilnega telefona. V *Mobilni telefon in transformacija vsakdana*, ur. Tanja Oblak Črnič in Breda Luthar, 53–80. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kowalski M. Robin, Susan P. Limber in Patricia W. Agatston. 2012. *Cyberbullying: Bullying in the digital Age*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

Lenarčič, Blaž. 2010. *Socialni kapital v virtualnih skupnostih*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.

Livingstone, Sonia in Ellen Helsper. 2010. *Balancing opportunities and risks in teenagers' use of the internet: the role of online skills and internet self-efficacy*. *New media & society* 12(2): 309–329.

Lobe, Bojana in Sandra Muha. 2010. *Internet v vsakdanjem življenju slovenskih otrok in mladostnikov*. Prvo poročilo raziskave MLADI NA NETU. Ljubljana: Fakulteta za družben evede, Center za metodologijo in informatiko.

Low, Sabina in Dorothy Espelage. 2013. Differentiating cyber bullying perpetration from non-physical bullying: Commonalities across race, individual, and family predictors. *Psychology of Violence* 3 (1): 39–52.

Lup, Katerina, Leora Trub in Lisa Rosenthal. 2015. Instagram #Instasad?: Exploring Associations Among Instagram Use, Depressive Symptoms, Negative Social Comparison, and Strangers Followed. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking* 18 (5): 247–252.

McLuhan, Marshall. 1967. *The Medium is the Message: An Inventory of Effects*. New York: Random House.

Meier, P. Evelyn in James Gray. 2013. Facebook Photo Activity Associated with Body Image Disturbance in Adolescent Girls. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking* 10 (10): 1–8.

Motl, Andrej in Veronika Bajt. 2016. *Sovražni govor v Sloveniji: pregled stanja*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Munc, Matic. 2011. *Nemoč nasilja*. Maribor: De Vesta.

Musil, Bojan. 2000. *Sociokulturna psihologija*. Maribor: Filozofska fakulteta.

Nakamoto, Jonathan in David Schwartz. 2009. Is peer victimization associated with academic achievement? A meta-analytic review. *Social Development* (19): 22–242.

Navarro, Raul, Santiago Yubero in Elisa Larranaga. 2016. *Cyberbullying Across the Globe: Gender, Family and Mental Health*. Cuenca: Springer.

National Society for the Prevention of Cruelty to Children. 2016. *What children are telling us about bullying*. Dostopno prek: <https://www.nspcc.org.uk/globalassets/documents/research-reports/what-children-are-telling-us-about-bullying-childline-bullying-report-2015-16.pdf> (22. oktober 2017).

Nilan, Pam, Haley Burgess, Mitchell Hbbs, Steven Threadgold in Wendy Alexander. 2015. *Social Media + Society* 2015: 1–12.

Notten, Natascha in Peter Nikken. 2016. Boys and girls taking risks online: A gendered perspective on social context and adolescents' risky online behavior. *New media & society* 18(6): 966–988.

Oseba A. 2016. Intervju z avtorico. Celje, 19. maj.

Oseba B. 2016. Intervju z avtorjem. Celje, 21. maj.

Oseba C. 2016. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 15. junij.

Oseba D. 2016. Intervju z avtorico. Celje, 17. september.

Oseba E. 2016. Intervju z avtorico. Celje, 17. september.

Oseba F. 2017. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 15. januar.

Oseba G. 2017. Intervju z avtorico. Ljubljana, 31. januar.

Oblak, Tanja in Gregor Petrič. 2005. *Splet kot medij in mediji na spletu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede).

Oblak, Črnič Tanja in Breda Luthar. 2009. *Mobilni telefon in transformacija vsakdana*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Petek, Ajda. 2016. Intervju z avtorico. Prek elektronske pošte, 24. maj.

Petrovec, Dragan. 2003. *Mediji in nasilje: Obseg in vpliv nasilja v medijih v Sloveniji*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Pujazon-Zazik Melissa in M. Jane Park. 2010. To Tweet or Not to Tweet: Gender Differences and Potential Positive and Negative Health Outcomes of Adolescents' Social Internet Use. *American Journal of Men's Health* 4 (1): 77–85.

Regan, Lisa. 2013. *Bullied to Belong*. Chicago: World Book, Inc.

Reš, Špela. 2017. *Vpliv spletnega udejstvovanja na otrokov psihosocialni in emocionalni razvoj*. Dostopno prek: http://www.childvictims.eu/userfiles/presentation-%C4%80pela-Re_%C4%AA-Oblike%20tveganih%20spletnih%20vedenj%20in%20oblike%20spletnega%20nasilja.pdf (20. oktober 2017).

- Rice, Jesse. 2011. *Cerkev v času Facebooka*. Ljubljana: Salve.
- Robertz, J. Frank in Ruben Wickenhäuser. 2010. *Örte der Wirklichkeit*. Berlin: Springer.
- Rooney, Anne. 2013. *Bullied in Cyberspace*. Chicago: World Book, Inc.
- Senker, Cath. 2013. *Bullied by Friends*. Chicago: World Book, Inc.
- Sombart, Werner. 1911. *Die Juden und das Wirtschaftsleben*. Leipzig: Duncker & Humblot.
- Švaljek, Zdenka. 2016. Pogovor z avtorico. Prek elektronske pošte, 1. avgust.
- Trček, Franc. 2003. *Problem informacijske (ne)dostopnosti*. Ljubljana: Zbirka Kiper 1, Center za prostorsko sociologijo, FDV.
- Turkle, Sherry. 2012. *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other?* New York: Basic books.
- Turkle, Sherry. 1997. *Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet*. New York: Touchstone.
- Ule, Mirjana. 2009. Psihosocialni konteksti posredovanega medosebnega komuniciranja. V *Mobilni telefon in transformacija vsakdana*, ur. Tanja Oblak Črnič in Breda Luthar, 131–154. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Waasdorp, E. Tracy in Catherine P. Bradshaw. 2015. The Overlap Between Cyberbullying and Traditional Bullying. *Journal of Adolescent Health* 56 (2015): 483–488.
- West, Candace in Don H. Zimmerman. 1987. Doing Gender. *Gender and Society* 1 (2): 125–151.
- Wickenhäuser, Robertz. 2010. *Orte der Wirklichkeit: Über Gefahren in medialen Lebenswelten Jugendlicher*. Berlin: IgaK.

Wright, F. Michelle in Yan Li. 2013. Normative Beliefs About Aggression and Cyber Aggression Among Young Adults: A Longitudinal Investigation. *Aggressive Behavior* 39 (3): 161–170.

Varen svet. 2015. Dostopno prek: <http://www.varensvet.si/nasilje-na-internetu-kako-se-zascititi/> (10. oktober 2017).

Varuh človekovih pravic. 2016. *Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2016*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/Porocilo_VCP_2016_koncno_za_www.pdf (10. oktober 2017).

Verovšek, Andreja. 2016. Intervju z avtorico. Prek elektronske pošte, 18. maj.
Zakon o medijih (Zmed-UPB1). Ur. 1. RS 110/2006. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/76040> (10. oktober 2017).

Zalaquett, P. Carlos in SeriaShia J. Chatters. 2014. Cyberbullying in College: Frequency, Characteristics, and Practical Implications. *SAGE Open* 1 (1): 1–8.

Završnik, Aleš. 2013. Spletno in mobilno nadlegovanje: pojem, oblike, posledice in soočanje s kazenskim pravom. *Zbornik znanstvenih razprav* 73 (2013). Dostopno prek: http://www.pf.uni-lj.si/media/z zr2013_završnik.pdf (18. september 2016).

Zubrzycka, Elzbieta. 2008. *Mučitelj v razredu*. Ljubljana: Koleda.

Žakelj, Tjaša. 2013. Nasilje med mladimi v kibernetnem prostoru: neraziskanost pojava v Sloveniji. *Družboslovne razprave* 74: 107–123.

PRILOGA A: Intervju z Andrejo Verovšek, 18. maj 2016, prek elektronske pošte

Zakaj se po vašem mnenju družabno življenje mladih vedno bolj seli na splet?

Dostopnost od vsepovsod in kadarkoli omogoča, da si v stiku z drugimi ljudmi in vsebinami, ki te zanimajo. Hiter tempo življenja sili v površne, hitre in učinkovite oblike druženja.

Dodatni razlog pa je tudi pobeg iz in od samega sebe. Ker ljudje v splošnem ne zmorejo biti sami s seboj v tišini. Mnogo raje se zamotijo z opravili, telefon pa je pri roki za to.

Kakšno odgovornost/pritiske povprečnemu mlademu človeku predstavlja življenje v virtualni skupnosti in igranje določene vloge?

Biti všečen, biti vedno online in dostopen, biti vedno dobre volje, v dogajanju, na zanimivih mestih, z zanimivimi ljudmi. Če tega nima, se lahko zgodi, da se počuti prikrajšanega.

Katere oblike spletnega nasilja se v Sloveniji najpogosteje pojavljajo?

Pravo vprašanje za policijo in spletno oko. Sicer pa na Med.Over.Net opazimo, da občasni prihaja do medsebojnega žaljenja, pisanja pod lažno identiteto z namenom zasmehovanja in tudi novačenja za fotografiranje ali osebne stike, ki so neprimerni, celo kaznivi v nekaterih primerih. Takrat ukrepamo.

Kakšno vlogo imajo pri spletnem nasilju spol, starost, rasa, verska izpoved in razred?

Mislím, da nobene. Ugibam da lahko le, da so dekleta bolj podvržena spolnemu nasilju.

Kateri medij je najpogostejši kanal spletnega nasilja?

Od medijev, ki jih poznam, ne bi mogla nobenega izpostaviti, ker si vsi prizadevamo omejiti. Poleg tega je regulativa jasna.

Na kakšen način se spletno nasilje razlikuje od fizičnega?

Je bolj subtilno in ga človek težje prepozna. Zaradi tega morda tudi dlje ostaja žrtev, dvomi v svoje občutke, kasneje ukrepa, pogosto težje pove drugim in poišče nasvet. Tudi ne jemlje tako resno vsega skupaj, kar ima zelo negativne posledice.

S kakšnimi težavami se žrtve spletnega nasilja najpogosteje obračajo na vas?

Se ne obračajo.

Kakšen je profil žrtve spletnega nasilja?

Vsi ljudje smo lahko žrtve spletnega nasilja. Ne obstaja posebni profil.

Kako se lahko žrtev spopade s spletnim nasiljem?

Pove ljudem, ki jim zaupa, poišče zaščito pri uredništvu medija, poda prijavo na policijo ali spletno oko.

Kakšne so posledice spletnega nasilja, ki jih nosi žrtev?

Odvisno za kakšno obliko nasilja gre. Lahko poslabšano trenutno razpoloženje, lahko izguba identitete, povečan strah, izguba zaupanja...

Ali slovenska zakonodaja kakorkoli omejuje spletno nasilje?

Da.

Kako lahko učinkovito preprečimo spletno nasilje?

Z odkritim pogovorom, opozarjanjem na primere, osveščanje o oblikah, prijavami, ko naletimo nanj, ...

PRILOGA B: Intervju z Ajdo Petek, 24. maj 2016, prek elektronske pošte

Zakaj se po vašem mnenju družabno življenje mladih vedno bolj seli na splet?

Zelo kompleksno vprašanje, na katerega ni enostavnega odgovora in na katerega najbrž išče odgovor več strok. Vprašanje tudi, ali se dejansko seli na splet ali je dodatna oblika druženja, poleg tistega, ki je obstajalo že prej.

Kakšno odgovornost/pritiske povprečnemu mlademu človeku predstavlja življenje v virtualni skupnosti in igranje določene vloge?

Vprašanje za psihologinjo.

Katere oblike spletnega nasilja se v Sloveniji najpogosteje pojavljajo?

Objava neprimernih slik nekoga (razširjanje golih fotografij kot maščevanje, izsiljevanje, predelava fotografij na žaljiv način), žaljenje, trpinčenje v komentarjih na socialnih omrežjih, ustvarjanje

sovražnih skupin proti nekemu, ustvarjanje lažnih profilov za nekoga, prevzemanje identitete nekoga z vdorom v njegov profil ali zlorabo gesla ...

Kakšno vlogo imajo pri spletnem nasilju spol, starost, rasa, verska izpoved in razred?

Nimamo raziskav na tem področju.

Kateri medij je najpogostejši kanal spletnega nasilja?

Tista omrežja in aplikacije, ki jih otroci največ uporabljajo: Facebook, Ask.fm, Instagram, Snapchat ...

Na kakšen način se spletno nasilje razlikuje od fizičnega?

Je še bolj »vseprisotno«, saj nas spremlja tudi domov, tudi ponoči prihajajo sporočila v naše telefone, nabiralnike, pravzaprav se ne moremo nikamor umakniti. Ima tudi več prič, ljudi, ki to vidijo, spremljajo in je zato lahko hujše za žrtev, saj ima občutek, da vsi vedo in so »proti njej«.

S kakšnimi težavami se žrtve spletnega nasilja najpogosteje obračajo na vas?

Zanima jih predvsem, kako iz spleta odstraniti sporne fotografije, podatke, kako prijaviti lažen profil, zlorabe, kako blokirati osebo, ali se obrniti na policijo in podobno.

Kakšen je profil žrtve spletnega nasilja?

Vprašanje za psihologinjo.

Kako se lahko žrtev spopade s spletnim nasiljem?

Ključno je, da poišče podporo, najbolje odrasle osebe. Morda tudi psihološko pomoč, odvisno od situacije. Zlorabe, nasilje naj prijavi tudi v socialnih omrežjih in aplikacijah, kjer se dogajajo. Naj ne odgovarja na zlobne komentarje, sporočila in druge oblike provokacije. Najbolje, da blokira osebo, ki jo nadleguje. Vendar pa naj shrani dokaze nadlegovanja, tudi če bo želela kdaj nasilje prijaviti.

Kakšne so posledice spletnega nasilja, ki jih nosi žrtev?

Vprašanje za psihologinjo.

Ali slovenska zakonodaja kakorkoli omejuje spletno nasilje?

Odgovor lahko najdete v tem video predavanju: <http://safe.si/gradiva-in-orodja/video-vsebine/sid->

2016-meje-nekaznivega-ravnanja-otrok-na-internetu-safesi ali pa vprašate direktno predavatelja iz Pravne fakultete.

Kako lahko učinkovito preprečimo spletno nasilje?

Pogovor, osveščanje, preventivne dejavnosti, učenje asertivnosti, obvaladovanje jeze in negativnih občutkov, izražanje čustev, delavnice za opolnomočenje prič spletnega nasilja, ki lahko veliko pripomorejo s tem, da ne širijo nasilja, ga ne spodbujajo, komentirajo in vsečkajo, podprejo žrtev, povedo odrasli osebi ...

PRILOGA C: Intervju z osebo A, 19. maj 2016, Brežice

Na kakšen način ste bili sami žrtev spletnega nasilja?

Preko posrednih sporočil in komentarjev, prispevkov, še posebej na socialnih omrežjih, sem vsakodnevno priča, ter tudi žrtev, žaljivih in neprimernih objav in komentarjev.

Dodatno, v katerem časovnem obdobju in koliko časa ste bili žrtev spletnega nasilja? Se je še kdaj ponavljalo?

To se dogaja že več let. Vedno se najde nekdo, ki je »pameten«, nestrpen in nesramen. Marsikdo izkoristi anonimnost, da mi sporoči kaj nesramnega glede moje spolne usmerjenosti. Sicer sem že celo življenje žrtev takšnih izjav, vendar se je vse skupaj s socialnimi omrežji le poslabšalo. Dokler živimo v tako nestrpni družbi, pač ne bo miru.

Zaradi česa ste po vašem mnenju postali žrtev spletnega nasilja?

Ker nisem del »večinskega/normalnega« sveta. Sem lezbijka in to gre marsikomu v nos.

Kako ste sami doživljali spletno nasilje kot žrtev?

Ob tem se počutim izjemno jezna ter nemočna. Sovražni govor ter napadanje preko socialnih omrežij je postal tako vsakdanji in samoumeven, da se mi zdi, da na to sploh nihče več ne reagira, to je postal naš vsakdan, ki ga mirno sprejemamo in odobravamo.

Kaj ste storili v zvezi s tem, da bi zaustavili spletno nasilje, izvedeno nad vami?

Nič. To ni problem, ki ga lahko rešiš. Ja, lahko si izbrišeš profil, zamenjaš številko ... Vendar bodo nestrpni ljudje še vedno obstajali in te obsojali tako ali drugače.

Na kakšen način akt spletnega nasilja na vas vpliva še danes?

Začneš razmišljati o nevednosti, primitivnosti ljudi, začneš se zavedati kako ranljiv je lahko tvoj svet. Nikoli več ni isto, ko veš, da lahko kadarkoli prejmeš žaljivo sporočilo.

Poznate še druge, ki so bili bodisi žrtve, bodisi izvajalci spletnega nasilja? Na kakšen način?

Gre za prijatelje in znance mene in moje partnerice. Sami sva pogosto žrtvi – posredno ali neposredno. Po drugi strani pa pozna ljudi, ki izvajajo spletno nasilje, večinoma iz zabave oziroma zaradi tega, da bi zabavali druge.

Katere vrste spletnega nasilja poznate?

Ustrahovanje preko socialnih omrežij, spletne strani, ki pozivajo k nasilju in spodbujajo sovražni govor, zalezovanje preko interneta.

Kakšno grožnjo vam predstavlja spletno nasilje v primerjavi z fizičnim?

Mislim, da je takšno nasilje še bolj nevarno saj se hitro širi med množice, ki začnejo to kmalu tudi sprejemati. Začnejo dojemati to kot nekaj normalnega, ni več mej, kaj je prav in kaj narobe. Mislim pa, da je bolj nevaren tudi zato, ker prav to nasilje velikokrat privede in vzpodbuja ljudi k fizičnemu nasilju ter diskriminaciji.

Kako bi po vašem mnenju lahko učinkovito omejili spletno nasilje?

Prvi in temeljni korak bi moral biti sprejet zakonodajno, ki bi bila nato podlaga za ukrepanje, kar pa je danes urejeno izjemno ohlapno.

Drugi korak pa bi bil v smislu čim boljšega ozaveščanja ljudi o nedopustnosti in netoleranci do takšnih dejanj.

Kaj za vas pomeni biti nasilen do drugega?

Za mene predstavlja nasilje, vsakršno dejanje, ki ogroža oz. omejuje ljudi v svojih osnovnih pravicah, kot so varnost, svoboda, enakost ...

PRILOGA D: Intervju z osebo B, 21. maj 2016, Celje

Na kakšen način ste bili sami žrtev spletnega nasilja?

Sem žrtev, skoraj vsak dan, ko me ljudje napadajo po »fejsu« ali pa »snapu« ali pa celo dobim kak SMS. In žalijo me na načine, ki si jih ne morete zamisliti.

**Dodatno, v katerem časovnem obdobju in koliko časa po tem ste bili žrtev spletnega nasilja?
Se je še kdaj ponavljalo (s strani istih ali drugačnih izvajalcev spletnega nasilja)?**

Saj pravim, skoraj vsak dan. Pač redko mine dan, da ne bi od kod kako sporočilo priletelo. Je bilo pa vsaj pet let nazaj, ko se mi je to prvič zgodilo. A veš, tako, da se res ponavlja. Po mojem ko je vedno več ljudi na netu. Pač, nekdo se je odločil, da mi bo poslal eno ogabno fotografijo dveh gejev in izkoristil priložnost, da me ozmerja.

Zaradi česa ste po vašem mnenju postali žrtev spletnega nasilja?

Drugačen sem. Pa ne po videzu, ampak moja spolna usmerjenost gre pa marsikomu v nos.

Kako ste sami doživljali spletno nasilje kot žrtev?

Vsakič, preden pogledam SMS ali se prijavim na Facebook, me prešine misel, da me verjetno spet nekje časa nesramno sporočilo. Vsakodnevno se počutim napadenega, vendar ne obstaja nihče, ki bi mi lahko konkretno pomagal, zaradi česar to ostaja moj problem.

Kaj ste storili v zvezi s tem, da bi zaustavili spletno nasilje, izvedeno nad vami?

Kaj pa naj? Nesramna sporočila preprosto ignoriram, izbrišem ljudi, ki mi pošiljajo grožnje ali nesramne pripombe, to pa je to. Vedno te najdejo, pa naj zdaj zaradi tega izginem iz socialnih omrežij? Ne vem, ne vem, kaj ti naj rečem.

Na kakšen način akt spletnega nasilja na vas vpliva še danes?

Ves čas mi je neprijetno. A veš, kako grozen občutek je, ko te je strah vsakič, ko pozvoni telefon ali dobiš obvestilo po Facebooku? Razumem, da je nestrpnost del življenja nekaterih, ampak zato ni treba greniti življenje drugih. Pač, kot žrtev zaradi različnih stereotipov se znajdeš v začaranem krogu, iz katerega pa ne moreš pobegniti. Spremeniti se ne morem, ampak idioti bodo to vedno znova izkoristili, tako ali drugače.

Poznate še druge, ki so bili bodisi žrtve, bodisi izvajalci spletnega nasilja? Na kakšen način?

Pač, storilcev tako ali tako ne moreš poznati, ker se skrivajo. Če mi piše nekdo, ki ima vzdevek neke slavne osebnosti, seveda ne gre zanjo. Ne moreš vedeti. Poznam pa veliko, ogromno ljudi v mojem ožjem krogu, ki so prav tako bili žrtve nasilja.

Katere vrste spletnega nasilja poznate?

Pač, poznam sovražni govor pa zalezovanje ... pa to ko te namerno žalijo pa hočejo uničiti tvoje ime.

Kakšna grožnja vam predstavlja spletno nasilje v primerjavi s fizičnim?

Prvič, sploh ne veš, kdo ti piše in te nadleguje. Problem je v tem, da ta oseba po navadi tudi uspešno širi nestrpnost, zaradi česar te še več ljudi napada. Največji problem pa je absolutno v tem, da se ne moreš braniti in ne moreš zbežati. Ko vžgem telefon ali pa se prijavim na Facebook, so vsa ta sovražna sporočila enostavno tam.

Kako bi po vašem mnenju lahko učinkovito omejili spletno nasilje?

Nasilje je vedno obstajalo in vedno bo. Internet je dal »boječkam« le moč, da se izživljajo nad drugimi samo z enim klikom. Problem pa ni v teh oblikah nasilja, ampak v glavi ljudi. Dokler je naša družba tako nestrpna, nazadnjaška in konzervativna, enostavno ne moremo pričakovati drugega.

Kaj za vas pomeni biti nasilen do drugega?

Nasilje je, ko nekomu na kakršenkoli način škodiš. Lahko gre za psihično ali fizično škodo. V vsakem primeru uperiš svoje sovraštvo (ki je v večini primerov neutemeljeno) v drugo osebo brez, da imaš razlog za to.

PRILOGA E: Intervju z osebo C, 15. junij 2016, Ljubljana

Na kakšen način ste bili sami žrtev spletnega nasilja?

Nekdo je z mojim imenom in priimkom objavljajal, da prodaja traktorje, zaposluje natakarice, išče punco ... Zmešalo se mi je, telefon mi je nonstop zvonil, ko sem se oglasil in poskusil pojasniti, pa so me ljudje na liniji še ozmerjali, da nisem resen in da sem prevarant

Dodatno, v katerem časovnem obdobju in koliko časa po tem ste bili žrtev spletnega nasilja?

Se je še kdaj ponavljalo (s strani istih ali drugačnih izvajalcev spletnega nasilja)?

To je bilo zdaj tam ... štiri leta nazaj. Se pa ni ponavljalo, od takrat imam mir (smeh).

Zaradi česa ste po vašem mnenju postali žrtev spletnega nasilja?

Nimam pojma. Po mojem se je nekdo malo hecal, ampak meni se to ne zdi smešno.

Kako ste sami doživljali spletno nasilje kot žrtev?

Mislil sem, da se mi bo zmešalo. No, saj se mi je. Predstavljam si, da ves čas zvonil telefon, ko se javiš in se ljudem opravičiš, pa te še bolj dotolčejo. Enostavno nisem več zdržal in nisem vedel, kako ukrepati, tako da sem menjal telefonsko številko.

Kaj ste storili v zvezi s tem, da bi zaustavili spletno nasilje, izvedeno nad vami?

Kot sem že rekel, sem zamenjal telefonsko. Na koncu je bilo to še najbolj pametno, kar sem naredil. Komurkoli sem povedal, so se mi samo smejali. Če sem hotel komu pojasniti, so me ozmerjali. Pa sem ukrepal in rešil situacijo z novim telefonom.

Na kakšen način akt spletnega nasilja na vas vpliva še danes?

Še vedno me je groza, ko vidim oglas za traktor. Sem pa dejansko bolj pozoren na kakršnekoli prijave, vse imam maksimalno zaščiteno in upam, da se kaj takega ne ponovi.

Poznate še druge, ki so bili bodisi žrtve, bodisi izvajalci spletnega nasilja? Na kakšen način?

Poznam par zgodb, ko so ljudje ostali brez podatkov ali pa so jim ukradli profile, drugače pa nič kaj takega.

Katere vrste spletnega nasilja poznate?

Kraja podatkov, sexting, sovražni govor.

Kakšna grožnja vam predstavlja spletno nasilje v primerjavi s fizičnim?

Po tem incidentu s traktorji gledam malo drugače na stvar. Mogoče je fizično nasilje celo boljše. Če me hoče nekdo preteptati, me bo. Pa se bova stepla in je to to. Ko pa se mi je dogajalo tole ... Telefon mi je ves čas zvonil, prijatelji so me zafrkavali, imel sem dovolj in občutki niso bili prijetni. Ves čas si živčen, slabe volje ...

Kako bi po vašem mnenju lahko učinkovito omejili spletno nasilje?

Vse je treba strogo nadzorovati, imeti dobra gesla, se dobro zaščititi. Paziti je treba, kaj objavljaš, predvsem pa bi morali preganjati tiste, ki to počnejo, saj gre za resne stvari.

Kaj za vas pomeni biti nasilen do drugega?

Ja to je nekaj slabega, kar namerno povzročiš drugi osebi. Cilj tega? Verjetno še sami ne vedo.

PRILOGA F: Intervju z osebo D, 17. september 2016, prek elektronske pošte

Na kakšen način ste bili sami žrtev spletnega nasilja?

Na nekakšen način so ugotovili moj email in geslo za facebook.

Dodatno, v katerem časovnem obdobju in koliko časa po tem ste bili žrtev spletnega nasilja?

Se je še kdaj ponavljalo (s strani istih ali drugačnih izvajalcev spletnega nasilja)?

3 leta nazaj, zgodilo se mi je samo enkrat.

Zaradi česa ste po vašem mnenju postali žrtev spletnega nasilja?

Moje geslo za facebook je bilo zelo enostavno (moje mnenje).

Kako ste sami doživljali spletno nasilje kot žrtev?

Najhuje je bilo, ker je ta oseba pošiljala sporočila različnim osebam z žaljivimi sporočili. Zbala sem se, da bodo mislili, da sem to jaz. Počutila sem se ranjeno, nekdo zlorablja tvoje ime za bolne igrice. Mislim, ta oseba, ki mi je ukradla profil, more imeti mentalne težave.

Kaj ste storili v zvezi s tem, da bi zaustavili spletno nasilje, izvedeno nad vami?

Deaktivirala sem profil in javila, vsem da so mi ukradli profil.

Na kakšen način akt spletnega nasilja na vas vpliva še danes?

Danes so Facebook, Instagram in ostale spletne aplikacije zelo pozorne, kdo se logira v profile, iz katerih naprav, kdaj in me to ne skrbi preveč.

Poznate še druge, ki so bili bodisi žrtve, bodisi izvajalci spletnega nasilja? Na kakšen način?

Ne.

Katere vrste spletnega nasilja poznate?

Kraja identitete, bullying...

Kakšna grožnja vam predstavlja spletno nasilje v primerjavi s fizičnim?

Pred fizičnim se lahko ubraniš, pred spletnim pa moraš dolgo ugotavljati, kdo je ta oseba, ki se je spravila nate.

Kako bi po vašem mnenju lahko učinkovito omejili spletno nasilje?

Parenting control, blokiranje.

Kaj za vas pomeni biti nasilen do drugega?

To pomeni, da oseba ima frustracije in se mora znašati na drugega, nespoštovanje osebe...

PRILOGA G: Intervju z osebo E, 17. september 2016, Celje

Na kakšen način ste bili sami žrtev spletnega nasilja?

Moji kolegici Maruši je nekdo vdrl v Facebook in se potem pogovarjal z mano. Začelo se je nedolžno, ko pa je začel z neokusnimi vsebinami, sem poklicala Marušo pa je rekla, da tega ona ne bi pisala.

Dodatno, v katerem časovnem obdobju in koliko časa po tem ste bili žrtev spletnega nasilja?

Se je še kdaj ponavljalo (s strani istih ali drugačnih izvajalcev spletnega nasilja)?

Eh, to je bilo samo enkrat, pa še to je tri leta nazaj. Drugače pa nič, ne.

Zaradi česa ste po vašem mnenju postali žrtev spletnega nasilja?

Nekdo je pač prek Marušinega profila dostopal do mene. Bila sem lahka tarča, ker sem bila njena prijateljica na Facebooku. To priložnost je izkoristil tudi en debil, ki me je v imenu prijateljice nagovarjal za gole fotografije.

Kako ste sami doživljali spletno nasilje kot žrtev?

Najprej sem mislila, da gre za šalo prijateljice. Ko sem čez čas po slogu pisanja ugotovila, da ne gre za njo, sem bila noro prestrašena. Spraševala sem se, kdo se pogovarja z mano, kaj hoče od mene in kako je ta oseba vdrla v profil prijateljice. Se to lahko zgodi tudi meni?

Kaj ste storili v zvezi s tem, da bi zaustavili spletno nasilje, izvedeno nad vami?

Ko mi je zadeva postala sumljiva, sem poklicala Marušo, ki je potrdila, da so ji vdrl v profil. Nato sem enostavno ignorirala sporočila z njenega profila.

Na kakšen način akt spletnega nasilja na vas vpliva še danes?

Pa nič kaj, spremenila sem si nastavitve zasebnosti in se mi zdi v redu. Res pa je, da nikoli ne veš,

kdaj bo kdo preko katerega medija udaril. Strah me je, da bi se to ponovilo, ker so občutki zelo neprijetni, ampak zaenkrat moram potrpati na les.

Poznate še druge, ki so bili bodisi žrtve, bodisi izvajalci spletnega nasilja? Na kakšen način?

Mogoče koga, da so mu za foro kolegi kaj objavljali na Facebooku, ampak drugače pa ne.

Katere vrste spletnega nasilja poznate?

Itak kraja identitete, potem pa še zalezovanje ... pa sovražni govor.

Kakšna grožnja vam predstavlja spletno nasilje v primerjavi s fizičnim?

Pri fizičnem nasilju se lahko braniš, pri spletnem pa ne moreš nič, ker sploh ne veš, kdo ti piše oziroma grozi. Ne veš, ali je ta oseba iz tvojega bližnjega kroga ali te sploh pozna. Ne veš, ali je oseba tvoja soseda, prijateljica ... ali pa nek popoln tujec. Še zdaj ne vemo, kdo je Maruši vdrl v profil.

Kako bi po vašem mnenju lahko učinkovito omejili spletno nasilje?

Verjetno je smiselno urediti svoje nastavitve zasebnosti, se pogovoriti z osebami, ki so ti blizu in skupaj najti rešitev. To je tema, ki bi jo prav tako lahko obravnavali v šolah.

Kaj za vas pomeni biti nasilen do drugega?

To pomeni, da nekdo želi nekemu drugemu nekaj slabega iz različnih razlogov. Pri spletnem nasilju je prednost za nasilneže še v tem, da se lahko kar preko telefona ali računalnika spravijo na druge, tako da verjetno niso najbolj pogumni

PRILOGA H: Intervju z oseba F, 15. januar 2017, Ljubljana

Na kakšen način ste bili sami žrtev spletnega nasilja?

Neka oseba – ne vem, za koga se gre - je popolnoma prevzela mojo identiteto. Z mojega Facebook profila so vzeli večino mojih fotografij in ustvarili nov profil – z mojim imenom in priimkom, z mojimi fotografijami ... Nekdo je moje življenje v celoti prevzel!

Dodatno, v katerem časovnem obdobju in koliko časa po tem ste bili žrtev spletnega nasilja?

Se je še kdaj ponavljalo (s strani istih ali drugačnih izvajalcev spletnega nasilja)?

Uf, to je bilo zdaj ravno kako leto nazaj. Se pa ni nikoli nič podobnega ponovilo, no, vsaj meni ne, če gledamo spletno nasilje.

Zaradi česa ste po vašem mnenju postali žrtev spletnega nasilja?

Po mojem ne zdaj zato, ker se je nekdo hotel spraviti na mene. Sem profesionalni športnik in dobivam veliko pohval glede svoje zunanje podobe. Verjetno si je nekdo želel prav tega. Pa je lažje sedet na kavču in se delat, da to imaš, kot pa delat na seb.

Kako ste sami doživljali spletno nasilje kot žrtev?

Ja, najprej sem bil jezen, potem pa sem ugotovil, da se mi baraba, ki mi je prevzela identiteto, zelo smili. Kakšno življenje moraš imeti, da te osrečuje kraja profila? Halo?

Kaj ste storili v zvezi s tem, da bi zaustavili spletno nasilje, izvedeno nad vami?

Prijavil sem lažen profil in k temu angažiral tudi prijatelje. Čez tri dni je profil izginil. Puf!

Na kakšen način akt spletnega nasilja na vas vpliva še danes?

Seveda ni dobro, kar se je zgodilo. Vendar je to sedaj stvar preteklosti. Če se kdo tako slabo počuti, da razmišlja o kraji identitete, naj raje razmisli o obisku psihiatra. Na mene to nima nobenega vpliva in se počutim čisto varno.

Poznate še druge, ki so bili bodisi žrtve, bodisi izvajalci spletnega nasilja? Na kakšen način?

Poznam par ljudi, žrtev ... Isto kot se je zgodilo meni, se je zgodilo tudi moji puncu in številnim mojim prijateljem, ki se ukvarjajo s športom. Ljudem se enostavno zdi »fajn«, če se lahko pretvarjajo, da so nekdo drug.

Katere vrste spletnega nasilja poznate?

Sigurno lahko rečem, da krajo identitete. Ampak imajo pa ti, ki to delajo, tudi druge namene. Marsikdo zalezuje ljudi preko socialnih omrežij. Verjetno se vživi v njihovo življenje in jim na eni točki tudi ukrade profil. Seveda pa ti lahko kdo tudi »sheka« računalnik.

Kakšna grožnja vam predstavlja spletno nasilje v primerjavi s fizičnim?

Pa je ne. Seveda, nobena vrsta nasilja ni sprejemljiva in je ne bi smeli tolerirati. Edina razlika je verjetno v tem, da pri spletnem nasilju ne veš, s kom imaš opravka.

Kako bi po vašem mnenju lahko učinkovito omejili spletno nasilje?

Glej, če je nekdo nezadovoljen sam s sabo, če gre nekdo žaliti drugo osebo, če ji krade profil ... Potem je zelo verjetno nekaj hudo narobe s to osebo in bi morala poiskati strokovno pomoč. Namesto tega pa se skriva na internetu pod lažnimi ali anonimnimi profili in nihče ne ve, za koga gre. Mene to sicer ni preveč prizadelo, bi pa moralo več ljudi vedeti za to.

Kaj za vas pomeni biti nasilen do drugega?

Pri nasilju gre za to, da želi ena oseba škodovati drugi. Pa dobro, če imaš utemeljen razlog za to, ampak v večini primerov s tem nasilnež le izraža svoje frustracije, nesamozavest, strahove ... Naj raje razčisti sam pri sebi.

PRILOGA I: Intervju z osebo G, 31. januar 2017, Ljubljana.

Na kakšen način ste bili sami žrtev spletnega nasilja?

Neznana oseba si je "izposodila" dve moji prikazni sliki iz Facebooka, in ustvarila dva enaka profila (vendar z drugima slikama) z drugačnim imenom.

Dodatno, v katerem časovnem obdobju in koliko časa po tem ste bili žrtev spletnega nasilja?

Se je še kdaj ponavljalo (s strani istih ali drugačnih izvajalcev spletnega nasilja)?

To se je sedaj zgodilo prvič. In sicer je trajalo par ur. Seveda sem sama na svojem FB profilu javno izpostavila lažna profila in prijatelje prosila, da mi pomagajo pri prijavi.

Zaradi česa ste po vašem mnenju postali žrtev spletnega nasilja?

Iskreno, nimam pojma.

Kako ste sami doživljali spletno nasilje kot žrtev?

Zelo neprijetna izkušnja. Ko se dejansko zaveš, do lahko nekdo brez slabe vesti uporabi tvoje slike in tvoje podatke za to, da se izdaja za nekaj, kar ni. oz. za nekoga, ki ni, torej v tem primeru zame.

Kaj ste storili v zvezi s tem, da bi zaustavili spletno nasilje, izvedeno nad vami?

Kot sem že prej omenila, sem oba profila prijavila, javno izpostavila problem, in prosila prijatelje, da mi pri tem pomagajo.

Na kakšen način akt spletnega nasilja na vas vpliva še danes?

Na to vprašanje seveda ne morem odgovoriti, saj se je to zgodilo danes. Vendar pa me je strah, saj ne vem, kdo je bila to oseba in sevedo ne vem, koliko ostalih mojih slik še ima.

Poznate še druge, ki so bili bodisi žrtve, bodisi izvajalci spletnega nasilja? Na kakšen način?

Poznam eno dekle in enega fanta, ki se jima je zgodila podobna zadeva, tudi na FBju. Slike dekleta so prav tako uporabili za druge profile, pri tem fantu pa so uporabili ime in njegove slike.

Katere vrste spletnega nasilja poznate?

Kraja identitete na spletnih omrežjih, nesramna sporočila, maili, zloraba slik...

Kakšna grožnja vam predstavlja spletno nasilje v primerjavi s fizičnim?

Mislím, da je lahko oseba prizadeta, kot če bi bila žrtev fizičnega nasilja, mislim pa, da lahko iz spletnega nasilja kaj hitro preide v fizično nasilje.

Kako bi po vašem mnenju lahko učinkovito omejili spletno nasilje?

Ljudje bi se morali zavedati, da so podatki na internetu vidni vsem. Zato bi morali poskrbeti, da svoje podatke čimbolj zaščitijo in jih javno ne objavljajo.

Kaj za vas pomeni biti nasilen do drugega?

To je precej relativno vrašanje in je odvisno od posameznika, kaj dojema kot nasilje. Sama mislim, da je nasilje izjemno širok pojem. Lahko bi rekli, da si nasilen takrat ko nekoga prizadeneš, oz. mu namerno škoduješ — tako fizično kot psihično.